

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

STRATEGIJA RAZVOJA OBČINE SEMIČ

Ljubljana, avgust 2003

MARGITA ADAMIČ

IZJAVA

Študentka MARGITA ADAMIČ izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof.dr. VLADA DIMOVSKEGA in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1. REGIONALNI IN TRAJNOSTNI RAZVOJ.....	4
1.1. TEORIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA.....	4
1.2. REGIONALNI RAZVOJ V SLOVENIJI IN V EVROPSKI UNIJI.....	7
1.2.1. STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SGRS).....	8
1.2.2. STRATEGIJA REGIONALNEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SRRS).....	10
1.2.3. ZAKONSKI IN INSTITUCIONALNI OKVIR.....	12
1.3. TRAJNOSTNI RAZVOJ.....	15
2. PREDSTAVITEV OBČINE SEMIČ IN NJENA VKLJUČENOST V REGIONALNI RAZVOJ.....	18
2.1. PREDSTAVITEV OBČINE SEMIČ.....	18
2.2. FINANCIRANJE DELOVANJA OBČINE SEMIČ.....	25
2.3. VKLJUČENOST OBČINE SEMIČ V REGIONALNI RAZVOJ.....	29
3. STRATEGIJA RAZVOJA GOSPODARSTVA OBČINE SEMIČ.....	31
3.1. VELIKA PODJETJA.....	35
3.1.1. ANALIZA STANJA.....	35
3.1.2. USMERITVE IN CILJI.....	35
3.2. SREDNJA IN MALA PODJETJA.....	35
3.2.1. ANALIZA STANJA.....	35
3.2.2. USMERITVE IN CILJI.....	37
3.2.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV.....	37
3.2.3.1. Izdelati zazidalni načrt za razvoj poslovnega centra Semič II – O,T.....	38
3.2.3.2. Na že obstoječe komunalno urejene parcele v proizvodno servisni coni (PSC) privabiti kapitalno intenzivne investitorje, ki nimajo okolju škodljive dejavnosti.....	38
3.2.3.3. Subvencioniranje obrestnih mer pri kreditih.....	38
3.2.3.4. Izobraževanje podjetnikov.....	38
3.2.3.5. Informiranje podjetnikov.....	38
3.2.3.6. Podjetniški krožek v osnovni šoli.....	39
3.2.3.7. Vzpostavitev Lokalnega podjetniškega centra za Belo krajino.....	39
3.2.3.8. Promocija podjetništva in finančna pomoč podjetnikom.....	39
3.2.3.9. Povezovanje podjetnikov.....	39
3.2.3.10. Nadzor nad poslovanjem javnih podjetij, katerih solastnik je občina Semič.....	40
3.3. KMETIJSTVO.....	40
3.3.1. ANALIZA STANJA.....	40
3.3.2. USMERITVE IN CILJI.....	42
3.3.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV.....	44
3.3.3.1. Usmerjanje v integralno kmetovanje.....	45
3.3.3.2. Dogovor med gozdarji, lovci in predstavniki kmetov.....	45
3.3.3.3. Izobraževanje lastnikov gozdov o gospodarjenju z gozdovi in izobraževanje tistih, ki se ukvarjajo z delom na kmetiji.....	46
3.3.3.4. Lovstvo na celotnem območju občine Semič.....	46
3.3.3.5. Povezovanje kmetov.....	46

3.3.3.6. Nadzor namenskosti porabe nepovratnih sredstev	46
3.4. TURIZEM	46
3.4.1. ANALIZA STANJA	46
3.4.2. USMERITVE IN CILJI	47
3.4.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV	48
3.4.3.1. Vzpostavitev Lokalne turistične organizacije (LTO Bela krajina - občina Semič in občina Črnomelj)	48
3.4.3.2. Kolektivna znamka Bela krajina	49
3.4.3.3. Smučarsko rekreacijski center ROG Črmošnjice	49
3.4.3.4. Projekt VTC 5*- Belokranjska vinska turistična cesta	50
3.4.3.5. Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine	50
3.4.3.6. Regijski park Kočevsko – Kolpa	51
3.4.3.7. Ljudi animirati, da oddajajo nastanitvene kapacitete	51
3.4.3.8. Urediti izgled Semiča in okolice ter postaviti informativne table po občini in po samem Semiču	51
3.4.3.9. Urediti okolico nekaterih turističnih točk: obeliska na Blatniku v spomin otvoritve vodovoda leta 1898, kraško jamo Malikovec, okolico Mirne gore, Bajer, prostore za taborjenje, Arboretum smrekovega nasada v Črmošnjicah	51
3.4.3.10. Lovski dom na Smuku urediti tudi za turistične namene	52
3.4.3.11. Dovoliti izgradnjo teniškega igrišča, bazena za kopanje	52
3.4.3.12. Dopolniti turistično ponudbo s ponudbo tematskih poti (kolesarske, pohodniške, sprehajalne (upokojenci), jahalne, učne, kraške poti, trim steze, ...),	52
3.4.3.13. Kulturni oz. zgodovinski turizem	53
3.4.3.14. Izobraževanje	53
4. STRATEGIJA RAZVOJA OKOLJA IN PROSTORA V OBČINI SEMIČ	53
4.1. VAROVANJE OKOLJA	54
4.1.1. ANALIZA STANJA	54
4.1.2. USMERITVE IN CILJI	54
4.1.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV	55
4.1.3.1. Izgradnja sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda v vseh večjih naseljih v občini Semič	55
4.1.3.2. Center za ravnanje z odpadki Bela krajina	55
4.1.3.3. Odstranitev divjih odlagališč odpadkov	56
4.1.3.4. Zagotoviti varovalne ukrepe na vodovarstvenih območjih v občini Semič	56
4.1.3.5. Zbiranje odpadnega strojnega olja iz kmetijske in druge mehanizacije	56
4.1.3.6. Sanacija posledic preteklega industrijskega onesnaževanja	57
4.1.3.7. Izobraževanje prebivalcev o trajnostnem razvoju	57
4.2. PROSTORSKO PLANIRANJE	57
4.2.1. ANALIZA STANJA	57
4.2.2. USMERITVE IN CILJI	58
4.2.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV	59
4.2.3.1. Pripraviti dopolnitev prostorskega ureditvenega plana	59
4.2.3.2. Ureditev novega dela Semiča in starega dela Semiča	59
4.3. INFRASTRUKTURA	60
4.3.1. ANALIZA STANJA	60
4.3.2. USMERITVE IN CILJI	60
4.3.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV	60
4.3.3.1. Prometna infrastruktura	61
4.3.3.2. Kolesarske poti	62

4.3.3.3. Pohodniške poti	63
4.3.3.4. Trim steza	63
4.3.3.5. Kraška učna pot od Lebice do Krupe	63
4.3.3.6. Jahalne poti	64
4.3.3.7. Pitna voda	64
4.3.3.8. Komunalni odpadki	64
4.3.3.9. Telekomunikacije	64
4.3.3.10. Energetika	65
4.3.3.11. Javna razsvetljava	66
5. STRATEGIJA RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV IN DRUŽBENE BLAGINJE V OBČINI SEMIČ	67
5.1. VZGOJA, IZOBRAŽEVANJE ZAPOSLOVANJE	68
5.1.1. ANALIZA STANJA	68
5.1.2. USMERITVE IN CILJI	70
5.1.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV	70
5.1.3.1. Ureditev okolice šol ter vrtca	71
5.1.3.2. Adaptacija starega dela osnovne šole in starega dela vrtca	71
5.1.3.3. Adaptacija podružnične šole Štrekljevec	71
5.1.3.4. Glasbena šola in knjižnica	71
5.1.3.5. Trženje prostorov osnovne šole in vrtca	71
5.1.3.6. Nadaljevati sodelovanje šole z občino	71
5.1.3.7. Uvajanje podjetniških vsebin v šolo	72
5.1.3.8. Računalniško opismenjevanje	72
5.1.3.9. Oživiti Društvo prijateljev mladine Semič	72
5.1.3.10. Nadaljevanje izobraževanja in zaposlovanja Romov, financiranje izobraževanja Romov	73
5.1.3.11. Urediti prostor za mlade	73
5.1.3.12. Podpora Univerzi v Novem mestu in uvedbi dislociranih oddelkov tako univerze kot srednjih šol iz Novega mesta v Beli krajini (po potrebi)	73
5.1.3.13. Povečati možnosti za zaposlovanje mladih izobraženih Belokranjcev	73
5.1.3.14. Izobraževanje zainteresiranih občanov	74
5.1.3.15. Delovanje društev	74
5.2. ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	74
5.2.1. ANALIZA STANJA	74
5.2.2. USMERITVE IN CILJI	76
5.2.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV	77
5.2.3.1. Skrb za starejše občane	77
5.2.3.2. Urediti center za invalidno mladino Bele krajine	77
5.2.3.3. Izdelati dopolnitev stanovanjskega programa občine Semič	77
5.2.3.4. Mladim družinam omogočiti zidanje stanovanjskih objektov pod ugodnejšimi pogoji	77
5.2.3.5. Preventivno delo z mladimi	78
5.2.3.6. Delo z Romi iz naselja Sovinek	78
5.2.3.7. Ureditev parkirišča pri Zdravstveni postaji Semič	78
5.2.3.8. Razširiti specialistično ponudbo Zdravstvene postaje Semič in Zdravstvenega doma Črnomelj – s koncesionarji	78
5.2.3.9. Izgradnja mrliških vežic	78
5.3. KULTURA IN ŠPORT	79
5.3.1. ANALIZA STANJA	79

5.3.2. <i>USMERITVE IN CILJI</i>	79
5.3.3. <i>MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV</i>	80
5.3.3.1. Pripraviti program kulturnih dejavnosti.....	80
5.3.3.2. Izobraževanje mentorjev kulturnih dejavnosti.....	80
5.3.3.3. Rekonstrukcija in razširitev kulturnega doma	80
5.3.3.4. Adaptacija podstrešja muzejske stavbe ter ureditev naravoslovne zbirke za Belo krajino.....	80
5.3.3.5. Kulturna dediščina	81
5.3.3.6. Na Planini urediti muzej na prostem o Kočevarskih Nemcih.....	81
5.3.3.7. Nadaljevati financiranje športnih dejavnosti za mlade	81
5.3.3.8. Spodbujati rekreacijo, pohodništvo, kolesarjenje	81
5.3.3.9. Ureditev športnih objektov po naseljih	81
5.3.3.10. Promocija športnih aktivnosti	81
 ZAKLJUČEK.....	 82
 LITERATURA	 84
 VIRI	 86
 PRILOGA 1: Grafični prikaz podatkov o številu prebivalcev po naseljih	

UVOD

Vsaka organizirana razvojna sredina si oblikuje svoj razvojni načrt in se po njem ravna. Prav tako tudi posamezne občine izdelujejo lastne dolgoročne razvojne načrte v obliki Strategije razvoja. Strategija razvoja občine je eden od dolgoročnih planskih dokumentov, ki je osnova za njen gospodarski, prostorski in družbeni razvoj. Služi občinskemu svetu in županu za izdelavo in sprejem Načrta občinskih razvojnih programov in vsakoletno proračunsko financiranje, pa tudi podjetjem in organizacijam za oblikovanje konkretnih poslovnih načrtov.

Strategija razvoja občine kaže občinsko razvojno vizijo in vsebuje načrt za njeno uresničitev. Je pot za doseg ciljev oziroma za približevanje viziji. Strategija je prava le, če se v praksi tudi uresničuje, zato naj temelji na občinskih primerjalnih prednostih, sodelovanju občanov in realno izvedljivih projektih. Strategija razvoja občine se izdelava za 10-15 let vnaprej. Zmožnosti, sposobnosti, ambicije, vrednote, želje, razpoložljiv denar, potrebe ljudi in stopnja družbenega konsenza v neki skupnosti določajo to, v katero smer in kako hitro se bo razvijalo neko območje. Le ustvarjanje endogenih dejavnikov razvoja bo pomenilo celovito aktiviranje vseh lokalnih razvojnih potencialov, tako v prostoru, ljudeh, gospodarski strukturi in povezavi s širšim okoljem.

Globalizacija in internacionalizacija gospodarstva ter svetovni trendi na področju tehnologije silijo gospodarstvo v prestrukturiranje. Spreminja se tudi vloga lokalnih skupnosti, ki morajo igrati aktivnejšo vlogo na področju gospodarskega razvoja svoje skupnosti in ustvarjati pogoje za izrabo vseh primerjalnih prednosti.

Magistrsko delo prikazuje primer strategije razvoja občine Semič, ki je potrebna za načrtovanje jasne usmeritve za delo občinske uprave in občinskega sveta v prihodnjih letih. Da razvoj občine ne bi prepustili stihiji, je potrebno doseči politični konsenz o nadaljnjem razvoju občine. V strategiji razvoja občine Semič je natančno navedeno, kaj bi bilo v naslednjih letih potrebno narediti na področju gospodarstva, okolja in prostora ter človeških virov in družbene blaginje. O nekaterih izmed predlogov so že sklenjeni dogovori na ustreznih nivojih družbe, nekateri predlogi obstajajo le kot ideje, ki še zorijo. Temu primeren je tudi obseg teksta in natančnost opredelitve posameznega predloga pri vsakem od predlaganih ukrepov.

Z namenom, da bi lahko zagotovili kvaliteten pristop pri oblikovanju ciljev in smeri razvoja, je potrebno celovito oceniti dosednji razvoj in stanje, oceniti predvidene smeri razvoja, analizirati ključne probleme ter presoditi možnosti glede na predvidene spremembe tako v domačem okolju, kot tudi napovedi in ocene razvoja v širšem okolju.

Osnovni cilj magistrskega dela je na podlagi analize sedanjega stanja in upoštevanje načela koncepta trajnostnega razvoja pripraviti strategijo razvoja občine Semič, katere namen je povečevanje blaginje prebivalcev občine Semič, ki jo opredeljujemo kot uravnovešeno celoto gospodarske, socialne in okoljske sestavine blaginje. Blaginja kot cilj strategije poleg materialnih vključuje tudi nematerialne sestavine, kot so osebni razvoj in samouresničevanje, vključenost v družbo in varnost, sodelovanje, razvoj individualne in kulturne identitete. Doseganje razvojnega cilja se izrazi v celovitem povečanju blaginje, izmerjene s tradicionalnimi ekonomskimi merami razvoja (bruto domači proizvod na prebivalca) in novimi merami razvoja (indeks človekovega razvoja, indeks pristnega varčevanja, kazalec trajnostnega razvoja).

Z vsebino te strategije razvoja občine Semič ne nameravam onemogočiti kakršnihkoli pobud, ki tu niso zajete, so pa okolju neškodljive in povečujejo blaginjo prebivalcev Semiča. V

strategiji sem želela poudariti tiste stvari, za katere v občini menimo, da so pomembne za vzdrževanje sedanje stopnje razvitosti in za napredovanje v razvoju.

Magistrsko delo je razdeljeno na pet poglavij. V prvem poglavju so predstavljeni koncept razvoja, regionalni razvoj v Sloveniji in Evropski uniji ter trajnostni razvoj. Odkar je v politiki in gospodarstvu vse pomembnejše decentralizirano odločanje, je vprašanje regionalnega razvoja vse pomembnejše gospodarsko-razvojno vprašanje. Trajnostni razvoj je relativno nov koncept razvoja v svetu, katerega je za svojo usmeritev prevzela tudi Evropska unija, sledi tega koncepta pa se pojavljajo tudi v razvojnih dokumentih naše države. Usmeritev Slovenije, da bo s članstvom v Evropski uniji najlažje dosegla usklajen trajnostni gospodarski, socialni in okoljski razvoj, je sprožila proces priprave prenovljenih strateških dokumentov razvoja tako na nacionalnem kot regionalnem nivoju in spremembo zakonodajne osnove za njihovo izvajanje. V drugem poglavju so predstavljeni osnovni podatki o občini Semič, način oziroma viri njenega financiranja ter vključenost občine v regionalni razvoj. V tretjem, četrtem in petem poglavju pa so dejansko navedeni poleg analize stanja in usmeritev tudi ukrepi za doseg ciljev za vsako od obravnavanih področij: gospodarstvo, okolje in prostor, človeški viri in družbena blaginja.

Tudi s tem, da strategija izhaja iz enakovrednega obravnavanja gospodarske, družbene in okoljske razsežnosti blaginje kot svojega osnovnega cilja, s čimer ustvarja podlago za integriranje razvojnih aktivnosti, se opredeljuje za trajnostni razvoj. Tak pristop k domačim razvojnim priložnostim pomeni korak k uveljavljanju razvojnih usmeritev Evropske unije in odseva smer spreminjanja vrednot prebivalcev v zadnjem desetletju, čeprav se te spreminjajo počasi in je pogosto prisotno tudi nezaupanje in nestrpnost. Trajnostni razvoj omogoča zadovoljevanje potreb današnjih generacij, ne da bi omejeval možnosti prihodnjih pri zadovoljevanju njihovih potreb. Bogatenje sedanjih generacij je sprejemljivo, če izhaja iz krepitve virov blaginje in izboljševanja razvojnih dejavnikov na primer iz investicij v infrastrukturo, tehnološki razvoj, človeške zmožnosti. S tem se izboljšuje položaj današnjih generacij in se hkrati povečuje razvojna sposobnost prihodnjih. Rezultat trajnostnega razvoja je torej dolgoročno uravnovešeno izboljševanje vseh treh sestavin blaginje. V sedanjih razmerah to zahteva prednostno zniževanje razvojnega zaostanka na področju gospodarstva, vendar doseženo tako, da se ne bodo poslabšali sorazmerno ugodni dosežki na področju družbenega in okoljskega razvoja.

Občina Semič je v preteklih letih že sodelovala pri nekaterih razvojnih projektih (Revit, Strategija trajnostnega razvoja Dolenjske in Bele krajine, Belokranjska vinska turistična cesta, Revitalizacija zahodnega dela občine Semič – Kočevarsko, Razvojni projekt CRPOV za območje Rožni dol, Razvojni projekt CRPOV na območju K.O.: Štrekljevec, Sodji vrh in Črešnjevca, Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine itd.). Namen strategije razvoja občine je na enem mestu zbrati smernice za nadaljnji razvoj občine na vseh področjih (gospodarstvo, okolje in prostor, človeški viri in družbena blaginja), in sicer upošteva želje prebivalcev občine Semič, upošteva nekatere že narejene projekte, upošteva Regionalni razvojni program za JV Slovenijo, Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije in usmeritve v Evropski uniji in svetu.

Strategija razvoja občine Semič ne bo imela priloženega akcijskega programa, ker bo le strateška usmeritev delovanja v občini Semič. Za akcijski program namreč ni na voljo vseh podatkov, predvsem še ni pripravljene projektne dokumentacije za vse projekte, ki naj bi bili izvedeni v prihodnjih letih, pa tudi glede denarnih sredstev – le ta niso natančno opredeljena glede sofinanciranja projektov s strani države in drugih virov, poleg lastnih.

Razvoj ni potreben le za to, da bi prehiteli druge, razvoj je potreben tudi za to, da obdržimo sedanjo raven kakovosti življenja. Tisto, kar je bilo dobro pred nekaj desetletji, danes v večini primerov ni več ustrezno – ves svet se razvija, zato tudi mi ne smemo stopicati na mestu in verjeti, da bo prihodnost taka, kot je bila preteklost. Izkušnje, ki jih imajo ljudje, so pogosto največja ovira razvoja, ker ljudi usmerjajo v tiste aktivnosti, ki so jih delali že v preteklosti. Zagotovo so načela, ki so se pri ljudeh obdržala skozi stoletja, dobra, vendar jih je sproti treba prilagajati času, v katerem živimo. Več časa moramo posvetiti načrtovanju svojih aktivnosti, saj načrtovanje ni nikoli izguba časa.

1. REGIONALNI IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

1.1. TEORIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA

Vse vlade si želijo hitrejši rasti, več razvoja. Veliko napora je bilo v preteklosti vloženega v raziskovanje razumevanja razvoja in rasti, vendar kljub temu ta dva pojma ostajata skrivnost. Ne znamo odgovoriti na vprašanje o tem, kaj je najpomembnejše za gospodarsko rast. Senjur (2002, str. 5) pravi, da sta razvoj in rast »dve magični besedi, dva pojma, ki nam dasta misliti«. Skrivnost ni več v delčkih, temveč v celoti, ki je sestavljena iz delčkov, ki se sestavijo v celoto v vsaki državi drugače. Zaradi tega je tematika gospodarskega razvoja tako težavna, ker ni recepta.

Gospodarski razvoj (Senjur, 2002, str. 5) se ukvarja s preučevanjem materialnih osnov za izboljšanje življenjskega standarda ljudi, pri čemer gre tako za količinsko kot tudi za kakovostno izboljševanje življenjskega standarda. Gospodarski razvoj se ukvarja s problemi bogastva in revščine, s proizvodnjo in razdelitvijo.

Ob pojmu gospodarski razvoj se pogosto pojavlja tudi pojem gospodarska rast. Senjur (2002, str. 6) pravi, da je med njima razlika, in sicer je gospodarska rast ožji pojem – v mislih imamo v prvi vrsti količinske spremembe, količinska razmerja in povečanja. Merimo jo z rastjo realnega bruto domačega proizvoda (BDP). V nasprotju z gospodarsko rastjo gospodarski razvoj označuje predvsem kakovostne premike na boljše – poudarek je na kakovosti, novostih, strukturnih spremembah, pa tudi na povečevanju. Za uresničitev gospodarskega razvoja je torej potrebno oboje: da se količinsko povečuje, in da se zaradi razvoja pojavljajo kakovostno nove značilnosti gospodarstva. Gospodarski razvoj je torej širši pojem, saj vključuje gospodarsko rast in izboljševanje kakovosti življenja.

Običajno se gospodarska razvitost meri z bruto nacionalnim dohodkom na prebivalca, vendar le ta (Plut, 2001, str. 5) ne zajema vseh pomembnih vidikov življenjske ravni (socialna varnost, možnost enakopravnega dostopa do znanja, svoboda, človekove pravice, možnost življenja v zdravem okolju). Pomanjkljivost BDP-ja je tudi ta, da je (Senjur, 2002, str. 11) agregatni kazalec, v agregatu pa ni mogoče natančneje proučevati večdimenzionalnosti in asimetričnosti, ki sta bistveni za gospodarski razvoj. BDP je kazalec samo s področja proizvodnje proizvodov in storitev in je odvisen od cen v posamezni državi, zato to še dodatno oteži mednarodne primerjave razvitosti držav na osnovi primerjav BDP-jev.

Za analizo razvoja pa moramo poleg gospodarske rasti analizirati tudi vprašanja razdelitve, ravni potrošnje, vsebino proizvodnje in vprašanje splošne blaginje ljudi. Za take analize pa BDP ne zadostuje, zato se v mednarodnih primerjavah gospodarske razvitosti najbolj uporabljajo kazalci produktivnosti dela (npr. družbeni proizvod na prebivalca, proizvod na zaposlenega, dodana vrednost na zaposlenega v gospodarstvu itd.). Ker se države razlikujejo glede na gospodarsko razvitost in razvojno politiko, ki jo uresničujejo, je sestava kazalcev za merjenje razvitosti razvitih držav do določene mere drugačna kot za manj razvite države. Kazalec, s katerim se da meriti zadovoljevanje najosnovnejših potreb ljudi je t.i. indeks fizične kvalitete življenja (ki je sestavljen iz treh kazalcev: pričakovane življenjske dobe ob koncu prvega leta življenja, stopnje smrtnosti dojenčkov in stopnje pismenosti). UNDP (United Nations Development Program) pa je opredelil indeks človekove razvitosti, ki ga sestavljajo: pričakovana življenjska doba, izobraževalni dosežek in kupna moč. Odražal naj bi tako blaginjo, kot bogastvo in na ta način bolj občutljivo meril relativne razvojne dosežke držav kot zgolj BDP na prebivalca. (Senjur, 2002, str. 16)

Osnovna ekonomska teorija, ki se uporablja tudi za razlago gospodarske rasti, je neoklasična teorija, ki pa je za razlago gospodarskega razvoja nezadostna, ker zanemara vlogo institucij, prav te pa so za razvoj bistvene. Institucije (North, 1994) meni, da institucije tvorijo strukturo motivov v družbi. Sestavljajo jih formalne omejitve (pravila, zakoni, ustava), neformalne omejitve (norme obnašanja, navade, običaji, etična pravila) in značilnost njihove uresničitve. Strukturirajo človeške odnose. Niso nujno ustvarjene, da bi bile ekonomsko učinkovite, ampak da koristijo tistim, ki imajo tako pogajalsko moč, da lahko ustvarjajo nova pravila. Ker politika opredeli in uresničuje lastninske pravice, so ekonomski trgi izjema in ne pravilo. Institucije so neke vrste infrastruktura za gospodarski razvoj; lahko ga spodbujajo, lahko ga zavirajo. Ločimo dve (Senjur, 2002, str. 22) veliki skupini institucij: država (in njena vloga v gospodarstvu) ter tržne institucije.

Pomen vloge države pri usmerjanju in spodbujanju gospodarskega razvoja se je v ekonomski literaturi v zadnjih petdesetih letih močno spremenil: od tega, da ni razlike, če gospodarsko aktivnost prevzame privatni ali javni sektor (1950-ta), do kritike pomena planiranja gospodarskega razvoja (1990-ta). Od velikih upov v državni vpliv na razvoj je ostalo veliko razočaranje, zato je potrebna ponovna ocena vloge države v razvoju. V tržnem gospodarstvu, kjer se subjekti svobodno individualno odločajo, sta nosilca razvoja in sprememb posamezna oseba in podjetje, kot osnovna tržna ekonomska subjekta. V tem primeru ima država omejeno vlogo pri usmerjanju in spodbujanju napredka. Vedno pa ima država veliko vlogo pri zaviranju in omejevanju gospodarskega razvoja – v tem je ravno problem z vlogo države – prav lahko je zavreti razvoj z napačnimi ukrepi in zelo težko je razvoj spodbujati in usmerjati. Zato je vloga države za razvoj lahko prej škodljiva kot koristna. Iz tega izhaja previdnost ekonomistov, ko gre za vlogo države v razvoju. Ta naj se omeji le na omogočanje, olajševanje in spodbujanje razvojnih procesov ob hkratni transparentnosti razvojne politike.

Poleg države na razvoj vpliva tudi druga skupina institucij, to so t.i. tržne institucije. Ekonomska motivacija nosilcev razvoja v tržnem gospodarstvu temelji na samointeresu, to je na lastnih koristih ekonomskega subjekta. Nagon za pridobivanje bogastva in izboljševanje materialnega ter družbenega položaja ljudi sili k izpostavljanju večjim naporom in odrekam. Vsak, ki zasleduje lastne koristi, s tem pospešuje družbene koristi. Najboljša institucionalna ureditev v takem okolju je (Senjur, 2002, str. 46) institucija trga popolne konkurence. V tem kontekstu se poudarja pomen širjenja obstoječih trgov in osvajanja novih, predvsem mednarodnih, kot pomemben predpogoj večje proizvodnje in s tem rasti. Tudi empirične raziskave (Melo et al., 1996) potrjujejo, da ima liberalizacija močan pozitiven vpliv na gospodarsko rast.

Ker je prihodnji ekonomski in tehnološki razvoj nepredvidljiv, državno usmerjanje razvoja ni učinkovito; namesto tega se pripravljajo vizije razvoja, pri oblikovanju katerih sodelujejo tako podjetja kot sindikati, potrošniki in akademski krogi. Načrtovanje gospodarskega razvoja razdelimo na tri zaporedne faze (Senjur, 2002, str. 26):

1. začrtanje koncepta dolgoročnega razvoja (postaviti cilje razvoja, ugotoviti možnosti in pogoje razvoja v daljšem časovnem obdobju, postaviti zasnove razvoja),
2. strategija razvoja (pot za uresničitev zastavljenih razvojnih ciljev) in
3. operativni plan razvoja (se izdelata na podlagi strategije razvoja; vsebuje konkretne ukrepe razvojne politike, kombinirane s tekočo ekonomsko politiko).

Pri oblikovanju koncepta dolgoročnega razvoja je potrebno opredeliti področja, kjer je zaradi uresničitve v političnem procesu določenih družbenih ciljev razvoja potrebno državno ukrepanje. Čim bolj je neka družba razvita, tem bolj se od enociljnega razvoja (npr. rast BDP

na prebivalca), pomika k večciljnemu razvoju. V takih razmerah je potrebno cilje izraziti, določiti njihov medsebojni odnos ter ugotoviti ravni odločanja za doseg določenih ciljev. Z oblikovanjem koncepta prihodnjega razvoja se na nek način zmanjša negotovost prihodnosti. Družba, ki ima aktiven odnos do prihodnosti (jo poskuša predvideti, soustvarjati, se nanjo prilagajati) je manj podvržena negotovosti od družbe, ki samo čaka, kaj se bo z njo zgodilo

Ker je razvoj bolj kompleksen in širši pojem od rasti (o čemer je bilo govora že v začetku poglavja), se v ekonomski teoriji pojavljajo modeli gospodarske rasti, ki poenostavljeno razlagajo, kateri dejavniki vplivajo na gospodarsko rast. V nadaljevanju bodo na kratko predstavljeni:

- enostavni model gospodarske rasti,
- Domarjev model rasti
- Harrodov model rasti in
- Neoklasični model rasti.

Osnovne predpostavke, ki jih ekonomisti uporabljajo pri svojem teoretiziranju so (Senjur, 2002, str. 93), da je rast proizvodnje odvisna od rasti produktivnosti dela in rasti zaposlenosti, ter od učinkovitosti kapitala in rasti kapitala.

V **enostavnem modelu** gospodarske rasti predpostavljamo, da je povečanje proizvoda odvisno le od enega dejavnika, to je od investicij (poenostavljeno vzemimo da gre za enostavno linearno povezavo). Stopnja rasti je definirana kot razmerje med deležem investicij v družbenem proizvodu (investicije / družbeni proizvod) in mejnim kapitalnim količnikom (investicije / povečanje proizvoda). V graf na absciso nanesemo vrednosti mejnega kapitalnega količnika, na ordinato pa deleže investicij v družbenem proizvodu; premica iz koordinatnega izhodišča predstavlja stopnjo rasti. Čim višji je naklonski kot premice, tem višja je stopnja rasti.

Domar in Harrod sta svoja modela oblikovala na podlagi Keynesovih idej (vprašanje agregatnega neravnotežja, nepopolno izkoriščanje zmogljivosti), ki sta jih uporabila in prilagodila za analizo dolgoročnih problemov gospodarske rasti. Glavni cilj **Domarjevega modela** je ugotoviti tisto stopnjo rasti, po kateri mora gospodarstvo rasti, da bi ostalo v nenehnem stanju polne zaposlenosti in ravnotežja; pogoj za to je, da narodni dohodek (kot povpraševanje po neto proizvodu) raste z enako stopnjo rasti kot investicije. Za razliko od Domarja Harrod trdi (Senjur, 2002, str. 105), da so investicije odvisne od porasta dohodka in ne obratno. **Harrod** loči dejansko stopnjo rasti ki je stvarno dosežena, in potencialno stopnjo rasti, ki jo imenuje naravna stopnja rasti. Dejanska stopnja rasti je odvisna od istih dejavnikov kot v enostavnem modelu rasti, naravna stopnja rasti pa je določena kot vsota stopnje rasti delovne sile in stopnje rasti tehničnega napredka (slednji dve Harrodov model ne razlaga; določeni sta zunaj modela).

Predpostavke **neoklasičnega modela** so izpeljane iz neoklasične teorije rasti, ki v osnovi sloni na delovanju svobodnega tržnega mehanizma:

- agregatna ponudba je enaka agregatnemu povpraševanju,
- profitni motiv je gibalno ekonomske aktivnosti in kriterij ekonomske racionalnosti,
- obstaja popolna tržna konkurenca,
- cene produkcijskih faktorjev (delovne sile in kapitala) so fleksibilne,
- delo in kapital sta zamenljiva.

Začnemo z ravnotežnim položajem. Šok ali udarec od zunaj (sprememba rasti delovne sile ali sprememba varčevalne stopnje) potisne gospodarstvo iz ravnotežja in samodejno se zopet vzpostavi novo ravnotežje. Model razlikuje med različnimi oblikami rasti; eno je stopnja rasti,

ko je model v ustaljenem položaju, drugo je stopnja rasti, ko je model izven ustaljenega položaja. V novejšem času so neoklasični ekonomisti postali nezadovoljni z neoklasičnim modelom, ki ne ustreza stvarnosti. Nekateri so začeli iskati drugačne teorije rasti, nekateri so ga skušali dopolniti in razširiti, da bi vseboval tudi druge dejavnike (npr. človeški kapital). (Senjur, 2002, str. 159)

Poleg proizvodnih tvorcev (delovna sila, naravni viri, kapital) so med dejavnike gospodarskega razvoja uvedli tudi tehnični napredek in druge dejavnike gospodarskega razvoja (velikost trga, mednarodni ekonomski odnosi, strukturne spremembe, podjetništvo). (Senjur, 2002, str. 123-125)

Nedvomno so človeški viri najpomembnejši dejavnik gospodarskega razvoja. Poleg kvantitativnih vidikov človeških virov se v novejšem času bolj poudarjajo kvalitativni vidiki, predvsem strokovna usposobljenost. Gre tudi za vprašanje motivacije, ki je edinstven problem v primerjavi z drugimi dejavniki razvoja. Človeški dejavnik (Senjur, 2002, str. 64) je v primerjavi z drugimi dejavniki gospodarskega razvoja poseben; je subjekt in kot tak deluje na podlagi motivov svojega delovanja. Spodbujanje delavnosti in varčnosti ter grajanje lenobe in zapravljenosti sta primera, kako razvojna politika poskuša nekatere motive krepiti v korist razvoja, druge pa slabiti ali dušiti, če negativno vplivajo na razvoj. Vse pomembnejše postaja znanje, vedenje o motivaciji – uporabiti materialno in/ali nematerialno? Motivacija je še posebej pomembna pri tako kompleksnih dejavniki razvoja, kot je podjetništvo. Kjer so potrebni ustvarjalnost, iniciativnost, tveganje, podjetnost, je motivacija kot notranja gonilna sila nujna. Razvoj se torej dogaja zaradi in za ljudi in vpliv ljudi na razvoj je bistven. Ljudje zase pripravljajo razvojne dokumente, da bi si pomagali pri soočanju z nepredvidljivo prihodnostjo.

1.2. REGIONALNI RAZVOJ V SLOVENIJI IN V EVROPSKI UNIJI

Novo strategijo gospodarskega razvoja Slovenije in znotraj nje prenavo regionalne politike zahtevajo novi izzivi globalizacije in bodoče članstvo Slovenije v Evropski uniji. Dosedanja strategija ekonomske tranzicije in prilagajanja pravnemu redu Evropske zveze nadgrajuje nova razvojna paradigma. Potrebna bo aktivna ekonomska politika izkoriščanja priložnosti, ki se nam odpirajo z vstopom na evropski trg. Razvoj proizvodnih dejavnikov in postindustrijske družbe v Sloveniji bo v vse večji meri temeljil na tehnologiji, izobraževanju in komunikacijski infrastrukturi.

V globalizirani postindustrijski družbi bodo proizvodni dejavniki vedno bolj mobilni, gospodarska aktivnost pa locirana tam, kjer bodo pogoji gospodarjenja ugodni. Če želimo izkoristiti vse razvojne impulze notranjega evropskega trga, bo morala država poskrbeti za stimulativen ekonomsko-politični okvir, podjetja pa za čim intenzivnejšo internacionalizacijo (vhodno in izhodno) svoje dejavnosti. Vsakršna dejavnost, ki ne bo že v osnovi usmerjena mednarodno, je v novem kontekstu obsojena na neuspeh. Oblikovanju družbenega konsenza o novi razvojni paradigmi je bil namenjen projekt priprave Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS). Razlogi za spremenjeno razumevanje razvoja, ki ga imenujemo nova razvojna paradigma, so (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, 2002):

1. Izčrpanost dosedanjega razvojnega vzorca in spremenjen pomen razvojnih dejavnikov. Dosedanje razvojne strategije, ki so nastale v tranzicijskih razmerah, so poudarjale predvsem

makroekonomska stabilizacija, mikroekonomska prestrukturiranje ter prilagoditev institucionalnega okvira za oblikovanje uspešnega tržnega gospodarstva, oblikovanje lastne države, vzpostavitev pravil tržnega gospodarstva in priprave na vstop v EU - v tem obdobju pri izbiri razvojnih pobud (omejevalni) finančni argumenti prevladujejo nad vsebinskimi. Pospešeno dokončanje preostalih tranzicijskih nalog je zato nujno, vendar samo po sebi ne more zagotoviti dinamičnega razvoja v prihodnjem obdobju. Tega je možno zagotoviti le s spoznanjem in krepitevijo razvojnih dejavnikov, kot jih razume nova razvojna paradigma.

2. Integralna opredelitev razvojnih ciljev. Strategija izhaja iz enakovrednega obravnavanja gospodarske, socialne in okoljske razsežnosti blaginje kot svojega osnovnega cilja, s čimer ustvarja podlago za integriranje razvojnih aktivnosti. S tem se strategija opredeljuje za trajnostni razvoj, za katerega se je opredelila tudi Evropska unija.

3. Spremenjeno mednarodno okolje. Velikost domačega trga kot determinanta pogojev gospodarjenja in razvoja se bo z vstopom v EU bistveno razširila, s čimer se bodo praviloma povečali tudi minimalni gospodarski, socialni in okoljski standardi. Na eni strani se tako povečuje potreba po poenotenju, na drugi strani pa tudi po izražanju družbenih oziroma nacionalnih razvojnih posebnosti. Vzporedno z evropskim povezovanjem se poglobljajo procesi povezovanja v svetovnem merilu (globalizacija); močno se znižujejo stroški proizvodnje, trgovine, izmenjave informacij ter mednarodnega delovanja nasploh. Zaostruje se mednarodna konkurenca in tekmovalnost, povečuje pa pomen prilagodljivosti, sodelovanja, odprtosti in učenja. Odziv, ki ga oba procesa zahtevata od razvojne politike, je celovita in usklajena okrepitev konkurenčne sposobnosti in prilagodljivosti gospodarstva in države za ofenzivno izkoriščanje razvojnih priložnosti in za obvladovanje tveganj.

Vključitev Slovenije v Evropsko unijo je nujen predpogoj za nadaljnji razvoj, blagostanje in varnost slovenske države ter njenih državljanov. To je (Gabrenja, 2002, str. 4) v svojih Stališčih in sklepih leta 1996 potrdil tudi Državni zbor in poudaril, da je cilj Republike Slovenije polnopravno članstvo v Evropski uniji. S podpisom Sporazuma o pridružitvi in vložitvi prošnje za članstvo junija 1996 ter ratifikacijo sporazuma v Državnem zboru julija 1997 se je Republika Slovenija pridružila drugim pridruženim državam, kandidatkam za članstvo v Evropski uniji. Vlada Republike Slovenije in Državni zbor sta doslej sprejela že več strateških dokumentov, predvsem na gospodarskem področju, ki so deloma obravnavali tudi vključevanje v Evropsko unijo, med drugim Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije, Strategijo ekonomskih odnosov s tujino, Strategijo povečevanja konkurenčne sposobnosti slovenskega gospodarstva in druge. V nadaljevanju bosta na kratko predstavljeni Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, ki je podlaga za pripravo strateških dokumentov regij in občin in Strategija regionalnega razvoja Slovenije.

1.2.1. STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SGRS)

Osnovni cilj Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) je povečevanje blaginje prebivalcev in prebivalk Slovenije, ki jo opredeljujemo kot uravnovešeno celoto gospodarske, socialne in okoljske sestavine blaginje. Pričakovani agregatni rezultat uresničevanja SGRS na področju gospodarskega razvoja je povečanje stopnje rasti bruto domačega proizvoda in s tem pospešeno zmanjševanje razvojnega zaostanka za državami EU na gospodarskem področju, vendar na način, s katerim se ne bodo poslabšali sorazmerno ugodni dosežki na področju socialnega in okoljskega razvoja. Prednostno zavzemanje SGRS za gospodarsko rast in razvoj

izhaja iz ocen, da je razvojni zaostanek Slovenije na tem področju večji kot v socialni in okoljski razvitosti (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, 2002).

Na osnovi nove razvojne paradigme, ki pomeni opredelitev pomena razvojnih dejavnikov in vloge države pri razvoju, ter na osnovi analize glavnih slabosti Slovenije, SGRS opredeljuje temeljne mehanizme in usmeritve politik na gospodarskem področju, ki naj bi omogočili doseganje njenih ciljev. Usmeritve niso opredeljene po sektorjih gospodarstva, resorjih politike ali območjih države, temveč v sklopih, ki integrirajo področja sektorskih oziroma resornih politik ter razvojno problematiko lokalnih skupnosti in regij. V SGRS je opredeljenih pet temeljnih mehanizmov za njeno uresničevanje (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, 2002):

- a) *Prehod v na znanju temelječo družbo*: V ta mehanizem sodijo politike za razvoj človeškega dejavnika (zlasti formalno in neformalno izobraževanje ter samoizobraževanje), za večjo fleksibilnost trga dela, za obvladovanje migracijskih tokov, za razvoj informacijsko-komunikacijske infrastrukture in novih storitev ter za krepitev raziskovalno razvojne dejavnosti in tehnološkega razvoja, ki predstavlja aktivno uresničevanje na znanju temelječe družbe in je ključni element povečevanja konkurenčnosti podjetij. Razvoj človeškega dejavnika se oblikuje tudi skozi politiko aktivnega spodbujanja kulturnih dejavnosti in umetniške ustvarjalnosti ter omogočanje neoviranega dostopa do kulture vsem prebivalcem. Te politike bodo prispevale k povečanju kompleksne konkurenčnosti, zlasti v sklopih človeški dejavnik, znanost in tehnologija.
- b) *Krepitev konkurenčnosti gospodarstva*: Drugi temeljni mehanizem so politike, povezane s krepitvijo konkurenčnosti podjetniškega sektorja in gospodarstva nasploh. Sem spadajo prestrukturiranje podjetij in povečevanje konkurenčnosti podjetniškega sektorja, razvoj učinkovitega finančnega sistema in razvoj učinkovite gospodarske infrastrukture. Te politike bodo prispevale k povečanju kompleksne konkurenčnosti zlasti v sklopih domače gospodarstvo, management, internacionalizacija, finančni trg in infrastruktura.
- c) *Izboljšanje učinkovitosti države*: V tem okviru sta bistveni reforma javne in državne uprave, ki bo omogočila tudi ustrežnejšo organiziranost za načrtovanje in spremljanje oziroma vrednotenje razvojne politike, ter prestrukturiranje javnih financ, ki bo omogočilo krepitev njihove razvojne vloge. S tem se bo izboljšala kompleksna konkurenčnost v sklopu vlada in javna uprava.
- d) *Politike za vključitev v notranji trg EU*: Mednje spadajo predvsem ustrezne politike konkurence in državnih pomoči ter ekonomskih odnosov s tujino. Z njimi se bo regulativni okvir prilagodil tako, da bo v okviru evropskih pravil možno ustvariti kar najboljše pogoje za konkurenčno delovanje gospodarstva.
- e) *Regionalno in prostorsko uravnotežen razvoj*: Mehanizmi regionalnega razvoja obsegajo splet številnih politik, med njimi politiko prostorskega načrtovanja, zemljiško politiko, politiko razvoja podeželja, politiko varstva kulturne dediščine, sodobnega kulturnega ustvarjanja, kulturnih žarišč manjšin in podobne, ki v povezavi s povečano samostojnostjo regij pri spodbujanju lastnega razvoja zmanjšujejo regionalne razlike v razvitosti.

Poleg opisanih mehanizmov SGRS obravnava tudi osnovne usmeritve na področju socialnega in okoljskega razvoja. Na področju socialnega razvoja je potrebno ohraniti in razvijati socialne standarde in doseženo raven razvitosti, sicer bi lahko vključitev v EU in povečana izpostavljenost globalni konkurenci ob neustrezni politiki države ali nekonkurenčnosti domačih podjetij povzročila neugodne socialne učinke. Glavni mehanizmi politike socialnega razvoja so sistemi socialnega zavarovanja, javne službe na področju socialnega varstva ter usposabljanje ljudi za vključevanje v ekonomsko aktivnost in s tem preprečevanje izključenosti. Na področju okoljskega razvoja se z vključevanjem v EU aktualizira vprašanje o lastnih razvojnih možnostih in posebnostih Slovenije, izvirajočih iz naravnih danosti, v primerjavi z razvojnimi možnostmi, ki temeljijo na uvozni surovinski in energetski podlagi. Zato je potrebno z okoljsko politiko podpreti povečanje prispevka domačega okoljskega kapitala k razvoju države. Hkrati se postavlja tudi vprašanje odgovornosti Slovenije za globalni trajnostni razvoj. Pri usmeritvah okoljske politike se poudarja uveljavljanje okoljskih presoj pri razvojnih programih in sektorskih politikah, povečanje učinkovitosti javnofinančnih sredstev za okolje in uvajanje okoljske davčne reforme.

1.2.2. STRATEGIJA REGIONALNEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SRRS)

Prenova regionalne politike Slovenije, ki jo obravnava Strategija regionalnega razvoja Slovenije, prinaša reformo institucij na nacionalni in lokalni ravni ter vzpostavitev novih institucij na regionalni ravni. Temelji na osnovi analize regionalnih razlik, analize obstoječe neposredne in posredne regionalne politike, primerjave slovenske regionalne politike z regionalno politiko razvitih držav, evropske dimenzije regionalne politike, zahtev politike državnih pomoči in analize razvojnih možnosti slovenskih regij. Je sestavni del reforme državne uprave in eno pomembnejših strukturnih reform v Republiki Sloveniji, ki je bila nujno potrebna zaradi (Gabrenja, 2002, str. 8):

- premajhne učinkovitosti in nedoseganja ciljev dosedanje regionalne politike,
- pravočasne priprave na pričakovane negativne učinke na regionalni razvoj zaradi vključitve Slovenije v Evropsko unijo,
- priprave in uveljavitve pogajalskih izhodišč Republike Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo,
- slabega izkoriščanja lokalnih razvojnih pobud in odsotnosti regionalne dimenzije v sektorskih razvojnih programih,
- slabe medresorske koordinacije sektorskih oziroma področnih politik,
- pospešitve projekta reforme državne uprave,
- pospešitve projekta reforme lokalne samouprave.

Slovenske regije morajo ob pomoči države v novem evropskem kontekstu razviti svoje specifične konkurenčne prednosti, vendar pa se morajo tudi med seboj dobro infrastrukturno, informacijsko, kulturno in drugače povezati v enoten slovenski razvojni pol. Pred privlačno silo razvojnih polov v soseščini se ni mogoče ubraniti z zapiranjem v lastni gospodarski in kulturni prostor. Sedanje pasivno sprejemanje tuje razvojne pomoči v čezmejnem sodelovanju mora nadgraditi lastna razvojna pobuda v čezmejnem povezovanju s sosednjimi regijami, vendar z jasnimi cilji in zaradi uresničevanja lastne nacionalne strategije.

Regionalna politika ima pomembno vlogo tudi v spodbujanju gospodarskega razvoja države kot celote. S procesom globalizacije se njen pomen povečuje, saj se večja vloga lokacije kot prostora, kjer se odvija gospodarska dejavnost. To pomeni, da ne moremo več gledati na

državo kot na geografsko homogeno celoto, kjer bo trg sam po sebi oblikoval optimalni razvoj celotnega gospodarstva. Regionalna politika, ki je imela v preteklosti predvsem politične in socialne motive, zdaj postaja tudi ekonomsko potrebna, saj so danes prav regionalna rastišča gospodarskih dejavnosti viri rasti nacionalne ekonomije v celoti. Regionalna politika tako hkrati postaja nacionalna razvojna politika, zmanjševanje razlik med posameznimi območji v državi pa ne več njen edini cilj. Cilj regionalne politike je razvoj celotne države. Mehanizmi regionalnega razvoja obsegajo splet številnih politik, med katerimi so prostorsko načrtovanje in zemljiška politika, kmetijska politika in razvoj podeželja, zaščita kulturne in naravne dediščine, ki v povezavi s povečano samostojnostjo regij pri spodbujanju lastnega razvoja zmanjšujejo regionalne razlike v razvitosti.

Priprava Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS) je potekala sočasno s pripravo Strategije gospodarskega razvoja Slovenije in Prostorskega plana Slovenije. Da bi uresničili vizijo in zadane cilje, bo regionalna politika v Sloveniji temeljila na naslednjih načelih, ki se v osnovi ne razlikujejo od načel koriščenja strukturnih skladov Evropske unije (Strategija regionalnega razvoja Slovenije, 2001):

1. *Načelo celovitosti izvajanja regionalne politike:* To načelo pomeni, da se bo koncept regionalne politike izvajal na celotnem ozemlju Republike Slovenije s poudarkom na diferenciranem spodbujanju razvoja regij in območij s posebnimi razvojnimi problemi.
2. *Načelo partnerstva:* To načelo uveljavlja potrebo po partnerstvu med lokalnimi skupnostmi in državo ter socialnimi partnerji in institucijami civilne družbe. Uveljavitev tega načela zahteva uvedbo novih institucij in usposabljanje obstoječih, pri čemer kratkoročno še posebej izstopa potreba po oblikovanju racionalne mreže regionalnih razvojnih agencij.
3. *Načelo subsidiarnosti:* Uveljavljanje načela subsidiarnosti v Sloveniji zahteva postopno teritorialno decentralizacijo z določitvijo izvernih pristojnosti regij (bodočih pokrajin) in prenašanjem nalog države in občin na regije v vseh tistih primerih, ko je to smiselno iz ekonomskih in upravno-političnih razlogov.
4. *Načelo usklajevanja:* Gre za usklajevanje aktivnosti med ministrstvi, kakor tudi med državo, lokalnimi skupnostmi in Evropsko unijo. Pri usklajevanju med resorji ima ključno vlogo vladni Svet za strukturno politiko.
5. *Načelo programskega usmerjanja:* To načelo določa izvajanje regionalne politike na podlagi razvojnih in prostorskih dokumentov. Posamezne regije so pripravile regionalne razvojne programe, usklajene s Strategijo regionalnega razvoja Slovenije in Prostorskim planom Slovenije, vlada pa je oziroma bo sprejela Državni razvojni program do leta 2006 in Prostorski plan Slovenije. Ti dokumenti so oziroma bodo ena od podlag za pripravo letnih državnih in občinskih proračunov in za pogajanja z Evropsko unijo o sofinanciranju razvojnih programov.
6. *Načelo spremljanja in vrednotenja učinkov:* Z uvajanjem tega načela v izvajanje regionalne politike se zagotavlja njena večja uspešnost in učinkovitost. Za razvoj in uvajanje celovitega sistema spremljanja in vrednotenja učinkov državnega razvojnega programa in regionalnih razvojnih programov je pristojna Agencija RS za regionalni razvoj. Tudi Zakon o javnih financah nalaga vsem proračunskim porabnikom vzpostavitev sistemov spremljanja in vrednotenja njihovih programov z uvajanjem kvantificiranih indikatorjev doseganja zastavljenih ciljev.

7. *Načelo sofinanciranja*: Financiranje različnih programov in projektov bo mogoče le v obliki sofinanciranja. To pomeni, da bodo tudi lokalne skupnosti, podjetja in drugi prejemniki regionalnih razvojnih spodbud morali zagotoviti ustrezen delež lastnih sredstev.

Zmanjševanje razvojnega zaostanka Slovenije in slovenskih regij za povprečjem Evropske unije bo dolgotrajen proces, ki ga je možno pospešiti le z dvigom konkurenčnosti Slovenije in slovenskih regij. Dolgoročni cilj je doseganje visokega življenjskega standarda in kvalitete življenja prebivalcev vseh slovenskih regij s pospeševanjem razvoja okolju prijaznega gospodarstva. Z oblikovanjem vseslovenskega gospodarskega razvojnega pola z gospodarsko krepitvijo in dobro prometno povezavo regionalnih središč drugega reda ter z dvigom kategorije najpomembnejših slovenskih središč in s pritegnitvijo in križanjem glavnih evropskih prometnih smeri. S tem bodo mesta kot najpomembnejši generatorji razvoja dobila novo vlogo v evropskem in nacionalnem okviru.

Cilji SRRS do leta 2006 so naslednji:

- Zaustaviti povečevanje razlik v gospodarski razvitosti in pri življenjskih možnostih med regijami, s poudarkom na celostnem razvoju mest, ki so nosilci regionalnega razvoja v povezavi s podeželjem.
- Trajnostni razvoj vseh slovenskih regij in preprečevanje nastajanja novih območij z večjimi razvojnimi problemi.
- Ohranjanje minimalne poseljenosti na celotnem ozemlju Republike Slovenije.
- Izboljševanje relativnega položaja slovenskih regij, merjeno v BDP po kupni moči na prebivalca, v primerjavi z obmejnimi regijami v Avstriji in Italiji.

1.2.3. ZAKONSKI IN INSTITUCIONALNI OKVIR

Zakonski okvir regionalne politike je bil vzpostavljen s (Gabrenja, 2002, str. 14) sprejemom Zakona o javnih financah in Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja že v letu 1999. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja je zasnova nove regionalne strukturne politike, ki se bo izvajala na celotnem območju države, v razvitih in manj razvitih območjih, v urbaniziranih in podeželskih okoljih ob usklajevanju med posameznimi ministrstvi in lokalnimi skupnostmi. Zakon določa cilje, načela in organizacijo spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, dodeljevanje razvojnih spodbud ter merila za opredelitev območij s posebnimi razvojnimi problemi. Za implementacijo Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja je bilo v letu 2000 sprejetih 6 podzakonskih predpisov:

- Pravilnik o sestavi, organizaciji in nalogah Agencije Republike Slovenije za regionalni razvoj,
- Sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta za strukturno politiko,
- Pravilnik o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne razvojne agencije,
- Navodilo o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnega razvojnega programa,
- Uredba o vrednosti meril za določitev območij s posebnimi razvojnimi problemi in določitvi občin, ki izpolnjujejo ta merila ter
- Uredba o podrobnejših pogojih in merilih za dodeljevanje spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj.

Agencija RS za regionalni razvoj in Svet za strukturno politiko predstavljata ključno vez med domačo regionalno in evropsko strukturno politiko. Ostali štirje podzakonski predpisi pa se nanašajo predvsem na domačo komponento regionalne politike, to je na spodbujanje regionalnih partnerstev in regionalnega povezovanja občin.

Pravilnik o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne razvojne agencije (2000) določa, da se le-te ustanovijo na območjih statističnih regij. Ustanovijo jih občine in osebe javnega in zasebnega prava. Njihove glavne naloge so priprava regionalnih razvojnih programov, spremljanje, poročanje in nadzor izvajanja regionalnih razvojnih programov ter svetovanje in koordinacija drugih nalog s področja regionalne politike.

Navodilo o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnega razvojnega programa (2000) med drugim določa uresničevanje načela partnerstva pri pripravi regionalnih razvojnih programov. Sklep o pripravi regionalnega razvojnega programa z zadolžitvami vključenih institucij sprejme organ upravljanja regionalne razvojne agencije in ga objavi v javnih občilih. Regionalna razvojna agencija ustanovi programski odbor, ki je odgovoren za vsebinsko usmerjanje regionalnega razvojnega programa in ga sestavljajo predstavniki delodajalcev in delojemalcev, predstavniki ministrstev in ostali predstavniki javnega in zasebnega prava, ki so zainteresirani za pripravo programa. Poziv zainteresiranim za sodelovanje v programskem odboru se javno objavi sočasno z objavo sklepa o pripravi regionalnega razvojnega programa, ki je temeljni programski dokument na regionalni ravni, ki vsebuje razvojne prednosti regije in finančno ovrednotene programe in ukrepe v regiji. Program je sestavljen iz strateškega in izvedbenega dela in je osnova za pridobivanje državnih sredstev za razvojne projekte.

Uredba o podrobnejših pogojih in merilih za dodeljevanje spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj (2000) določa, da je pogoj za pridobivanje sredstev državnega proračuna in sredstev Evropske unije regionalni razvojni program. Spodbude sestavljajo nepovratna in povratna sredstva ministrstev, namenjena sofinanciranju regionalnih razvojnih programov. Usklajujejo in načrtujejo se v okviru Državnega razvojnega programa Republike Slovenije in v postopku priprave državnega proračuna.

Z Uredbo o vrednosti meril za določitev območij s posebnimi razvojnimi problemi in določitvi občin, ki izpolnjujejo ta merila (2000), so bile določene tiste občine znotraj regij, ki bodo deležne posebne pozornosti regionalne politike. Za ta območja naj bi bili pripravljene posebni razvojni programi, ki bodo imeli prednost pri državnem sofinanciranju. Projekti, ki se izvajajo na območjih s posebnimi razvojnimi problemi so upravičeni do višjega deleža sofinanciranja.

Kot to opredeljuje Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (1999), so ključni nosilci izvajanja regionalne politike v Sloveniji:

- Svet za strukturno politiko, usklajevalni organ Vlade Republike Slovenije, ki je odgovoren za usklajenost predlogov dokumentov dolgoročnega razvojnega načrtovanja za izvajanje regionalne strukturne politike na državni ravni ter za oblikovanje državnih razvojnih spodbud in mednarodnih finančnih pomoči. Obravnava in usklajuje tudi izhodišča za pripravo proračunskega memoranduma v delu, ki se nanaša na razvojne dokumente. Sestavljajo ga ministrstva oz. ministri, ki dodeljujejo spodbude, pomembne za regionalni razvoj (gospodarstvo, okolje in prostor, delo, kmetijstvo, promet, šolstvo in finance).

- Agencija RS za regionalni razvoj (ARR) je organ v sestavi Ministrstva za gospodarstvo in osrednja institucija za implementacijo programov skladnega regionalnega razvoja ter sodelovanje z Evropsko komisijo na tem področju. Agencija se delovno povezuje z regionalnimi razvojnimi agencijami, ki so se oblikovale na ravni statističnih regij, spodbuja njihovo delovanje in pripravo razvojnih programov ter pomaga pri pripravi projektov, zagotavlja informacije o celotni ponudbi razvojnih spodbud in pomoč pri pridobivanju potrebnega lokalnega, državnega in evropskega sofinanciranja. Njena vloga pri vključevanju Slovenije v strukturno in kohezijsko politiko Evropske unije je izvajanje programov ministrstva za spodbujanje skladnega regionalnega razvoja in opravljanje razvojnih, analitičnih, svetovalnih, pospeševalnih in usklajevalnih nalog s področja regionalnega razvoja ter usklajevalne in strokovno analitične naloge pri izvajanju strukturne in kohezijske politike Evropske unije v Republiki Sloveniji. Za te svoje naloge Agencija pridobi ustrezno nacionalno akreditacijo in njeno potrditev s strani institucij Evropske unije. Neposredno je odgovorna za koordinacijo priprave Državnega razvojnega programa, podajanje mnenj na regionalne razvojne programe ter poročanje Svetu za strukturno politiko.
- Regionalna politika spodbuja oblikovanje racionalne mreže regionalnih razvojnih agencij (RRA) za območja ene ali več statističnih regij¹. Spodbuja se racionalizacija obstoječih lokalnih razvojnih organizacij. Vlada Republike Slovenije lastniško ne vstopa v regionalne razvojne institucije, spodbuja pa njihovo neprofitnost in solastništvo občin in podjetij. Regionalne razvojne agencije se financirajo iz sredstev ustanoviteljev in sredstev za izvajanje projektov v okviru programov državnih razvojnih spodbud, mednarodnih pomoči ter ostalih sredstev zainteresiranih naročnikov. Ključna naloga RRA je priprava regionalnih razvojnih programov (RRP) kot tudi drugih dogovorjenih nalog s področja regionalne strukturne politike, zlasti pri pospeševanju gospodarskega, socialnega, prostorskega in okoljskega razvoja.
- Javni sklad za regionalni razvoj je finančna organizacija, ki je namenjena trajnejšemu doseganju javnih ciljev na področju regionalne politike. Sklad zbira in dodeljuje sredstva za regionalno strukturno politiko ter se pri svojem delu povezuje z Agencijo za regionalni razvoj, Agencijo za kmetijske trge in razvoj podeželja, Slovensko razvojno družbo, regionalnimi razvojnimi agencijami in drugimi organizacijami.

O prenovi slovenske regionalne politike ni mogoče govoriti zunaj koncepta regionalne politike Evropske unije. Slednja ima v državah članicah velik gospodarski pomen, saj razpolaga (Gabrenja, 2002, str. 17) kar s tretjino vseh sredstev proračuna Evropske unije. Osnovni cilj regionalne politike Evropske unije je zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti in v življenjskem standardu med državami in regijami. Regionalna politika Evropske unije se uresničuje preko politike strukturnih skladov, kohezijske politike in politike državnih pomoči. Njen pomen je razviden iz Maastrichtskega sporazuma in iz Amsterdamske pogodbe, kjer so v 2. členu določeni trije "mehanizmi" doseganja ekonomskega in socialnega razvoja: enotni trg, ekonomska in socialna kohezija ter ekonomska in monetarna unija.

Regionalna politika EU ne želi nadomestiti regionalnih politik držav članic. Te so s svojo lastno regionalno politiko prve, ki morajo reševati težave v svojih regijah s spodbujanjem infrastrukture in s finančnim podpiranjem naložb v odpiranje novih delovnih mest. Naloga regionalne politike EU pa je usklajevati regionalne politike držav članic in sicer z

¹ V Sloveniji je trenutno 12 statističnih regij, prav toliko pa tudi regionalnih razvojnih agencij.

oblikovanjem smernic in določenih načel, s katerimi se med državami članicami prepreči tekmovanje za sredstva pomoči. Usklajevati mora tudi različne politike in finančne instrumente EU in jim dati »regionalno dimenzijo« ter s tem večji učinek za regije, ki pomoč najbolj potrebujejo.

Glavni cilj evropske regionalne politike je zmanjšanje obstoječih regionalnih razlik in preprečitev nadaljnjih regionalnih neskladij s prenašanjem sredstev EU v problematične regije. Za to so uporabljeni taki finančni instrumenti, kot so na primer strukturni skladi. Evropska regionalna politika je pridobila na pomenu, odkar jo je Pogodba o Evropski uniji definirala kot bistveni element gospodarske in socialne kohezije, ki je potrebna za vzpostavljanje gospodarske in denarne unije, saj ta predvideva konvergenco gospodarstev držav članic. Regionalna politika EU dejansko mora spodbujati evropsko solidarnost z oblikovanjem in usmerjanjem ukrepov držav članic v okviru uravnotežene evropske integracije, ki ni koristna samo za revne regije, temveč tudi za preostali del EU (Moussis, 1999, str. 155).

Zgoraj naštetu vsaj deloma velja tudi za regionalni razvoj v Sloveniji. Slovenske regije morajo razviti svoje lastne inovativne potencialne, preseči sedanjo razbitost in nepovezanost lokalnih skupnosti ter se podati v konkurenčno bitko z regijami v sosesčini. Nova regionalna politika v evropskih razmerah ne more biti več namenjena zgolj odpravljanju notranjih razvojnih razlik ampak tudi in predvsem spodbujanju razvojnih polov in mednarodne konkurenčnosti vseh delov države. Njeni instrumenti bodo morali delovati v okviru konkurenčnih pravil notranjega evropskega trga in instrumentov, ki jih je za doseganje cilja socialne in ekonomske kohezije razvila Evropska unija.

1.3. TRAJNOSTNI RAZVOJ

Dandanes večina razvitih držav in držav v razvoju ocenjuje (Brown, 1995a, str. 52), da je glavna, če ne celo najbolj osnovna in pomembna vloga vlade, da prebivalcem omogoči zdravo gospodarstvo in možnosti za zaposlitev. Zaradi uspeha zahodnih demokratičnih držav pri doseganju blagostanja in propada komunizma, je večina narodov sprejela tržno gospodarstvo, v katerem so produkcijski faktorji v zasebni lasti.

Nekateri ekonomisti in zagovorniki varstva narave pa trdijo (Brown, 1995a, str. 53), da trgi, prepuščeni lastnemu delovanju v večini primerov ne uspejo zaščititi človekovo zdravje in okolje zato, ker tržna menjava ni zmožna: internalizirati škodo, povzročeno živalim, rastlinam in naravnemu okolju, preskrbeti določene javne dobrine, predvideti okoljsko škodo in ustrezno vrednotiti okolje.

Ekonomisti trdijo, da ti neuspehi nastanejo, ker (Brown, 1995a, str. 53),:

- tržna menjava vpliva tudi na tiste, katerih interesi niso zastopani v tržni menjavi,
- nobena oseba ni lastnik okolja in zato na področju okolja ni ustvarjenega nobenega trga,
- udeleženci tržne menjave ne razumejo vpliva tržne menjave na okolje,
- so tržne metode pripisovanja vrednosti neskladne z nemonetarno vrednostjo okolja in
- trgi predvidevajo neomejene naravne resurse.

Mnenja o tem, kako internalizirati okoljske stroške, so si nasprotujoča. Nekateri ekonomisti (Brown, 1995b, str. 73) podpirajo regulatorne mehanizme, ki so oblikovani, da minimizirajo

oziroma odpravijo okoljsko škodo (npr. zakonski predpisi), drugi ekonomisti zagovarjajo tržne rešitve (npr. davki na odpadne vode, režimi trgovanja z emisijami) za korigiranje tržnih napak.

Človekovi posegi v okolje so konec 20. stoletja razkrili globalno nesprejemljivost dosedanjega prevladujočega modela materialnega razvoja. Cilj dotedanjih razvojnih strategij t.i. sodobnih družb je bila (Plut, 1991, str. 34) maksimalna produkcija, doseganje največjih možnih donosov. Zaradi zaostrenih okoljskih razmer, spremenjenega vrednostnega odnosa do kakovosti okolja in medgeneracijske odgovornosti glede rabe okolja, postaja vedno več posegov v okolje in prostor nesprejemljivih. Človekov napredek se v razvitih državah namreč ne meri več le z gospodarskimi kazalci (BDP, stopnja gospodarske rasti,...), ampak tudi s socialno varnostjo, možnostjo enakopravnega dostopa do znanja, svobodo, človekovimi pravicami, pa tudi z možnostjo življenja v zdravem okolju. (Plut, 2001, str. 5)

Člani Brandtove komisije² so ugotovili, da je od medsebojne odvisnosti sveta potrebno preiti na tretje načelo, na človeka in njegovo mesto v razvoju, ki mora biti namenjen osnovnim potrebam ljudi, izogniti pa se je treba ideji, da mora cel svet posnemati modele razvoja visoko razvitih industrijskih držav. (Planinc, 1981, str.7,8)

Potreben je torej (Vilfan, 1988, str. 138) radikalen preskok, nova paradigma, drugačen pogled na svet.

V relativno kratkem času³ je mnogo mednarodnih voditeljev po svetu sprejelo koncept trajnostnega razvoja kot način pomiritve potencialnih konfliktov med varovanjem okolja in cilji človeškega razvoja. Poročilo »Naša skupna prihodnost« je dobilo mednarodno pozornost, ker je bilo v njem zaključeno, da hitro poslabševanje globalnega okolja grozi življenju na Zemlji in da je za zagotovitev človeškega preživetja potrebna odločna politična aktivnost. Že ob zdajšnjem številu prebivalcev na Zemlji je okolje preobremenjeno, kako bo šele konec 21. stoletja, ko naj bi po predvidevanjih število ljudi na Zemlji naraslo na 12-14 milijard. Prvič v zgodovini se je človek soočil s tveganjem, da nenamena uniči življenje na Zemlji. Poročilo govori tudi o jalovosti ločevanja problemov ekonomskega razvoja od okoljskih zadev.

² Brandtovo komisijo je sestavljalo 18 predstavnikov tako iz razvitih držav kot držav v razvoju z različnim političnim prepričanjem in odgovornostjo v političnem in ekonomskem življenju. Člani niso sodelovali kot predstavniki svojih držav ali mednarodnih institucij, temveč kot neodvisna komisija. Brandtova komisija se je prvič sestala v okolici Bonna, decembra 1977. Na prvem sestanku so sklenili, da bodo proučili globalna vprašanja, ki izvirajo iz ekonomskih in socialnih disparitet svetovne skupnosti in predložili ustrezne rešitve, vezane na razvoj in izkoreninjenje revščine. Poročilo Brandtove komisije po besedah članov komisije ni bilo predvideno kot tehnični dokument ampak je predstavljalo predvsem politični apel za nujne spremembe v svetu, uradno pa je bilo predano takratnemu generalnemu sekretarju OZN, preko njega pa tudi vladam posameznih držav in mednarodnim organizacijam. Izhodiščno točko poročila predstavlja ideja o skupnem interesu, da človeštvo želi preživeti in da ima tudi moralno obvezo, da preživi. To se ne nanaša samo na vprašanje vojne ali miru, ampak tudi na to, kako izkoreniniti neenake življenjske pogoje razvitih držav in držav v razvoju, kajti ti neenaki odnosi predstavljajo enako nevarnost za mir kot oboroževalna tekma. Mir se lahko utrdi razvojno, s sistemsko urejenim sodelovanjem in definiranjem ciljev, z zmanjševanjem oboroževanja in zavračanjem ideoloških preprek. (Planinc, 1981, str.5,6)

³ Že na konferenci Združenih narodov o človekovem okolju (Stockholm, 1972) so nekateri člani mednarodne skupnosti verjeli, da je razvoj v smeri varovanja okolja povezan z razvojem eliminacije revščine na svetu. Leta 1980 je Mednarodna zveza za ohranitev narave sprejela svetovno strategijo ohranitve, ki poziva k trajnostni uporabi vrst in ekosistemov. Čeprav je bil koncept trajnostnega razvoja v nekaterih mednarodnih krogih uporabljan najmanj 15 let, je šele poročilo, imenovano »Naša skupna prihodnost«, ki ga je za Združene narode pripravila Svetovna komisija za okolje in razvoj (World Commission on Environment and Development) leta 1987, postavilo koncept trajnostnega razvoja v središče mednarodnega dogajanja.

Nekatere oblike razvoja namreč spodkopljajo okoljske vire, na katerih bazirajo, degradacija okolja pa spodkoplja ekonomski razvoj (npr. razvoj, ki si ne more privoščiti, da bi ustrezno ravnal z odpadki, povzroči onesnaženje vode, onesnažena voda pa omejuje možnosti prihodnjega razvoja). Še en pomemben zaključek omenjenega poročila je, da je revščina v svetu vzrok in posledica globalnih okoljskih problemov. (Brown, Lemons, 1995, str. 1)

Kot reakcijo na probleme izpostavljene v »Naši skupni prihodnosti«, je generalna skupščina združenih narodov sklicala (Brown, Lemons, 1995, str. 2) največji in najbolj ambiciozno zastavljen mednarodni sestanek v zgodovini vseh narodov, Konferenco združenih narodov o okolju in razvoju, kjer so podpisali 5 dokumentov: Okvirno konvencijo Združenih narodov o klimatskih spremembah, Konvencijo o biološki raznovrstnosti, Konvencijo o gozdovih, Deklaracijo o okolju in razvoju ter Agendo 21, ki je, čeprav ni doživela veliko medijske pozornosti, najpomembnejša od vseh petih dokumentov. Kot je navedeno v Agendi 21, (Brown, Lemons, 1995, str. 3) trajnostni razvoj ni ena od možnih izbir, ampak je nujno potreben. Človeštvo lahko nadaljuje sedanjo politiko, ki povečuje revščino in razliko med bogatimi in revnimi ter uničuje ekosisteme, ali pa spremeni smer, to pomeni integrirati okoljske, ekonomske in družbene programe v novo globalno partnerstvo med razvitimi in nerazvitimi.

Trajnostni razvoj je definiran kot (Brown, Lemons, 1995, str. 1) razvoj, ki upošteva potrebe sedanjih generacij brez ogrožanja potreb prihodnjih generacij. Čeprav je težko najti natančen pomen besede »trajnosten«, je jasno (Brown, Lemons, 1995, str. 5), da vključuje ekološke, družbene in ekonomske sisteme. Moč koncepta trajnostnega razvoja je v tem (Daly, 1996, str. 1), da odraža in poziva k spremembi naše vizije o tem, v kakšnem odnosu so ekonomske aktivnosti človeštva z naravnim okoljem – ekosistemom, ki je končen, nerastoč in materialno zaprt.

Rešitev ni v ničelni gospodarski rasti, saj ta sama po sebi ne zmanjšuje dosedanjega škodljivega poseganja v ekosistem, niti ne zagotavlja varčevanja z neobnovljivimi naravnimi viri. Rešitev je v drugačni, organski, kvalitetni, selektivni rasti, v rasti ob zmanjšanju »negativnih zunanjih učinkov«, izboljšanju kvalitete okolja in povečevanju blaginje prebivalstva ob strogem upoštevanju omejitev okolja. Neobhodno je dinamično prestrukturiranje gospodarstva, kjer dobijo večji pomen tiste panoge in produkti, ki manj onesnažujejo okolje in imajo manj drugih »negativnih učinkov«. Tako se kvalitetno opredeljena gospodarska rast in varstvo okolja ne izključujeta, temveč medsebojno pogojujeta (Kovač, 1986, str. 887). V razvojne strategije in obnašanje družbe, podjetij, gospodinjstev je potrebno (z ekonomskim interesom, zunanjo prisilo, ekološko zavestjo) vgraditi varstvo okolja.

Nekatere države (Nizozemska, Kanada, ZDA;...) so pripravile nacionalne programe trajnostnega razvoja (Brown, Lemons, 1995, str. 7), Slovenija je skušala koncept vključiti v Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije.

Ker bodo novi programi trajnostnega razvoja zagotovo povzročili precejšnje konflikte med tistimi, ki živijo na netrajnosten način, in pravom, ki omejuje ali prepoveduje netrajnostno obnašanje, bo to povzročilo še večji pritisk na nacionalne politične vodje, da se obrnejo na znanstvenike, ekonomiste in druge strokovnjake, da definirajo, katero človekovo obnašanje in aktivnosti so netrajnostne. (Brown, Lemons, 1995, str. 8)

Znanstveniki so že naredili pomemben prispevek k razumevanju mnogih resnih okoljskih problemov (npr. vzročno posledični odnos med določenimi sintetičnimi kemičnimi spojinami

in uničenjem ozonskega plašča), pri nekaterih problemih (npr. kako hitre in kako močne klimatske spremembe povzročajo toplogredni plini) pa še veliko tega ni odkritega, zato je (Lemons, Brown, 1995, str. 11), potrebno povečati znanstveno razumevanje problemov trajnostnega razvoja. Prav tako je treba povečati vlogo znanstvenikov pri odločanju o trajnostnem razvoju.

Seveda pa okoljski problemi ponavadi porajajo tako kompleksna tehnična vprašanja kot tudi etična vprašanja in pogosto so zadnja zapleteno vpletena v znanstveno razpravljanje. Ker pa znanstveniki ne sklepajo zaključkov brez trdnih znanstvenih dokazov, so v primeru, da je nujno preprečiti uničenje okolja in ob tem ni prepričevalnih znanstvenih dokazov, znanstvene norme neskladne z določenimi etičnimi principi. Zaradi tega (Lemons, Brown, 1995, str. 35) lahko prihaja do konfliktov med znanstveniki in varnostnimi cilji državne politike za zaščito ljudi ali okolja.

Etična vprašanja so namreč vprašanja o tem (Brown, 1995, str. 39), kaj je »prav«, kaj je »dobro«. Mnogo ljudi po svetu zato raziskuje religije in različne kulture, da bi našli normativna, usmerjevalna pravila, ki definirajo ustrezen odnos med človekom in naravo. Nekateri pravijo, da zaradi nujnosti političnih sprememb in osebnih sprememb ljudi, da bi se odvrnili od uničevanja okolja v 21. stoletju, le (Brown, 1995, str. 46) radikalna sprememba vrednot lahko pripelje do vedenjskih sprememb, ki so potrebne za zaščito življenja na Zemlji. Nekateri verski voditelji trdijo, da lahko le resnična verska transformacija pripelje do potrebne spremembe vedenja, do premika v kozmološki paradigmi, ki človeku omogoča, da sebe vidi kot del, ne pa ločenega od življenjskega spleta. Taka sprememba vizije je nujna, da se povrne pomen svetega v naravi, ki je bilo v industrijski dobi človekove zgodovine izgubljeno.

Namen te magistrske naloge ni podrobneje opredeljevati teh zaključkov, ampak bralca spodbuditi, da začne premišljevati o tem, kako najprej on sam, nato pa ljudje okoli njega z dejanji v vsakdanjem življenju negativno/pozitivno vplivamo na okolje, kratkoročno in dolgoročno. Ne samo strateške usmeritve mednarodnih povezav, držav, regij, občin, najprej mora zadostna kritična masa posameznikov začeti spreminjati svoje vedenje, da bi tem sledila večina.

2. PREDSTAVITEV OBČINE SEMIČ IN NJENA VKLJUČENOST V REGIONALNI RAZVOJ

2.1. PREDSTAVITEV OBČINE SEMIČ

Občina Semič je bila ustanovljena leta 1995. Razteza se na severnem, prisojnim robu Bele krajine, v vznožju Kočevskega Roga in obronkov Gorjancev: tako je geografsko zaprta proti zahodu in severu. Belokranjska vrata (http://www.semic.si/html/kje_nas_najdete.html) na Gabru odpro pogled na razgiban belokranjski kraški ravniki. Večji del občine prekriva gozd, preostalo pa je plitvi vrtačasti kraški svet s steljniki, travniki in njivami. Semiško goro so Semičani zasadili z vinsko trto.

Občina Semič na jugu meji z občino Črnomelj, na severu z občinama Dolenjske Toplice in Novo mesto, na zahodu z občino Kočevje in na vzhodu z občino Metlika. Površina občine meri 147 km², od tega je 66% je gozdov, 16% pa je kmetijskih obdelovalnih površin. Površina občine Semič predstavlja 0,7% celotnega slovenskega ozemlja. (Interna gradiva občine Semič)

Kot naselbina je Semič (<http://www.semic.si/html/zgodovina.html>) zanesljivo obstojal pred začetkom 13. stol. (1275), ko je Beli krajini gospodarila veja Goriških grofov. Cerkev sv. Štefana je bila namreč prvič omenjena v listini oglejskega patriarha leta 1228; prafara iz leta 1338 je bila v lasti nemškega viteškega reda. Najdenih je bilo veliko arheoloških dokazov, ki govore o dokaj gosti poseljenosti okolice že v prazgodovini. Okolico današnjega Semiča so od prvega tisočletja pred našim štetjem naseljevali Iliri. S prihodom Rimljanov je postalo še živahneje, saj je prav tod potekala Rimska cesta iz doline Krke, ki se cepi na Gabru po obronkih Semiške gore proti Metliki in skozi Rožanec in Adlešiče proti Vinici. Proti koncu 6. stoletja so kraje preplavili Slovani, njihovi potomci pa so poselili tudi dolino pod Semiško goro. Do sredine 12. stoletja je sodila Bela krajina v Ogrsko-hrvaško kraljestvo. V naslednjih treh stoletjih se je večkrat zamenjala oblast grofovskih družin nad tem območjem.

Semič je dobil ime po gradu, ki je stal pod vrhom hriba Semeniča. Lastniki so bili gospodje Semeniči. Sredi 14. stoletja so Semičani dobili sokrajane - grofom Ortemburškim je cesar Karel IV. podaril 300 družin upornih kmetov iz Saške in Turingije, ki so jih ti za kazen preselili. Kočevjarji, kot so jih imenovali domačini, in njihova gospodarska ter narodnostna podjetnost sta skozi stoletja Semiču vtisnila neizbrisen pečat. Semiču nato niso prizanesli Turki. Več kot 200 let so domačini trpeli ropanja in uničevanje. V 16. stoletju je Semič zaznamoval val protestantizma, ki ga je podpiral tudi smuški graščak Žiga Semenič, vendar je gibanje pod pritiski katoliške cerkve ugasnilo, 17. stoletje pa so zaznamovali napadi Uskokov in divjanje kuge. Podrobno je Semič in takratne gradove v okolici ter njihove plemiče opisal Valvasor (grad Semenič, grad Smuk, grad Krupa, dvorec Pungart, dvorec Podturn).

Začetki organiziranega šolstva segajo v 2. polovico 18. stoletja. Leta 1877 je šolo trirazrednico v Semiču obiskovalo že 257 otrok, leta 1883 pa celo 410 otrok. V Semič so prišle tudi tehnične novosti (leta 1898 vodovod, 1894 požarna bramba, 1913 potujoči kinematograf in avto, 1914 v Semič pripelje prvi vlak). Po drugi svetovni vojni se je pričela obnova in izgradnja kraja, ki je v naslednjih desetletjih ponovno vsestransko zaživel; predvsem z razvojem tovarne ISKRA (ustanovljene 1. aprila 1951). Leta 1952 so se krajevni ljudski odbori združili v občino, ki pa je bila leta 1958 ukinjena in vključena v Občino Črnomelj. Leta 1995 je ob uvedbi lokalne samouprave občina Semič zopet postala samostojna občina.

Od gradov so ostale le še razvaline na Semeniču in Smuku. Svojevrstno preteklost skrivajo v gozdovih Kočevskega Roga razvaline vasi kočevskih Nemcev, ki so tu živeli dobrih 600 let. S podrobnejšo zgodovino kraja in z umetninami že tradicionalnih slikarskih kolonij se obiskovalci lahko seznanijo ob ogledu krajevne muzejske zbirke. Obiskovalci in domačini se navdušujejo nad lepoto Semiške gore, razgledom iz Smuka na Belo krajino in ohranjeno naravo.

Za šalo drugi Belokranjci pravijo Semičanim Šokci. V Vojni krajini je pomenil "Šokec" rimokatoličana. Verjetno so dali Semičanom ta naziv pravoslavni Uskoki, ker se Semičani niso dosti mešali z ljudmi druge krvi in vere, ampak so ostali od nekdanj čisti Slovenci in rimokatoličani.

Od 44 naselij⁴, v katerih sedaj živi 3826 prebivalcev (podatek za junij 2001), jih je več kot polovica v demografsko ogroženem območju, nekatera pa v gorsko višinskem območju. Več kot polovica prebivalstva (1958 od skupaj 3826 prebivalcev) živi v enovitem naselju Semič, v katerega so se v skladu z »Odlokom o spremembi območij naselij Trebnji Vrh in Preloge ter o ukinitvi naselij Vrtača, Coklovca, Kašča, Mladica, Sela, Vavpča vas, Trata, Sadinja vas, Gaber, Kot in njihovi združitvi z naseljem Semič v enovito naselje Semič ter uvedbi uličnega sistema v novem naselju Semič« (2001) omenjena naselja združila v enovito naselje Semič. Poleg enovitega naselja Semič so večja naselja (s preko 100 prebivalcev) v občini še: Črešnjevca, Črmošnjice, Osojnik in Štrekljevec. Število prebivalcev občine Semič predstavlja 0,2% vseh prebivalcev Slovenije.

Da bi spoznali, koliko ljudi živi v občini Semič, v nadaljevanju sledi analiza demografskega potenciala občine Semič. Podatki, navedeni v analizi so zbrani iz statističnih popisov za posamezna navedena leta in iz registrov prebivalstva.

⁴ Po uveljavitvi »Odloka o spremembi območij naselij Trebnji Vrh in Preloge ter o ukinitvi naselij Vrtača, Coklovca, Kašča, Mladica, Sela, Vavpča vas, Trata, Sadinja vas, Gaber, Kot in njihovi združitvi z naseljem Semič v enovito naselje Semič ter uvedbi uličnega sistema v novem naselju Semič« je v občini Semič le še 44 poseljenih naselij (od prejšnjih 56 jih je 10 ukinjenih, 3 so nenaseljena, pred leti pa je bilo dodatno uvedeno naselje Sovinek).

Tabela 1: Število prebivalcev po naseljih, ki ležijo v občini Semič, v obdobju od leta 1948 do 2001

ŠIFRA	IME NASELJA	ŠTEVILO PREBIVALCEV									
		1948	1953	1961	1971	1981	1991	1996	1998	1999	2001
001	Blatnik pri Črmošnjicah	4	7	17	13	15	10	8	8	11	11
002	Brezje pri Rožnem dolu	18	19	19	16	21	13	12	12	12	12
003	Brezje pri Vinjem vrhu	18	21	19	18	15	21	19	20	20	20
004	Brezova Reber	73	59	52	55	52	43	43	42	42	39
005	Brezovica pri Črmošnj.	0	12	10	21	17	9	6	6	6	6
006	Brstovec	39	40	39	37	30	34	34	34	37	38
007	Cerovec pri Črešnjevcu	68	80	74	68	65	61	73	76	76	75
008	Coklovca	31	32	60	69	59	74	87	94	107	20
009	Črešnjevec pri Semiču	130	129	123	125	119	109	111	107	112	109
010	Črmošnjice	104	141	127	111	101	127	124	121	121	122
011	Gaber pri Črmošnjicah	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
012	Gaber pri Semiču	67	81	75	68	68	74	56	54	53	51
013	Gornje Laze	29	26	27	24	30	32	28	31	31	28
014	Gradnik	84	85	67	68	67	60	71	64	63	63
015	Hrib pri Cerovcu	26	29	24	16	15	17	14	14	14	14
016	Hrib pri Rožnem Dolu	14	15	8	2	1	1	1	1	1	2
017	Kal	88	92	84	87	77	83	89	88	87	89
018	Kašča	46	50	75	73	83	94	95	97	96	97
019	Komarna vas	185	6	9	10	4	4	5	5	4	4
020	Kot pri Semiču	340	400	371	367	357	367	365	369	367	380
021	Krupa	58	67	65	50	39	50	49	48	52	52
022	Krvavčji Vrh	127	120	81	84	85	79	79	80	81	83
023	Lipovec	43	40	39	40	37	35	34	32	32	30
024	Maline pri Štrekljercu	98	81	68	68	48	36	36	36	36	35
025	Mašelj	9	23	16	16	17	0	0	0	0	0
026	Mladica	25	41	52	48	63	75	91	89	91	93
027	Movernna vas	22	26	32	31	32	32	31	31	30	32
028	Nestoplja vas	49	48	47	44	30	25	25	23	24	22
029	Omota	62	68	66	59	60	39	47	42	46	45
030	Oskoršnica	54	49	44	47	50	53	61	69	70	75
031	Osojnik	141	135	137	129	110	95	100	103	107	103
032	Planina	27	15	59	11	15	1	10	10	11	10
033	Podreber	56	69	56	62	66	58	60	57	59	57
034	Potoki	25	26	26	23	19	20	20	20	20	17
035	Praproče	26	24	19	18	19	22	20	18	19	19
036	Praprot	45	46	42	43	49	42	50	51	51	51
037	Preloge	36	38	15	10	6	6	4	4	4	4
038	Pribišje	68	72	40	31	21	26	25	24	23	22
039	Pugled	16	13	13	16	14	11	14	18	17	18
040	Rožni Dol	53	50	84	63	69	64	66	68	70	72
041	Sadinja vas	53	58	53	49	43	52	55	55	56	58
042	Sela pri Semiču	54	62	69	76	94	106	114	110	112	107
043	Sela pri Vrčicah	33	30	20	15	17	16	19	19	19	16
044	Semič	273	291	360	470	674	753	782	786	781	759

045	Sodji vrh	73	70	52	35	35	39	34	33	33	25
046	Sredgora	22	22	33	0	0	4	0	0	0	0
047	Srednja vas	89	95	102	110	85	64	66	69	72	64
048	Starihov vrh	44	41	30	31	21	24	23	21	21	20
049	Stranska vas pri Semiču	87	108	89	84	105	98	103	101	66	73
050	Štrekljevec	114	101	105	89	106	96	97	93	101	106
051	Trata	21	22	22	19	14	22	20	20	19	18
052	Trebnji Vrh	12	10	10	9	9	12	14	14	14	14
053	Vavpča vas	147	213	179	187	180	208	224	220	224	230
054	Vinji vrh pri Semiču	61	52	57	54	41	54	50	50	49	49
055	Vrčice	34	29	28	28	18	20	24	37	42	45
056	Vrtača pri Semiču	155	132	129	163	165	134	148	149	147	145
057	Sovinek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	77
	SKUPAJ	3676	3711	3619	3560	3652	3704	3836	3843	3859	3826

Opombe:

1. Podatki za to tabelo so za posamezna naselja; za obdobje pred letom 1995 so bila naselja navedena v sklopu nekdanje skupne občine Črnomelj.
2. V letu 2001 je v občini Semič prijavljenih 3826 prebivalcev, od tega 130 z začasnim bivališčem drugje. Ocenjujemo da še nekaj deset prebivalcev občine Semič začasno prebiva drugje, vendar tega niso uradno prijavili (gre predvsem za študente, ki ne živijo v študentskem domu).

Vir: Podatki za leta 1948 - 1991 so iz rezultatov popisa, podatki za leta 1996 - 2001 pa iz registrov prebivalstva.

Da bi bili podatki bolj nazorni, so v prilogi 1 prikazani še grafično. Na grafičnem prikazu podatkov so vidni trendi naraščanja, padanja oziroma nihanja števila prebivalcev po posameznih naseljih v občini Semič v obdobju od 1948 do 2001.

Slabo poseljena naselja (do 25 prebivalcev) so naselja v severnem (Blatnik pri Črmošnjicah, Brezje pri Rožnem Dolu, Brezovica pri Črmošnjicah, Komarna vas, Planina, Potoki, Preloge, Pribišje, Sela pri Vrčicah) in deloma tudi jugovzhodnem delu občine (Brezje pri Vinjem vrhu, Nestoplja vas, Starihov vrh, Trebnji vrh, Pugled, Hrib pri Cerovcu, Praproče). V roškem hribovju, kjer so bile včasih kočevske vasi, so te sedaj popolnoma zapuščene (21 vasi) in na tem območju ni poseljenosti, razen na Planini in v Komarni vasi.⁵

Število prebivalcev ima trend zmanjševanja v naslednjih naseljih: Brezje pri Rožnem Dolu, Brezova Reber, Brezovica pri Črmošnjicah, Črešnjevec, Gaber pri Semiču, Hrib pri Cerovcu, Hrib pri Rožnem Dolu, Komarna vas, Lipovec, Maline, Nestoplja vas, Potoki, Preloge, Pribišje, Sela pri Vrčicah, Sodji vrh, Starihov vrh in Vinji vrh. Število prebivalcev ima trend naraščanja v naslednjih naseljih: Kašča, Mladica, Oskoršnica, Rožni Dol, Sadinja vas, Semič, Trebnji Vrh, Vavpča vas, Vrčice in Sovinek.

⁵ Po Uredbi o območjih, ki se štejejo za demografsko ogrožena območja v Republiki Sloveniji (1999) so na območju občine Semič demografsko ogrožena naslednja naselja (skupaj 29 naselij): Blatnik pri Črmošnjicah, Brezje pri Rožnem Dolu, Brezova Reber, Brezovica pri Črmošnjicah, Črešnjevec pri Semiču, Gaber pri Črmošnjicah, Gaber pri Semiču, Gradnik, Hrib pri Cerovcu, Hrib pri Rožnem dolu, Kot pri Semiču, Krvavči vrh, Lipovec, Maline pri Štrekljencu, Mašelj, Moverna vas, Nestoplja vas, Omota, Osojnik, Planina, Podreber, Preloge, Rožni Dol, Sodji vrh, Sredgora, Srednja vas, Stranska vas pri Semiču, Štrekljevec, Vrtača pri Semiču.

Na podlagi podatkov o številu prebivalcev v vsakem posameznem naselju v zadnjih 50 letih, ugotavljam, da se zmanjšuje število prebivalcev v severozahodnem in jugovzhodnem obrobju občine Semič, obenem pa se povečuje število prebivalcev v bližnji okolici Semiča - na relaciji Kot – Semič – Štrekljevec

Na število prebivalcev v občini vpliva število živorojenih, število umrlih, število priseljenih in število odseljenih. Podatki za obdobje 1995-2000 so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 2: Število živorojenih, umrlih, naravni prirast in število neto priseljenih v občino Semič v letih od 1995 do 2000

Leto	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Število živorojenih	35	38	44	32	47	37
Število umrlih	38	35	33	36	43	n.p.
Naravni prirast števila prebivalcev	-3	+3	+11	-4	+4	n.p.
Število neto priseljenih v občino Semič*	n.p.	25	7	13	-19	n.p.
Število prebivalcev na dan 31.12.	3802**	3830	3848	3857	3842	3838

* število neto priseljenih (od števila priseljenih odštejemo število odseljenih) v tekočem letu izračunamo tako, da število prebivalcev na koncu prejšnjega leta prištejemo naravni prirast števila prebivalcev, nato pa dobljeno število odštejemo od števila prebivalcev na koncu tekočega leta.

**podatek se nanaša na št. državljanov in se od št. prebivalcev razlikuje za število beguncev, ki so bili tisti leto prijavljeni v občini Semič

Vir: Statistični letopisi RS za leta 1996, 1997, 1998, 1999 in 2000 ter Statistične informacije. Poglavje: prebivalstvo Slovenije 31.12.2000.

Število prebivalcev v občini Semič kot celoti se je od leta 1971 stalno povečevalo, vse do leta 1998, ko se je število prebivalcev začelo zmanjševati. Vzrok za zmanjšanje števila prebivalcev v letu 1999 je število odseljenih iz občine Semič. Naravni prirast števila prebivalcev v obdobju 1995 do 2000 niha, do leta 1998 pa se je število prebivalcev povečevalo tudi zaradi števila priseljenih v občino Semič.

Oglejmo si še gibanje prebivalstva v tistih naseljih, ki jih v skladu z »Odlokom o spremembi območij naselij Trebnji Vrh in Preloge ter o ukinitvi naselij Vrtača, Coklovca, Kašča, Mladica, Sela, Vavpča vas, Trata, Sadinja vas, Gaber, Kot in njihovi združitvi z naseljem Semič v enovito naselje Semič ter uvedbi uličnega sistema v novem naselju Semič« (Ur.l. RS, št. 46/01) uvrščamo v enovito naselje Semič, in v ostalih naseljih.

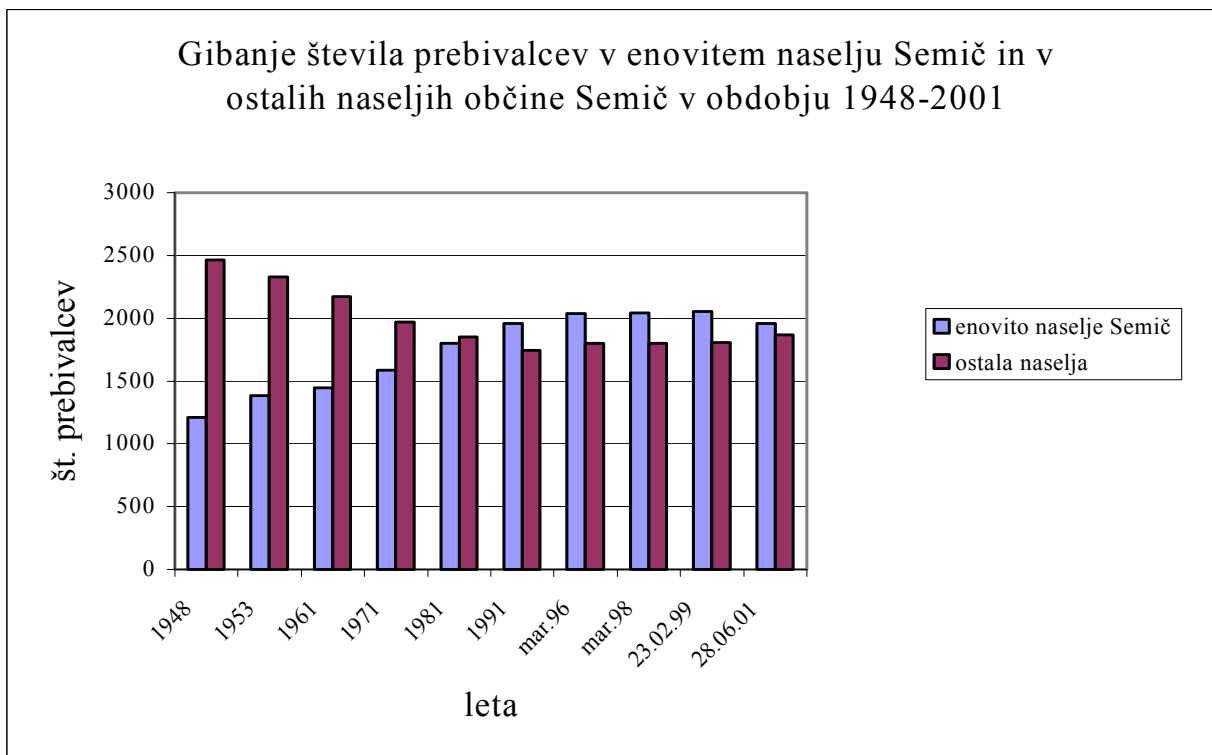
Tabela 3: Gibanje števila prebivalcev v naseljih, ki sodijo v enovito naselje Semič, in v ostalih naseljih občine Semič v obdobju od 1948 do 2001

Leto	1948	1953	1961	1971	1981	1991	1996	1998	1999	2001
Enovito naselje Semič	1212	1382	1445	1589	1800	1959	2037	2043	2053	1958
Ostala naselja	2464	2329	2174	1971	1852	1745	1799	1800	1806	1868

Vir: Podatki za leta 1948 - 1991 so iz rezultatov popisa, podatki za leta 1996 - 2001 pa iz registrov prebivalstva.

Število prebivalcev v novitem naselju Semič se je v celotnem obdobju, razen v letu 2001, povečevalo. V obdobju 1999 - 2001 se je število prebivalcev v novitem naselju zmanjšalo za 95, od tega za 77 zato, ker so se Romi iz naselja Coklovca, ki je v novitem naselju Semič, prepisali v naselje Sovinek, ki ni v novitem naselju Semič. Da bi bili podatki iz Tabele 3 bolj nazorni, so spodaj prikazani še grafično.

Slika 1: Gibanje števila prebivalcev v novitem naselju Semič in v ostalih naseljih občine Semič v obdobju 1948 – 2001

Vir: Podatki za leta 1948 - 1991 so iz rezultatov popisa, podatki za leta 1996 - 2001 pa iz registrov prebivalstva.

Delovno aktivnih je 1647 prebivalcev (podatek za 30.6.2001), stopnja registrirane brezposelnosti se giblje okrog 10%. Občina Semič je v Uredbi o vrednosti meril za določitev območij s posebnimi razvojnimi problemi in določitvi občin, ki izpolnjujejo ta merila (2000) uvrščena med:

- ekonomsko šibka območja (sem se štejejo občine, v katerih je v letu 1997 znašala bruto osnova za dohodnino na prebivalca manj ali enako kot 80% državnega povprečja in/ali je bil indeks rasti prebivalstva v obdobju 1999/1991 pod 96),
- območja s strukturnimi problemi (sem se poleg občin, v katerih je stopnja registrirane brezposelnosti v prvem polletju 1999 za več kot 20% presegala državno povprečje, štejejo tudi občine, v katerih je delež delovno aktivnega prebivalstva v kmetijstvu od skupnega števila prebivalstva v oktobru mesecu 1999 presegal za več kot 20% državno povprečje).

V skladu z Navodilom o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud., pomembnih za regionalni razvoj (2001), je občina Semič razvrščena v seznam C območij s posebnimi razvojnimi problemi, regija Jugovzhodna Slovenija pa v seznam regij B. Razvrščenost v višji razred pomeni večjo upravičenost do spodbud države, namenjenih za regionalni razvoj.

Občina Semič je bila in je še vedno eno najredkeje poseljenih območij v Sloveniji (v občini Semič je 26 prebivalcev/km², povprečje za Slovenijo je 98 prebivalcev/km²) iz katerega že dobrih sto let odhaja delovna sila - predvsem izobraženi ljudje - v večja mesta. Zaradi tega in zaradi veliko raztresenih, z infrastrukturo slabo opremljenih vasi in zaselkov ter geografsko zaprte lege, ki pogojuje slabše cestne povezave, dosežena gospodarska in splošna razvitost ni ustrezna / zadovoljiva.

Občina Semič v okviru Bele krajine, predstavlja četrtno površine in le 15% vsega prebivalstva. Bela krajina je geografsko zaokrožena celota in v procesu regionalizacije bodo vse tri belokranjske občine morale še bolj sodelovati pri skupnih projektih, kot do sedaj. Za celotno Belo krajino so zelo pomembni vodni viri na območju občine Semič, velike pa so tudi zaloge lesne biomase na območju občine Semič. Podjetje Iskra kondenzatorji d.d. je eno izmed največjih podjetij na območju Bele krajine in zaposluje tudi prebivalce ostalih dveh belokranjskih občin.

V času, ko so v Sloveniji že pripravljene regionalni razvojni programi, in se Slovenija priključuje Evropski uniji, postaja vsaka od občin na zemljevidu vedno manjša in manj pomembna. Zapiranje vase in poudarjanje naše nerazvitosti in tega, da nam mora država nekaj dati, zato, ker nimamo, dolgoročno ni smiselno.

2.2. FINANCIRANJE DELOVANJA OBČINE SEMIČ

Globalizacija in internacionalizacija gospodarstva ter svetovni trendi na področju tehnologije silijo gospodarstvo v prestrukturiranje. Spreminja se tudi vloga lokalnih skupnosti, ki morajo (Razvojni program Zasavja, 2000, str. 3) igrati aktivnejšo vlogo na področju gospodarskega razvoja svoje skupnosti in ustvarjati pogoje za izrabo vseh primerjalnih prednosti.

Lokalne skupnosti so nosilci lokalne javne uprave. V njihovo izvirno pristojnost sodijo tiste naloge (Fabjančič et al, 1997, str. 106), ki jih lahko zagotavljajo samostojno in se nanašajo na interes lokalnega prebivalstva. Zakon o lokalni samoupravi je občinam v izvirno pristojnost dodelil vse funkcije, ki so vitalnega pomena za življenje in delo njenega prebivalstva in se lahko v občini kot lokalni skupnosti uresničujejo in obvladujejo na bolj racionalen in učinkovit način, kot preko centralne, državne oblasti. Te naloge pa so predvsem: podpora gospodarskim dejavnostim na svojem območju in vzpostavljanje pogojev za gospodarski razvoj, zagotavljanje storitev gospodarskih javnih služb, kot tudi javnih služb s področja zdravstva, šolstva, socialnega varstva, osnovnega otroškega varstva ter varstva invalidov in ostarelih. Občina se ukvarja še z varstvom okolja, zagotavljanjem pogojev za šport in rekreacijo, gradnjo stanovanj, gradnjo in urejanjem lokalnega javnega cestnega omrežja in urejanjem drugih javnih površin, organizira pomoč in reševanje za primer elementarnih in drugih nesreč, skrbi za požarno varnost in za druge oblike pomoči prebivalstvu ob nesrečah.

Osnovna naloga občine je torej zagotavljanje lokalnih javnih storitev za lokalno prebivalstvo in ustvarjanje predpogojev za pospešen gospodarski razvoj lokalnega okolja. Na tem mestu se je smiselno vprašati, od kod dobiva občina denar za vse te investicije in aktivnosti:

1. od davkov na dohodek in dobiček (dohodnine). V letu 2000 je občina Semič imela 26,2% prihodkov iz tega naslova (110,7 milijonov SIT)⁶.
2. od davkov na premoženje (nepremičnine, dediščine in darila, od prometa nepremičnin in na finančno premoženje). V letu 2000 je občina Semič imela 2,8% prihodkov iz tega naslova.
3. od domačih davkov na blago in storitve - davek od iger na srečo, turistična taksa, komunalne takse, taksa na uporabo vode, odškodnina za spremembo namembnosti kmetijskega zemljišča, požarna taksa. V letu 2000 je občina Semič imela 1,7% prihodkov iz tega naslova.
4. od udeležbe na dobičku in dohodku od premoženja (udeležba na dobičku javnih podjetij, na dobičku drugih podjetij, prihodki od obresti na denarne vloge in obresti od danih posojil, prihodki od najemnin za stanovanja, podeljenih koncesij,). V letu 2000 je občina Semič imela 0,6% prihodkov iz tega naslova.
5. od taks in pristojbin. V letu 2000 je občina Semič imela 0,5% prihodkov iz tega naslova.
6. od denarnih kazni. V letu 2000 je občina Semič imela 0,007% prihodkov iz tega naslova.
7. od prodaje blaga in storitev. V letu 2000 je občina Semič imela 0,2% prihodkov iz tega naslova.
8. drugi nedavčni prihodki (prihodki od komunalnih prispevkov in drugi tekoči prihodki). V letu 2000 je občina Semič imela 0,7% prihodkov iz tega naslova.
9. prihodki od prodaje osnovnih sredstev (poslovnih prostorov, stanovanj, drugih zgradb in prostorov in drugih osnovnih sredstev). V letu 2000 je občina Semič imela 0,5% prihodkov iz tega naslova.
10. prihodki od prodaje zemljišč in nematerialnih pravic. V letu 2000 je občina Semič imela 3,3% prihodkov iz tega naslova.
11. prihodki od prejetih donacij iz domačih virov (za tekočo porabo in za investicije – ločeno za pravne in fizične osebe). V letu 2000 je občina Semič imela 1,9% prihodkov iz tega naslova.
12. transferni prihodki iz drugih javnofinančnih virov (državni proračun, ministrstva, proračuni lokalnih skupnosti). - za tekoče obveznosti t.i. finančna izravnava v višini 42% celotnih prihodkov občinskega proračuna, za investicije pa sredstva ministrstev v višini 19,5% prihodkov iz tega naslova (skupaj 260 milijonov SIT).

⁶ Vir: Zaključni račun proračuna občine Semič za leto 2000.

Dejstvo je torej, da sta glavna vira prihodkov občinskega proračuna transferni prihodki iz drugih javnofinančnih virov (61,5%) in od davkov na dohodek in dobiček (23%). Transferni prihodki so odvisni od količine denarja v državnem proračunu ter razpisane količine denarja na javnih razpisih in upravičenosti prijavljenih projektov do razpisanih sredstev. Ker pa je ta sredstva vsako leto težje dobiti, se je treba v občini osredotočiti na to, kako povečati prihodke od davkov na dohodek in dobiček. Prihodki od davkov na dohodek in dobiček bi se povečali v primeru, če se povečajo plače občanom občine Semič, če se poveča število zaposlenih, ki imajo stalno prebivališče v občini Semič ali če se poveča dobiček podjetij, ki imajo sedež v občini Semič. Da bi torej občina čimbolj povišala prihodke proračuna od davkov na dohodek in dobiček, je smiselno, da vzpostavi osnovne pogoje za uspešno delovanje gospodarstva v občini Semič (proizvodno storitvena cona, infrastruktura, izobraževanje, svetovanje,...) in da tistim občanom občine Semič, ki so zaposleni v podjetjih izven občine Semič, omogoča pogoje za ustrezno raven življenja (stanovanja, infrastruktura...). Višja je torej bruto osnova za dohodnino v občini Semič, višji so prihodki občine Semič, zato je smiselno, da se v občini osredotočimo na to, kako povečati prihodke od davkov na dohodek in dobiček (dohodnine).

V nadaljevanju je navedenih nekaj načinov za povečanje prihodkov občine:

1. Povečanje prihodkov od davkov na dohodek in dobiček (dohodnine): Ker je bruto osnova za dohodnino osnova za izračun prihodkov občine iz državnega proračuna, se morajo vsi gospodarski subjekti in osebe javnega prava osredotočiti na povečevanje bruto osnove za dohodnino, to pa lahko dosežemo na dva načina, in sicer s poviševanjem plač zaposlenih in s povečevanjem števila prebivalcev, ki imajo stalno prebivališče v občini Semič. Prvi način, to je poviševanje plač zaposlenim dosežemo na ta način, da: v podjetjih, ki že delujejo, začnejo zmanjševati stroške poslovanja in se začnejo ukvarjati z dejavnostmi, ki so bolj donosne od dosedanjih (npr. uvajanje novih proizvodnih programov (Innovation Cente, prenašanje primerov dobre prakse od drugod, uvajanje programov, ki jih finančno podpira država,...) v obstoječa podjetja; izvajanje del, ki jih razpisuje občina, naj izvajajo podjetniki s sedežem v občini Semič, če v občini obstajajo primerni podjetniki za razpisana dela in če so konkurenčni (v skladu z Zakonom o javnih naročilih); subvencioniranje nastopov na obrtnih sejmih in iskanja posla na trgih bivše Jugoslavije). Potrebno je pospeševati razvoj podjetništva na naslednje načine:
 - nuditi pogoje za delo v proizvodno storitveni coni – cenejša zemljišča, komunalna opremljenost zemljišč, razširitev,
 - v proizvodno storitveno cono privabiti podjetja iz drugih krajev Slovenije ali iz tujine, ki se ukvarjajo z znanje intenzivnimi dejavnostmi,
 - nuditi osnovno infrastrukturo – voda, ceste, elektrika, telekomunikacije,
 - nadaljevati subvencioniranje obrestnih mer pri kreditih,
 - nadaljevati izobraževanja za podjetnike – o pospeševalni mreži za malo gospodarstvo, Inovacijski mreži, o možnostih za pomoč države in kako do EU sredstev,.....

Drugi način za povečanje prihodkov od davkov na dohodek in dobiček (dohodnine) je poviševanje števila zaposlenih, ki imajo stalno prebivališče v občini Semič. V občini Semič je zaposlenost očitno dokaj visoka, če je med registrirano brezposelnimi na Zavodu za zaposlovanje, težko najti ljudi za delo; tisti, ki so tam prijavljeni so ali na čakanju na pokoj, ali nočejo delati. V semiški občini je torej težko povečati število zaposlenih iz sedanjega števila prebivalcev s stalnim bivališčem v občini Semič (ali pa bi se jih morda dalo, če bi država zmanjšala socialno podporo in podporo iz Zavoda za zaposlovanje – vendar tu občina nima pristojnosti za odločanje). Način za povečevanje števila zaposlenih v občini Semič je zadržati mlade izobražene, ki ostanejo po šolanju v večjih slovenskih

mestih, da se vrnejo domov – nuditi jim osnovne življenjske pogoje: stanovanje, zaposlitev, primerno plačo, možnost uveljavljanja,... Eden od načinov je tudi privabiti v semiško občino (tako, da imajo tu stalno prebivališče) mlade ljudi iz ostalih občin.

2. Povečanje prihodkov od davkov na premoženje (nepremičnine, dediščine in darila, od prometa nepremičnin in na finančno premoženje): postopno vsako leto poviševati prihodke od davkov na premoženje.
3. Povečanje prihodkov od domačih davkov na blago in storitve (davki na posebne storitve in davki na uporabo blaga in storitev): turistična taksa – spodbujati povečevanje števila nočitvenih kapacitet, od katerih se plačuje turistična taksa; nadzorovati plačevanje turistične takse; redno preverjati, kaj je bilo narejeno za denar iz nepovratnih sredstev, ki so bila v ta namen razdeljena pred leti.
4. Povečanje prihodkov od udeležbe na dobičku in dohodku od premoženja (udeležba na dobičku javnih podjetij, na dobičku drugih podjetij, prihodki od obresti na denarne vloge in obresti od danih posojil, prihodki od najemnin za stanovanja, podeljenih koncesij,): redno spremljati poslovanje javnih podjetij, katerih solastnica je občina Semič – še posebej paziti pri pregledovanju pripravljene bilance stanja in bilance uspeha na koncu poslovnega leta.
5. Povečanje prihodkov od prodaje zemljišč in nematerialnih pravic: prodaja zemljišč v poslovno storitveni coni in v naseljih, ki so v skladu z dolgoročnim in srednjeročnim planom v zazidalnem območju (Gričice, Komarna vas, Topli vrh, Planina, Brezovica).
6. Povečanje prihodkov od prejetih donacij iz domačih virov: nadaljevati s sofinanciranjem investicij v javno infrastrukturo s strani krajanov.
7. Povečanje transfernih prihodkov iz drugih javnofinančnih virov (državni proračun, ministrstva, proračuni lokalnih skupnosti): čimveč prijav na javne razpise ministrstev in javnih skladov.
8. Povečanje prihodkov iz skladov Evropske unije: pripravljati in prijavljati projekte na razpise sredstev Evropske unije.

Prihodki od javnih razpisov države in Evropske unije so torej tudi vir proračuna za občino, zato je smiselno:

- zaposlenim na občinski upravi omogočiti, da se izobražujejo, da bodo znali pripraviti tako dobro prijavo na razpis, da bo projekt financiran iz teh sredstev (seminarji, znanje angleškega jezika),
- povezovati se z ostalimi občinami, ker se na sredstva Evropske unije lahko prijavljajo le projekti z visokimi zneski vrednosti, ena sama občina pa ne more pripraviti tako obsežnega projekta – nujno je torej povezovanje,
- lobirati pri ministrstvih in v Bruslju za denar za podregionalne in regionalne projekte.

Hkrati je treba ob razmišljanju o povečevanju prihodkov, razmišljati tudi o zmanjševanju odhodkov proračuna občine. V ta namen predlagam nekaj ukrepov:

- narediti analizo vseh odhodkov in primerjava za zadnjih nekaj let,
- preverjati cene, ki jih izvajalci del prijavijo na ponudbe oz. javne razpise (ne dovoljevati dodatnih del, preverjati delo nadzornika pri investicijah),

- namesto da občina izvaja določene aktivnosti, naj jih izvajajo zainteresirana društva – v ta namen se društvom na podlagi letnega programa dela dodeljuje več sredstev, kot do sedaj – društva se hkrati vzpodbuja k temu, da komercializirajo svoje aktivnosti,
- nadzirati stroške vzdrževanja cest – nadzirati kakovost zgrajenih cest, da stroški vzdrževanja ne bodo tako visoki,
- nadzirati stroške komunalnih storitev,
- nadzirati stroške posrednih porabnikov proračuna (osnovna šola, glasbena šola,...).

Občina se mora obnašati kot dober gospodar – paziti mora na to, kam investira denar, ker je investicije treba tudi vzdrževati (to pa pomeni lahko visoke stroške v prihodnosti). Premisliti je torej treba, kam naj občina naloži tista sredstva, ki ji ostanejo potem, ko izpolni ustavne in zakonske naloge – naložbe v kmetijstvo niso donosne, zato bi bilo smiselno povečati naložbe v ostale sektorje gospodarstva. Če pa že investira v kmetijstvo in turizem, je smiselno v tiste projekte, iz katerih se bodo prihodki vračali nazaj v proračun občine (neposredno preko npr. turistične takse, posredno pa preko dohodnine, preko manjšega števila socialno ogroženih in potrebnih pomoči,...).

2.3. VKLJUČENOST OBČINE SEMIČ V REGIONALNI RAZVOJ

V letih 2001/02 je potekala priprava Regionalnega razvojnega programa za JV Slovenijo, kamor v skladu s statistično razdelitvijo sodi občina Semič, občine pa morajo pri pripravi strategije razvoja upoštevati usmeritve Regionalnega razvojnega programa.

V letu 1999 se je v Sloveniji zopet začelo intenzivneje govoriti o regionalnem razvoju. Po Zakonu o spodbujanju razvoja na demografsko ogroženih območjih (1990, 1992), ki ni dosegel svojega namena, smo do leta 1999 čakali na nov, ustrežnejši zakon, ki bi urejal področje regionalnega razvoja (Zakon o spodbujanju regionalnega razvoja, 1999). Očitno je namreč, da se je v zadnjih desetih letih intenzivno razvijala predvsem Ljubljana z okolico, medtem ko ostali deli Slovenije, še posebej pa podeželje, močno zaostajajo za prestolnico.

Slovenska politika regionalnega razvoja ni (Dimovski et al, 1999, str. 12) ne transparentna ne učinkovita. Razlogi za te slabosti so deloma v dejstvu, da v Sloveniji regije nikoli niso bile jasno definirane in je bilo splošno argumentirano, da je pred oblikovanjem regionalnih strategij potrebno definirati regije. Drugi razlog za pasivno politiko regionalnega razvoja bi lahko bil v dejstvu, da je vlada smatrala, da večino specifičnih razvojnih problemov lahko reši skozi strukturne ekonomske politike posameznih ministrstev, skozi horizontalne mehanizme aktivne politike zaposlovanja ali skozi program promoviranja malih podjetij.

Da bi se v prihodnje razlike med regijami zmanjševale in ne povečevale, je državni zbor leta 1999 sprejel Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (1999). Na podlagi tega zakona je leta 2000 v okviru takratnega Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj (sedaj Ministrstvo za gospodarstvo) pričela delovati Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj (v nadaljevanju: AAR). ARR je krovna institucija, katere naloga je povezovati delo regionalnih razvojnih agencij (v Sloveniji jih je 12 – v vsaki statistični regiji ena).

Občina Semič skupaj z ostalimi občinami s področja Dolenjske, Bele krajine in Ribniško-kočevskega območja sodi v t.i. Jugovzhodno Slovenijo, vlogo regionalne razvojne agencije⁷ na tem območju pa je prevzel Podjetniški center iz Novega mesta, kateremu so občinski sveti iz vseh 16 občin na tem območju (Mestna občina Novo mesto in Občine Črnomelj, Dolenjske Toplice, Kočevje, Kostel, Loški potok, Metlika, Mirna peč, Osilnica, Ribnica, Sodražica, Semič, Šentjernej, Škocjan, Trebnje in Žužemberk) s sklepi zaupali to vlogo. Podjetniški center Novo mesto se je v nekaj letih svojega delovanja oblikoval v pomembnega nosilca oziroma spodbujevalca razvoja malega gospodarstva in delno razvoja nasploh v regiji. Podjetniški center Novo mesto že deluje regionalno in ima že vzpostavljene povezave z državnimi institucijami in resornimi ministrstvi. (Interna gradiva občine Semič)

Ker se belokranjske občine, še posebej pa občina Semič glede na svojo relativno majhno površino in majhno število prebivalcev »izgubi« v statistični regiji JV Slovenija, si občine Semič, Črnomelj in Metlika prizadevajo za regijo Bela krajina. Območje vseh treh občin obsega 580 km² ozemlja in šteje okrog 27 tisoč prebivalcev. Bela krajina je obmejna pokrajina, ki jo Kolpa loči od sosednje Hrvaške, Gorjanci in Kočevski Rog pa od ostale Slovenije. Geografsko zaprta lega tega območja je vzrok za slabše cestne povezave z osrednjo Slovenijo. Vse tri občine na temelju medsebojnega sodelovanja skupno izvajajo projekte belokranjskega pomena. Poleg nekaterih skupnih institucij so se na tem zaokroženem območju formirale tudi številne skupne medobčinske oziroma državne funkcije na področju državne uprave, sodstva, gospodarstva, družbenih dejavnosti itd. Občine Semič, Črnomelj in Metlika tako oblikujejo geografsko, kulturno, zgodovinsko in družbeno ekonomsko zaokroženo celoto.

Z namenom zagotoviti uspešnejši in skladnejši gospodarski, komunalni, infrastrukturni, socialni in kulturni razvoj na območju vseh treh občin, so se občine Semič, Črnomelj in Metlika zaradi urejanja in opravljanja lokalnih zadev širšega pomena, spomladi 1998 povezale v Zvezo občin Bele krajine (Predlog zakona o pokrajini Bela krajina, 2000). Še posebej so se dogovorile o sodelovanju in skupnem nastopanju na področjih kmetijstva, obrti, turizma, varstva okolja, komunalne infrastrukture, šolstva, sociale in kulture.

S skupnimi projekti so vse tri belokranjske občine pristopile tudi k pripravi Regionalnega razvojnega programa za Jugovzhodno Slovenijo. RRP je strokovna podlaga, na osnovi katere bodo lahko občine (lokalne skupnosti) v regiji pridobile sredstva iz slovenskih ministrstev in evropskih strukturnih skladov za nadaljnji razvoj svojega območja. Strukturni skladi so glavni inštrument Evropske unije za dodeljevanje regionalne pomoči znotraj Evropske unije. Sredstva iz navedenih skladov se bodo dodeljevala regijam (občinam) na podlagi vnaprej določenih razvojnih ciljev, opredeljenih v regionalnem razvojnem programu. Finančna pomoč se bo namenila za subvencioniranje: osnovne transportne infrastrukture (ceste, železnice itd.) in okoljske infrastrukture, za raziskave in razvoj, za proizvodnjo in oskrbo z energijo, za ukrepe povečevanja energetske učinkovitosti, za človeške vire, za boj proti brezposelnosti, za programe pomoči na področju kmetijstva in razvoja podeželja.....

⁷ Regionalne razvojne agencije so pomembne zato, ker so koordinirale pripravo regionalnih razvojnih programov (v nadaljevanju: RRP); Podjetniški center iz Novega mesta je vodil pripravo regionalnega razvojnega programa za Jugovzhodno Slovenijo. RRP je temeljni programski in izvedbeni dokument na regionalni ravni, ki vsebuje razvojne prednosti regije in finančno ovrednotene projekte in programe. V RRP so navedena razvojna predvidevanja regije in občin na področju gospodarskega, socialnega, prostorskega in okoljskega, kulturnega ter ostalega razvoja regije. (Interna gradiva občine Semič).

V prihodnjem obdobju (do leta 2006) bodo z državnimi finančnimi sredstvi in s sredstvi iz skladov Evropske unije financirani le tisti projekti, ki so navedeni v RRP za to obdobje. Projekti, ki v RRP ne bodo navedeni, ne bodo upravičeni do sofinanciranja s strani države in EU in bodo za njihovo izvedbo sredstva morale priskrbeti občine in zasebniki.

Ker se zavedamo, da finančna sredstva, s katerimi letno razpolaga občina Semič, ne zadostujejo za realiziranje vseh projektov, ki bi jih želeli izpeljati, je občina večino svojih interesov uveljavila v okviru priprave RRP za Jugovzhodno Slovenijo. V prihodnje bo za nadaljnji razvoj zelo pomembna navezava na regijski center Novo mesto, obnoviti pa bo potrebno tudi sodelovanje z mejnimi občinami v Republiki Hrvaški.

3. STRATEGIJA RAZVOJA GOSPODARSTVA OBČINE SEMIČ

Kot ima vsak posameznik, ki želi uspeti (Dornan, 2000, str. 41), na listu papirja napisane svoje sanje (vizijo, cilje) in način, kako jih doseči, mora tudi občina, ki želi biti uspešna, imeti opredeljeno strategijo razvoja, to je pot, kako doseči svoje cilje. Cilj je najpomembnejša značilnost resnično uspešnih; precej pomembnejša je kot (Ditzler, 2002, str. 131) izobrazba in inteligenca. Izobraženi ljudje se pogosto pritožujejo, da so oni izobraženi, ves denar pa poberejo manj izobraženi. Za uspeh potrebujemo (Kiyosaki, 2002, str. 162) več kot zgolj tehnično ali akademsko znanje. Pogosto moramo popolnoma spremeniti svoj način razmišljanja, čustvovanja, pa tudi prepričanja in vrednote. Če želimo uspeti (Robbins, 2000, str. 41) moramo biti dolgoročno osredotočeni, noben posameznik ali skupina nista uspela s kratkoročno osredotočenostjo. Več časa moramo posvetiti načrtovanju svojih aktivnosti, saj načrtovanje (Cox, 2003, str. 66) ni nikoli izguba časa.

Zakonske podlage za izdelavo Strategije razvoja občin so v (Rome, 2001, str. 1):

- Zakonu o spodbujanju regionalnega razvoja (Ur.l. RS 60/99),
- Zakonu o lokalni samoupravi (ZLS, Ur.l. RS 72/93,...),
- Zakonu o planiranju in urejanju prostora v prehodnem obdobju (Ur.l. RS 48/90),
- Zakonu o javnih financah (ZJF, Ur.l. RS 79/99) in
- Uredbi o predlogih in postopkih za pripravo predloga proračuna (Ur.l. RS 56/00).

Nobeden od zakonov (Dolinšek, 2001, str. 21) občinam ne predpisuje, da morajo pripraviti občinske razvojne dokumente kot strateško podlago za razvoj občine. Zakon o javnih financah se ukvarja zgolj z načrtom razvojnih programov, ki ga letno dopolnjuje občinski svet in mora temeljiti na dolgoročnih programih, ne govori pa o tem, kateri ti programi so.

Odločitev o oblikovanju lastne razvojne strategije je v rokah občin samih. Odločitev za pripravo lastne strategije je vsekakor pozitivna, saj strategija (Torkar, 1999, str. 14) kaže pot za doseg cilja. Razvijanje strategije je (Kač, 1998, str. 8) zadnja izmed faz procesa strateškega planiranja (analiza poslovanja, analiza okolja in predvidevanj, postavljanje vizije in ciljev poslovanja, razvijanje strategij), ki je kompleksen proces, zajema pa celotno poslovanje subjekta in okolja ter obravnava širok časovni horizont (Dess, Miller, 1993, str. 4-5). Procesu strateškega planiranja sledita fazi uresničevanja strategij in kontrole. Ko so znani

cilji in strategija, se prične s procesom uresničevanja strategije. Strategija brez uspešnega uresničevanja bi bila le brezplodna fantazija (Kač, 1998, str. 9).

Za uspešno dolgoročno razvojno načrtovanje sta nujna dva ključna pogoja, in sicer: nujnost izdelave lokalnih razvojnih načrtov, kot pogoj za aktivno vključevanje interesov posamezne občine v regionalni razvojni program, ter ustanovitev pokrajin (Dolinšek, 2001, str. 3).

Cilj strategije razvoja občine Semič je povečati blaginjo občanov občine Semič. Pri tem lahko z gospodarskim razvojem pripomoremo predvsem k povečevanju materialne blaginje. Kakovost življenja in blaginja pa sta povezani s preferencami posameznikov, njihovimi vrednotami ter potrebami. Razvoja (Strmšnik, 2000, str. 9) tako ni mogoče zvesti le na gospodarski vidik ali celo le na ozko pojmovano gospodarsko rast. Prav tako dolgoročni razvoj ne sme biti podrejen doseganju kratkoročnih koristi. V tem smislu izhajamo iz paradigme trajnostnega razvoja in celovitosti oziroma uravnovešenosti razvoja po gospodarski, socialni, okoljski in drugih, za ustvarjanje blaginje pomembnih razsežnosti razvoja.

V nadaljevanju so navedeni moji predlogi in izbor iz predlogov, ki so jih posredovali udeleženci delavnice, zaposleni v občinski upravi, svetniki občinskega sveta, udeleženci javne predstavitve in nekateri ostali posamezniki. Tisti izmed navedenih predlogov, ki so regijskega pomena, so uvrščeni tudi v Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo. Pri oblikovanju strategije razvoja občine Semič sem se trudila, da bi ta bila oblikovana čimbolj po načelih trajnostnega razvoja, kolikor se je to glede na vlogo in moč lokalnih političnih in ostalih vplivnih akterjev dalo. Dejstvo je namreč, da je potrditev strategije razvoja občine v izključni pristojnosti občinskega sveta in je to torej politična odločitev, ki je dosežena (Dolinšek, 2001, str. 21) v skladu s statutarnimi določili.

Vizija gospodarstva v občini Semič je imeti uspešno gospodarstvo, ki bo dolgoročno zagotavljalo ustrezno velikost dodane vrednosti na zaposlenega in bruto domačega proizvoda na prebivalca ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja.

Cilji strategije gospodarskega razvoja občine Semič so:

- povečanje dodane vrednosti na zaposlenega ter bruto domačega proizvoda na prebivalca,
- pospešena rast podjetništva in ustanavljanja novih podjetij in obrti, katerih nosilci bodo tako domačini kot tudi investitorji iz drugih krajev Slovenije ali tujine,
- v skladu z rastjo izobrazbenega potenciala prebivalstva pospeševati rast delovnih mest z višjimi izobrazbenimi zahtevami,
- povečanje kapacitet, števila obiskovalcev in turistov tako, da bo v občini Semič dolgoročno 100.000 gostov letno⁸,
- povečanje konkurenčnosti kmetijstva z ustrežnejšo zemljiško in kmetijsko politiko ter dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah tako, da se dohodki na kmetijsko gospodarstvo tudi po odprtju trgov kmetijskih proizvodov ne bodo znižali.

Usmeritev Evropske unije k liberalizmu, v skladu s katerim je država apriorno slab lastnik in naj se brez zelo resnega razloga ne bi vmešavala v gospodarstvo, ne dovoljuje nobenega selektivnega obravnavanja in pomoči zasebnemu sektorju ali podjetjem. Edina dovoljena pomoč je razvojno tehnološka pomoč in pomoč revnim območjem na posreden način, s čimer

⁸ Predvsem obiskovalcev Smučarsko rekreacijskega centra ROG Črmošnjice.

ojačimo kvalitativne faktorje konkurenčnosti, kot npr. ekologija in komunikacijska infrastruktura. (Dimovski et al, 1999, str. 6)

Analiza stanja gospodarstva v občini Semič

V zadnjem desetletju je gospodarstvo Slovenije, tudi Bele krajine, doživelo velike spremembe. Prehodu iz tržno planskega sistema gospodarjenja je sledilo obdobje popolnega razsula trga zaradi vojnega stanja na Balkanu. Spremenjene razmere na trgu so podjetja prisilile v spremembe, nastalo pa je tudi veliko manevrskega prostora za mala podjetja.

V procesu preobrazbe je večina podjetij v občini Semič zaživela po novih pogojih gospodarjenja, vendar še vedno ni pripravljena na reagiranje na hitre spremembe na svetovni ravni. Prilagoditev poslovanja sodobnim evropskim in svetovnim trendom je nujno, ker bo z vstopom v Evropsko unijo Slovenija in tudi njen JV del vstopila na velik notranji evropski trg. S tem vstopom se bodo podjetja sama neposredno soočila s svetovnimi in evropskimi gospodarskimi trendi in trdo konkurenčno bitko za tržne deleže.

Na podlagi podatkov o številu zaposlenih, prihodkih in poslovnem izidu pri poslovanju pravnih oseb s sedežem v občini Semič v obdobju 1996-2001 (zraven niso všteti podatki o samostojnih podjetnikih⁹) ocenjujemo, da v večini dejavnosti prihodki iz leta v leto naraščajo, vendar poslovni izid med leti niha – ponavljajo se leta z dobičkom in leta z izgubo. Če izvzamemo podatke o Iskri kondenzatorji d.d. in Iskri – IP d.o.o., so ostale pravne osebe s sedežem v občini Semič v letih od vključno 1996 do vključno 2000 iz leta v leto povečevale prihodke, in sicer iz 464 milijonov SIT v letu 1996 (Iskra kondenzatorji d.d. je v istem letu imela 4700 milijonov SIT prihodkov) na 926 milijonov SIT v letu 2001 (Iskra kondenzatorji d.d. in Iskra – IP d.o.o. sta v istem letu imela 6463 milijonov SIT prihodkov). V obdobju 1996 – 2001 so pravne osebe v občini Semič prihodke povečale za 99,6%, Iskra kondenzatorji d.d. skupaj z Iskra – IP d.o.o. pa za 37,5%. Navedeni podatki kažejo, da enote malega gospodarstva hitro povečujejo svoje prihodke, hitreje kot srednje in veliko podjetje v občini. (Interna gradiva Občine Semič)

Z naraščanjem prihodkov običajno naraščajo tudi stroški, zato uspešnost poslovanja podjetij lahko ugotovimo le iz njihovega poslovnega izida – dobička oziroma izgube. Če upoštevamo poslovanje vseh pravnih oseb s sedežem v občini Semič v obdobju 1996-2001, ugotovimo, da se v skoraj vseh dejavnostih pojavlja nihanje poslovnega izida – neenakomerno se pojavljajo leta z neto dobičkom oziroma neto izgubo dejavnosti kot celote (50 milijonov SIT neto dobička v letu 1996, 144 milijonov SIT v naslednjem letu, v letu 1998 pa neto izguba v višini 109 milijonov SIT in leto kasneje v višini 137 milijonov SIT, v letu 2000 pa zopet neto dobiček v višini 172 milijonov SIT). Pri tem je potrebno opozoriti, da v letu, ko je za določeno dejavnost značilna neto izguba, nekatera podjetja v tej dejavnosti imajo dobiček, nekatera pa tako veliko izgubo, da njihov rezultat prevlada pri seštevku poslovnega izida dejavnosti, kateri pripadajo. Kljub nihanju poslovnega izida imajo nekatera podjetja v vseh letih dobiček. Iz tega sledi, da na uspešnost poslovanja bolj kot izbira dejavnosti vpliva to, kako lastniki podjetja upravljajo to podjetje. (Interna gradiva Občine Semič)

⁹ Podatki o številu zaposlenih pri samostojnih podjetnikih in o rezultatih njihovega poslovanja so po navedbi Davčne uprave RS, Davčni urad Novo mesto, izpostava Črnomelj davčna tajnost, zato jih pri analizi nismo mogli upoštevati.

Če iz analize o poslovnem izidu podjetij izvzamemo podatke za Iskro kondenzatorji d.d. in Iskro – IP d.o.o., poslovni izid niha v dejavnostih gradbeništvo, trgovina, popravila motornih vozil in gostinstvo. Najhitreje raste dobiček v predelovalnih dejavnostih (v letu 1996 je bil 10 milijonov SIT, v letu 2000 že 60 milijonov SIT). Mala podjetja, ki poslujejo na področju predelovalnih dejavnosti, so torej v letu 1996 ustvarila 19,7% neto dobička vseh pravnih oseb v občini Semič, leta 2000 pa že 36% vsega neto dobička vseh pravnih oseb s sedežem v občini Semič. (Interna gradiva Občine Semič)

V obdobju 1996-2001 je število zaposlenih v največjem podjetju Iskra kondenzatorji d.d. nihalo, medtem ko je pri nekaterih malih podjetjih naraščalo, pri nekaterih ostalo približno enako, pri nekaterih pa celo upadlo. Skupno se je število zaposlenih v podjetjih s sedežem v občini Semič v omenjenem obdobju zmanjšalo, in sicer iz 1378 zaposlenih v letu 1996 na 1307 zaposlenih v letu 2000. Če iz analiza izvzamemo podatke za podjetji Iskra kondenzatorji d.d. in Iskra – IP d.o.o., je število zaposlenih v ostalih podjetjih v tem obdobju sicer nihalo, vendar naraslo iz 75 zaposlenih v letu 1996 na 81 zaposlenih v letu 2000. (Interna gradiva Občine Semič)

Največji delež podjetij (Vranič, 1997, str. 5) se ukvarja s predelovalno dejavnostjo (več kot tretjina), sledijo poslovne storitve, promet, skladiščenje in zveze, gozdarstvo, trgovina in popravila motornih vozil, gostinstvo itd. Med predelovalnimi dejavnostmi prevladuje (Perušič, 1997, str. 18) proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov.

V primerjavi z državnim povprečjem je v občini Semič prevelik delež gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, ki se ukvarjajo s predelovalnimi dejavnostmi, premajhen pa delež tistih, ki se ukvarjajo s storitvenimi dejavnostmi.

Geografsko ima sedež skoraj polovica vseh pravnih oseb in samostojnih podjetnikov na območju enovitega naselja Semič, večje zgojitve pa se pojavljajo še v večjih oskrbnih centrih po občini: Črešnjevec (s Cerovcem in Krvavčjim vrhom), Štrekljevec (z Osojnikom, Malinami, Kaljo, Podrebrom), Stranska vas (s Krupo, Moverno vasjo, Brstovcem,..) in Črmošnjice.

Razmere v občini Semič so na področju gospodarstva mnogo slabše kot v regiji JV Slovenija, kamor pripadamo. Občina Semič sodi med ekonomsko šibka območja. Povprečna bruto plača v občini Semič je februarja 2003 znašala (<http://hrsibm.gov.si/D2300.kom/komstart.html>) 74,3% povprečne bruto plače v Sloveniji¹⁰, dodana vrednost na zaposlenega je nizka, delež podjetij na 10.000 prebivalcev v Občini Semič je zelo nizko pod slovenskim povprečjem, predvsem zaradi močnega položaja Iskre. Imeti le eno veliko podjetje je zelo tvegano. Podporni stebri okoli Iskre so relativno šibki. Občina Semič sodi tudi med območja s posebnimi strukturnimi problemi (delež kmečkega prebivalstva v vseh prebivalcih je nad slovenskim povprečjem - v občini Semič je 4,3% aktivnega prebivalstva zaposlenega v kmetijstvu, v Sloveniji pa 2,5% aktivnega prebivalstva). (Uredba o vrednosti meril za določitev območij s posebnimi razvojnimi problemi in določitvi občin, ki izpolnjujejo ta merila, 2000)

¹⁰ Povprečna bruto plača v občini Semič je v februarju 2003 znašala 179.470 SIT, povprečna bruto plača v Sloveniji pa v istem obdobju 241.505 SIT.

3.1. VELIKA PODJETJA

3.1.1. ANALIZA STANJA

Edino veliko podjetje v občini Semič je Iskra kondenzatorji d.d. Z vidika nadaljnjega razvoja in ohranjanja delovnih mest ima kot edino veliko podjetje za občino velik pomen. Iskra kondenzatorji d.d. je v obdobju 1996-2001 zaposlovala okrog 95% vseh zaposlenih v gospodarskih družbah na območju občine Semič (zraven niso všteti zaposleni pri samostojnih podjetnikih in samostojni podjetniki) in proizvedla okrog 90% vseh prihodkov gospodarskih družb na območju občine Semič (sem zopet niso všteti prihodki, ki so jih ustvarili samostojni podjetniki).¹¹

V septembru 2001 je večinski lastnik podjetja Iskra kondenzatorji d.d. postalo podjetje AEG Kondensatoren und Wandler GmbH, ki ima hčerinska podjetja še v Nemčiji, na Češkem, v Braziliji in Mehiki. Skupina AEG KuW želi postati uspešno vodilno podjetje v tehnologiji na svetu. Svojim kupcem (Bosch, Siemens, Haushaltsgeraete, Miele, Whirlpool Europe, Electrolux cold, Grundfos) želi dobavljati čim širšo paleto proizvodov.

V hčerinskem podjetju Iskra kondenzatorji novi lastniki izvajajo reorganizacijo, izločiti nameravajo nekatere proizvodne aktivnosti (ali kot hčerinska podjetja ali v sodelovanju s strateškimi partnerji) ter povečati produktivnost. Celotno število zaposlenih v podjetju Iskra kondenzatorji in v njegovih hčerinskih podjetjih se naj ne bi zmanjšalo¹².

3.1.2. USMERITVE IN CILJI

Lastniku podjetja Iskra kondenzatorji d.d. bo občina pomagala na tiste načine, ki so ji v skladu z zakonodajo dovoljeni.

3.2. SREDNJA IN MALA PODJETJA

3.2.1. ANALIZA STANJA

Število enot malega gospodarstva je tako v občini Semič kot tudi v celotni regiji JV Slovenija manjše kot v večini ostalih slovenskih regij. Državno povprečje je 568 enot malega gospodarstva na 10.000 prebivalcev, JV Slovenija jih ima 485, občina Semič pa le 340, kar pomeni da pri tem kazalcu dosegamo le 60% državnega povprečja (Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, 2001). Gospodarske družbe in samostojni podjetniki so formalno združeni bodisi v območni gospodarski ali pa obrtni zbornici. Obe zbornici

¹¹ Podatki o številu zaposlenih pri samostojnih podjetnikih in o rezultatih njihovega poslovanja so davčna tajnost, zato jih nismo mogli upoštevati pri analizi.

¹² Pogovor s predsednikom uprave podjetja Iskra kondenzatorji, g. Karel Gerolt, 4.10.2001.

opravljata klasično funkcijo operiranja z različnimi podatki, ki so marsikdaj pomembni za delovanje posameznih podjetnikov ali obrtnikov, organizirata izobraževanja in posredujeja tudi pri raznih sejmskih prireditvah.

Največ (skoraj 4 desetine vseh) samostojnih podjetnikov in gospodarskih družb iz občine Semič posluje v predelovalnih dejavnostih, sledijo trgovina in popravila motornih vozil, osebne storitve, promet itd.

Gospodarstvo v občini Semič torej temelji na predelovalnih dejavnostih (kovine, les, tekstil, plastika). Domnevamo lahko, da je večina malih podjetij v tej dejavnosti nastala s samozaposlitvijo ljudi, ki so svojo prejšnjo zaposlitev zapustili bodisi zaradi težav v prejšnjem podjetju bodisi zaradi osebnih razlogov, svoja podjetja pa so večinoma ustanovili v dejavnostih, ki so jo poznali iz prejšnje zaposlitve.

Obstajajo namreč bistvene razlike med posameznimi malimi podjetji, ne glede na to ali so samostojni podjetniki ali organizirani v kakšni drugi pravni obliki (d.n.o., d.o.o.). Večina lastnikov malih podjetij je t.i. podjetnikov življenjskega sloga. to pomeni, da so samozaposleni in s svojim delom zagotavljajo sebi in svoji družini (nad)povprečni življenjski standard ter v večini primerov nimajo želje po bistveni rasti svojega podjetja. Sem sodijo večinoma vsi, ki opravljajo kakršnekoli storitve, ki so povezane z osebnimi sposobnostmi nosilca posla. V svetu je okrog 95% vseh malih podjetij s takimi značilnostmi.

Ostalih 5% je t.i. gazel, to so mala podjetja, ki imajo potencial hitre rasti v veliko podjetje. To, ali bodo ta potencial izkoristila ali ne, je v veliki meri odvisno od ambicij lastnika in od razpoložljivih finančnih sredstev za financiranje rasti podjetja. V občini Semič je nekaj podjetij, ki imajo dober potencial za rast. V zadnjih petih letih se je namreč evforija ustanavljanja malih podjetij, ki je Slovenijo zajela po osamosvojitvi, umirila in razmere so se izkristalizirale. Uspešna podjetja so iz leta v leto bolj uspešna, neuspešna so propadla. Na območju občine Semič je od nekdanj skoraj 70 gospodarskih družb danes aktivnih le okrog 30. (Interna gradiva občine Semič)

V primerjavi z državnim povprečjem se prevelik delež podjetij v občini Semič ukvarja s predelovalnimi dejavnostmi, premajhen delež pa s storitvami. Očitno zaenkrat povpraševanje po storitvah v občini Semič ni tako veliko, da bi usmeritev na to področje omogočala preživetje enemu oziroma večim podjetnikom ali pa ni podjetnikov, ki bi bili pripravljeni ukvarjati se z nudenjem določene storitve tudi če bi ugotovili, da se z njo da dobro zaslužiti.

8 od okrog 130 aktivnih samostojnih podjetnikov in gospodarskih družb, ki imajo sedež v občini Semič, je kooperantov Iskre kondenzatorji d.d., kar pomeni, da semiško malo gospodarstvo ni močno navezano in hkrati neposredno odvisno od poslovanja podjetja Iskra kondenzatorji d.d. Bolj pomembno je upoštevati posredno odvisnost od uspešnosti poslovanja Iskre kondenzatorji d.d., predvsem tistih malih in srednjih podjetij, ki lokalnemu prebivalstvu, zaposlenemu v Iskri kondenzatorji, prodajajo svoje izdelke oziroma storitve.

Malo gospodarstvo je tisto, ki ponuja še veliko možnosti za razvoj. Predelovalne dejavnosti bodo še nadalje predstavljale temelj gospodarstva v občini Semič. Osnova razvoja bodo že tradicionalno prisotne dejavnosti kovinsko-predelovalne, strojne, elektro in lesno-predelovalne industrije, ki pa naj bi v prihodnje težile k proizvodnji kompleksnejših sklopov posameznih izdelkov. Na tem prostoru so premalo prisotne naslednje storitve: gradbeništvo (splošna zidarska in zaključna gradbena dela) in lesno predelovalna industrija (v prihodnje bo potrebno proizvodno in tržno povezovanje ter proizvodnja polizdelkov in končnih izdelkov

višje stopnje obdelave). Ker velika podjetja od 1.1.2001 več niso deležna neposrednih finančnih podpor države, je smiselno spodbujati mala in srednja podjetja.

3.2.2. USMERITVE IN CILJI

Razvoj srednje velikih in malih podjetij je gibalno gospodarskega razvoja sodobnih ekonomij zato mora biti osrednja usmeritev in cilj hitra rast teh podjetij in doseganje vsaj regijskega povprečja. Zelo koristno in v prihodnosti nujno bo medsebojno povezovanje podjetij in skupno nastopanje na trgu, zato mora biti usmeritev v oblikovanju grozdov sicer samostojnih podjetij.

Velika vrzel, ki je v celotni Sloveniji še kako vidna, je vrzel v razvoju malih in srednje velikih podjetij, ki nudijo proizvode ali storitve informacijskih tehnologij in informatike, ki je danes ena najhitreje rastočih panog v svetu. Ne glede na dejavnost pa je potrebno pri razvoju malih in srednje velikih podjetij posebej pospeševati tiste, ki se po svojem nastanku pokažejo kot tako imenovane "gazele", to so mala podjetja z močnim potencialom hitre rasti.

Ker ni pričakovati večjega dodatnega zaposlovanja v večjih podjetjih, je nujno potrebno spodbujati podjetniški duh, ki bo pripeljal do ustanavljanja predvsem novih inovativnih podjetij. Za doseganje podjetniškega duha so potrebne aktivnosti izobraževanja, informiranja, dograjevanja pospeševalne mreže za razvoj podjetništva in oblikovanja različnih iniciativ ter delovanje institucij civilne družbe. Vendar sam podjetniški duh ni dovolj, zainteresiranemu prebivalstvu za ustanavljanje novih enot podjetništva je potrebno zagotoviti tudi svetovanje, infrastrukturne pogoje in finančna sredstva.

3.2.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

Za pospešeno rast in večjo konkurenčnost obstoječih malih in srednje velikih podjetij je v sedanjem pripravljalnem obdobju vstopa v EU in na notranji trg EU izrazitega pomena medsebojno povezovanje in dopolnjevanje malih in srednje velikih podjetij pri proizvodnji in nastopih na trgu. Pričakujemo pa lahko tudi povečano število prijateljskih prevzemov, da bi na ta način lahko zagotovili večjo konkurenčnost in nižje stroške. Ustanavljanje novih podjetij pa je odvisno v veliki meri od podjetnosti posameznikov, lokalnih iniciativ, ki vzpodbujajo podjetništvo, ter ustreznih vzpodbujevalnih mehanizmov na državni in lokalni ravni.

Mehanizmov za pospeševanje razvoja srednje velikih in malih podjetij je več vrst. Na državni ravni se še pripravljajo ustrezne institucije medsebojnega sodelovanja in povezovanja, poleg tega pa je v ministrstvu za gospodarske dejavnosti in v kar nekaj državnih skladih na razpolago določena vsota državnih pomoči za pospeševanje razvoja predvsem malih podjetij. V kratkem času pa naj bi bil ustanovljen tudi poseben sklad za tvegani kapital. Večina mehanizmov pa je v rokah lokalnih oblasti preko izdaje ustreznih dovoljenj za izvajanje dejavnosti, zagotavljanja potrebnih komunalno opremljenih zemljišč, seveda so tu tudi različne oblike in skladi z raznimi oblikami svetovalnih storitev in državnih pomoči. (Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, 2001)

Da bi malim podjetjem zagotovili boljše pogoje za uspešno poslovanje, predlagamo izvedbo naslednjih ukrepov:

3.2.3.1. Izdelati zazidalni načrt za razvoj poslovnega centra Semič II – O,T.

Območje Semič II – O,T je ozemlje okrog bencinske črpalke, do prostorov podjetja Kambič, laboratorijska oprema in proti cerkvi Sv. Mihaela. To območje je namenjeno terciarnim in kvartarnim dejavnostim. Potrebno je izdelati zazidalni načrt za to območje.

3.2.3.2. Na že obstoječe komunalno urejene parcele v proizvodno servisni coni (PSC) privabiti kapitalno intenzivne investitorje, ki nimajo okolju škodljive dejavnosti.

V letu 2002 je bila končana razširitev in komunalna ureditev zemljišč v PSC. Informacije o prostih parcelah v PSC je potrebno objaviti na domači strani občine Semič, jih dostaviti podjetniškemu centru po državi, izpostavam Obrtne zbornice Slovenije in Gospodarske zbornice Slovenije, oddelkom za gospodarstvo na Upravnih enotah, državnim institucijam, ki iščejo tuje investitorje (TIPO), na nepremičninske agencije itd. Med zainteresiranimi dovoliti nakup parcele le tistim, ki s svojo proizvodnjo ne bodo obremenjevali okolja, prednost pa dati tistim, ki bodo zaposlovali izobraženo delovno silo.¹³

3.2.3.3. Subvencioniranje obrestnih mer pri kreditih.

Občina Semič naj nadaljuje s subvencioniranjem obrestnih mer pri kreditih, ki jih najemajo samostojni podjetniki in podjetja s sedežem v občini Semič ter nadaljuje sodelovanje občine Semič pri Garancijski shemi za Dolenjsko in Belo krajino, ki jo upravlja Podjetniški center Novo mesto.

3.2.3.4. Izobraževanje podjetnikov.

V sodelovanju z Območno enoto Obrtne zbornice Črnomelj in Podjetniškim centrom Novo mesto organizirati in sofinancirati izobraževanje za podjetnike (npr. kako uspešno voditi lastno podjetje, kako biti dober pogodbeni partner, nove zahteve sprejete zakonodaje, standardi kakovosti, kako se prijaviti na javni razpis, tečaj interneta in kako narediti lastno domačo stran, davčni predpisi, varnost pri delu itd.)

3.2.3.5. Informiranje podjetnikov.

Občina Semič naj do takrat, dokler ne bo zaživel Lokalni podjetniški center za Belo krajino informira podjetnike na svojem območju o:

- javnih razpisih ministrstev, na katera se lahko prijavijo podjetja,
- o storitvah, ki jih nudijo: Podjetniški center Novo mesto, Območna enota Obrtne zbornice Slovenije, Območna enota Gospodarske zbornice Slovenije, Pospeševalni center za malo

¹³ Tistim podjetnikom, ki niso zainteresirani za gradnjo v PSC Vrtača, je v naseljih dovoljena gradnja objektov za proizvodne in storitvene dejavnosti do površine 200 m².

gospodarstvo, Pospeševalna mreža za malo gospodarstvo, Euro info center, Inovacijski relejni center, Sklad RS za razvoj malega gospodarstva, Zavod RS za zaposlovanje.

3.2.3.6. Podjetniški krožek v osnovni šoli.

Občina Semič naj (so)financira delovanje podjetniškega krožka v Osnovni šoli Belokranjskega odreda Semič. V takem krožku se otroci seznanijo s podjetniškim načinom razmišljanja, kar je nujno potrebno, če želimo, da bodo kot odrasli ljudje kdaj ustanavljali lastna podjetja.

3.2.3.7. Vzpostavitev Lokalnega podjetniškega centra za Belo krajino.

Mreža regionalnih podjetniških centrov je v Sloveniji že vzpostavljena, na nekaterih območjih pa še niso vzpostavljeni Lokalni podjetniški centri. Eno od takih območij je tudi Bela krajina. Pospeševalni center za malo gospodarstvo (PCMG) finančno in organizacijsko pomaga lokalnim iniciativam, iz katerih bi se lahko razvili Lokalni podjetniški centri. Belokranjske občine se dogovarjajo o ustanovitvi Lokalnega podjetniškega centra za Belo krajino. Ta podjetniški center bi prevzel del nalog, ki jih za podjetnike iz belokranjskih občin sedaj opravlja Podjetniški center Novo mesto.

Povezoval naj bi vrsto državnih, zborničnih, občinskih in zasebnih institucij, ki so usposobljene in odgovorne za razvoj malega gospodarstva v lokalni skupnosti. Njegova ključna naloga naj bi bila opravljanje vseh storitev za podjetnike na enem mestu. Nudil naj bi:

- svetovanje (splošno in specializirano),
- informacije o prostorih, finančnih in upravnih postopkih,
- pomoč pri pridobivanju finančnih sredstev,
- pomoč pri izdelavi poslovnega načrta in investicijske dokumentacije,
- preverjanje podjetniške ideje,
- izobraževanje in izpopolnjevanje nezaposlenih, strokovne delavnice,
- srečanja, promocije.

3.2.3.8. Promocija podjetništva in finančna pomoč podjetnikom

Občina Semič lahko poskrbi za promocijo podjetništva in inovatorstva na naslednje načine:

- nadaljuje sodelovanje z Društvom za razvoj Bele krajine Martin Janžekovič (sofinanciranje delovanja društva),
- vsakih nekaj let podeli občinsko plaketo uspešnemu podjetniku iz občine,
- promovira proizvodno servisno cono Vrtača,
- podjetnikom sofinancira pokrivanje stroškov pridobivanja certifikata ISO 9000 in ISO 14000 (npr. 100.000 SIT vsakemu podjetniku, ki je v procesu pridobitve standarda),
- sofinancira stroške predstavitev podjetnikov na sejmih.

3.2.3.9. Povezovanje podjetnikov

Občina na povezovanje podjetnikov nima neposrednega vpliva, lahko pa jih z informiranjem o dogajanju na ostalih trgih in o pričakovanju Slovenije o posledicah vstopa v EU spodbuja k temu (predvsem župan in višji svetovalec za malo gospodarstvo v pogovoru s posameznimi

podjetniki). Povezovanje je še posebej priporočljivo za podjetnike v lesni stroki, da bodo skupaj sposobni za serijsko izdelovanje izdelkov iz lesa (pohištvo, pisarniške potrebščine, embalaža, otroške igrače in lesena igrala, športna oprema, poslovna darila, izdelki domače in umetnostne obrti, spominki...) in za pripravo biomase za ogrevanje. To bi bilo glede na naravne danosti še posebej primerno za prebivalce iz vasi Črmošnjice.

3.2.3.10. Nadzor nad poslovanjem javnih podjetij, katerih solastnik je občina Semič

Izvajati temeljit nadzor nad poslovanjem Javnega podjetja Komunala Črnomelj.

3.3. KMETIJSTVO

3.3.1. ANALIZA STANJA

Z zmanjšanjem števila kmečkega prebivalstva in poslabšanjem demografske strukture se je zmanjšala agrarna funkcija podeželskih naselij. Hkrati postaja vse bolj očitno, da kmetijstvo in gozdarstvo nista več edini dejavnosti, ki na podeželju ustvarjata dohodek, temveč dopolnilni dejavnosti zaposlitvam izven primarnih dejavnosti. Žal gre pri tem predvsem za zmanjšanje obsega agrarne dejavnosti, ne pa za njihovo kvalitativno spreminjanje. Posledica tega so opuščena zemljišča in neizkoriščeni lokalni potenciali, spreminjajo pa se tudi podeželska naselja, ki postajajo ekonomsko neodvisna od bližnje okolice in pripadajočega zemljišča. V podeželskih naseljih se vse bolj širijo obrtne in proizvodne dejavnosti in turizem. (Delovno gradivo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano o prestrukturiranju kmetijstva in razvoju podeželja, 2001)

Na območju občine Semič je večina zemlje težke, kamnite in slabo rodovitne. Parcele so majhne in razdrobljene, kmetija ima v povprečju 4 ha kmetijskih zemljišč, skupaj z gozdom pa v povprečju 8 – 10 ha.¹⁴ Teren je gričevnat. Zaradi opuščanja kmetovanja je vedno intenzivnejše zaraščanje kmetijskih površin, kar negativno vpliva na izgled pokrajine. Brez učinkovitih ekonomskih ukrepov bo težko najti interesente za preprečevanje zaraščanja in za krčenje zaraščanih površin. Zaradi zakupnin in najemnin je za državna kmetijska zemljišča vedno manj interesa (Razvojni projekt CRPOV za območje Rožni Dol, 1999).

Večji del zahodnega dela občine Semič, ki je poraščen z gozdovi, bo uvrščen v Regijski park Kočevsko – Kolpa, ki je v ustanavljanju. Za usmerjanje gospodarjenja z gozdovi in razvoja gozdov (v vseh gozdovih, ne glede na lastništvo), je zadolžen Zavod za gozdove Slovenije. Pri gospodarjenju se je že od vsega začetka upoštevalo načelo trajnosti in sonaravnosti, v zadnjih nekaj desetletjih pa tudi načelo večnamenskosti (Regijski park Kočevsko – Kolpa. Izhodišča: inventarizacija, vrednotenje območja, cilji, ukrepi in conacija parka., 2001).

Na celotnem območju občine Semič je po podatkih popisa kmetijskih gospodarstev v letu 2000 (Interna gradiva Občine Semič) 1970 ha skupne obdelovalne kmetijske zemlje.

¹⁴ Za primerjavo – normativ, da je kmetija rentabilna, je v Zahodni Evropi 20-30 ha obdelovalne zemlje, v ZDA pa 100 ha obdelovalne zemlje na enega, polno zaposlenega delavca na kmetiji (Vranič, 1997a, str.9).

Prevladujejo travniki in pašniki, ki zajemajo okoli 63 % vseh kmetijskih površin. Sledijo njive in vrtovi, vinogradi ter sadovnjaki. Naravne razmere za kmetijsko pridelavo v občini Semič lahko v splošnem označimo kot neugodne – težke. Za to območje je značilna velika gozdnatost (75% površine občine Semič je pokrite z gozdovi¹⁵), zaraščenost in velika kamnitost obdelovalnih površin. Večina kmetijskih površin sodi v kraško območje, del pa tudi v hribovsko in gorsko – višinsko, to pa so območja z omejitvenimi dejavniki kmetovanja (Vranič, 1997a, str. 5).

Na območju občine Semič je 443 kmetij: največ je mešanih kmetij, sledijo dopolnilne kmetije, zelo malo pa je čistih kmetij (kmetija je družini edini vir dohodka). Njihovo število se je zadnjih nekaj letih močno zmanjšalo, povečalo pa se je število ostarelih (vsi člani gospodinjstva starejši od 64 let) in neaktivnih kmetij. Trenutno na kmetijah še živita dve generaciji – starejša, ki živi pretežno samo od kmetijstva, in mlajša, ki služi dohodek zunaj kmetije. Zaradi dosedanjih izkušenj glede starostne strukture kmetov, je malo verjetno, da bo v prihodnosti mlajša generacija pripravljena prevzeti odgovornost za večjo in učinkovitejšo kmetijsko proizvodnjo in se posvetiti izključno kmetovanju (vsaj en član kmečkega gospodinjstva). Za obstoj in razvoj kmetije je namreč odločilnega pomena to, ali ima naslednika ali ne; po podatkih Inštituta za agrarno ekonomiko iz leta 1996, je v občini Semič le 51% kmetij, ki imajo zagotovljenega prevzemnika, 23% kmetij ima dediča (sorodnika, ki živi drugje, večinoma v mestih, in se s kmetijstvom ne ukvarja), 26% kmetij pa nima niti prevzemnika niti dediča, kar pomeni, da jih verjetno v zelo kratkem času ne bo nihče več obdeloval (Vranič, 1997a, str. 11). Zaradi industrializacije se namreč spreminja vloga podeželskih naselij – iz naselij, kjer so včasih prebivali samo kmetje, v naselja, kjer se vedno večji delež prebivalcev zaradi zahtevnosti zaposlitve v podjetju in/ali nerentabilnosti kmetovanja in/ali ostalih razlogov več ne ukvarja s kmetijstvom.

Število goveje živine se je v obdobju 1995 – 2000 na območju občine Semič zelo zmanjšalo. Po podatkih Statističnega urada za leto 2000 je v občini Semič 758 glav goveje živine, od tega le 124 krav molznic in 142 krav dojilj. Reja ovac se je v zadnjih letih na tem območju najbolj razširila (1800 plemenskih ovac). Reja koz je manj razvita, prevladujejo koze srnastega tipa (206 plemenskih živali). Pri kozjereji se rejci ukvarjajo predvsem s prirejo mesa, manj pa z mlečno usmeritvijo. Od konjereje se je v občini Semič še najbolj obdržala reja hladnokrvnih konj (62 plemenskih kobil). Prašičereja je usmerjena v glavnem v samooskrbo. Bolj intenzivno se trenutno ukvarjata z rejo plemenskih svinj le 2 kmetiji in 4 kmetije s pitanjem prašičev. (Interna gradiva Kmetijske svetovalne službe Črnomelj.)

Vinogradništvo je panoga, ki je na območju občine Semič najbolj razvita. Po podatkih Statističnega urada iz leta 2000 je intenzivnih vinogradov cca. 82 ha¹⁶, ocenjuje pa se, da je dejanske površine vinogradov več. Povprečna velikost vinogradov znaša 20 arov. Velik del grozdja vinogradniki predelajo doma v vino. V vinsko klet Metlika prodajo v glavnem rdeče grozdje. Večji vinogradniki se vse bolj usmerjajo v predelavo grozdja oziroma v proizvodnjo kakovostnega vina, katerega doma stekleničijo. (Interna gradiva Kmetijske svetovalne službe Črnomelj.)

Sadjarstvo je ena od panog, ki je še vedno premalo razvita. Prevladujejo ekstenzivni sadovnjaki zasajeni s starimi sortami jablan, hrušk, sliv in orehov. Nasadi se nahajajo na vrtovih in travnikih v bližini hiš, so slabo vzdrževani, zanje je značilna izmenična rodnost,

¹⁵ Na območju občine Semič je z gozdovi poraščenih 10.957 ha površin. (Območni gozdno gospodarski načrt gozdno gospodarskega območja Novo mesto, 2001).

¹⁶ Sem so vštet tisti vinogradi, ki imajo površino 5 arov in več.

potrebni so temeljite obnove. Intenzivnih nasadov je okoli 4 ha, od tega 2.5 ha jablan, 0.3 ha kutin, 0.5 ha breskev, 0.2 ha lešnikov in 0.5 ha orehov. (Interna gradiva Kmetijske svetovalne službe Črnomelj.)

Poljedelstvo je panoga, ki je najmanj razvita. Temelji na pridelavi krme za živino ter za samooskrbo kmetij. V kolobarju ima največji delež krompirja za zrnje in travno deteljne mešanice, čedalje manj pa je žit in okopavin. Raba travinja je usmerjena na pridelavo voluminozne krme, ureditvi pašnih površin za drobnico ter košnji steljnikov in košenic za nastilj. Pridelava zelenjave je panoga, ki ni tržno usmerjena, ampak temelji le na lastni porabi. Tradicija in naravni pogoji zavirajo morebiten razvoj te panoge. (Interna gradiva Kmetijske svetovalne službe Črnomelj.)

Obdelovanje zemlje dandanes ni prvenstveno usmerjeno v intenzivno proizvodnjo hrane, ampak so poudarjene tudi druge vloge, in sicer ohranjanje rodovitnosti zemlje, aktivno varovanje prostora in ohranitev poseljene in pestre kulturne krajine, ki naj bi omogočala razvoj turizma.

V delovnem gradivu Ministrstva za kmetijstvo o prestrukturiranju kmetijstva in razvoju podeželja ugotavljajo, da:

- so v Sloveniji pogoji za kmetijstvo slabi,
- je na podeželju 92 % kmetijskih zemljišč v rokah družinskih kmetij,
- je vloga kmetijstva v nacionalni ekonomiji obrobna (5,6% zaposlenost, 3,6% BDP),
- je kmetijstvo nekonkurenčno,
- naj bi se glede na Program razvoja gozdov v Sloveniji izvajalo sonaravno gospodarjenje z gozdovi, vendar pa sedaj vsi izkoriščajo le ekonomsko funkcijo gozda, kar ni ustrezno, ter da obseg izvedenih ukrepov ne zagotavlja dolgoročne ohranitve razvoja gozdov.

Državni cilji za področje kmetijstva so: ustvariti konkurenčni kmetijski sektor, vzdrževati populacijski vzorec v podeželskih področjih in izvesti prilagoditev pravnemu redu Evropske unije.

Pri pogajanjih za vstop Slovenije v Evropsko unijo lahko pričakujemo resne težave in negativne rezultate pogajanj za slovensko kmetijstvo. Znano je namreč, da je povprečen slovenski kmet v primerjavi z evropskim dražji za petino, čeprav je manj produktiven.

3.3.2. USMERITVE IN CILJI

Usmeritve in cilji so pripravljene na podlagi usmeritev, ki jih je pripravila Kmetijska svetovalna služba, na podlagi analize kmetijstva, ki jo je izdelala Upravna enota Črnomelj konec leta 1997 in na podlagi pogovorov s kmetovalci.

Glede na naravne pogoje pridelovanja, razpoložljive kmetijske površine in ekonomičnost pridelave naj bi bil razvoj kmetijstva na območju občine Semič usmerjen v :

- vinogradništvo,
- sadjarstvo,
- ekološko in integralno kmetovanje in
- dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

Nadaljnji razvoj vinogradništva bo temeljil na obnovi starih obstoječih nasadov, razširitvi vinogradov na absolutne vinogradniške površine in združevanju parcel v večje komplekse. Pri obnovah bi bilo smotrno uvajati ponovno nazaj rdeče sorte, ki so tudi tipične za območje Bele krajine – modra frankinja, žametna črnina, šentlovrenka in portugalka. Poseben poudarek je treba nameniti pridelavi kakovostnega vina (ne prezgodaj trgati grozdje, z namakanjem in ustreznim obdelovanjem doseči dobro kvaliteto vina; izobraževati ljudi), posebej pa blagovni znamki, pod katero bi tržili vina (ali blagovna znamka Bela krajina ali individualne blagovne znamke). Občina namerava podporo nuditi le večjim vinogradnikom, ki letno pridelajo večje količine istovrstnega vina. Ponudbo kakovostnih vin bi veljalo povezati s turistično ponudbo na belokranjski vinski turistični cesti.

Glede na ugodne naravne pogoje (primerna lega, klima) je veliko možnosti za razvoj sadjarstva, ki naj temelji na integralni in ekološki pridelavi ter predelavi sadja v končne proizvode (suho sadje, kis, žganje, sokovi, sirupi, kompoti, marmelade), ki bi jih lahko prodali neposredno na domu. Posebno pozornost je potrebno posvetiti starim kmečkim in travniškim visokodebelnim nasadom, s katerimi se ohranja kulturna podoba krajine. Zaradi nestalnih vremenskih razmer bo potrebno na površinah z nasadi uvesti umetno namakanje in zaščito pred točo. Na absolutnih sadjarskih legah je smotrno razvijati nasade z ekonomsko zanimivimi sadnimi vrstami (jablane, breskve, češnje, orehi, lešniki).

Ekološki način kmetijske pridelave priporočamo tistim kmetom, ki so pripravljene pridelovati pridelke pod strogim nadzorom institucij, ki podeljujejo certifikate za ekološko pridelano hrano. Vsem ostalim pa svetujemo usmeritev v smeri integralnega kmetovanja, kar pomeni (Gulič, Praper, 1998, str. 38), da je uporaba fitofarmaceutskih sredstev zmanjšana na najmanjšo možno mero, večja pozornost pa je namenjena tudi izbiri in uporabi pripravkov, ki naj bodo čim bolj selektivni in čim manj toksični. S tem bi se bistveno zmanjšalo onesnaževanje okolja in podtalnih voda, ki jih uporabljamo za pitno vodo.

Ker tradicionalne kmetijske panoge kmetijam v občini Semič ne dajejo dovolj dohodka za preživetje, se morajo kmetje usmeriti predvsem v različne dopolnilne dejavnosti (predelava mesa in mleka, predelava sadja, pridelava in predelava zelišč, peka kruha, peciva, potic na tradicionalen način v krušni peči, ribogojništvo, nabiranje in predelava gozdnih sadežev, čebelarstvo, turizem na kmetiji: vinotoči, izletniške turistične kmetije, kmetije z nastanitvijo, gojenje drevesnih sort (osnovanje semenskih sestojev (pridelava semena) in pridelava sadik gozdnega drevja in sadnega drevja), izdelki iz žganja....(Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji, 2001 in Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, 2001). Pomembno je vključevanje dopolnilnih dejavnosti v turistično ponudbo občine. Vsi, ki se odločajo za dopolnilne dejavnosti, se morajo zavedati, da bodo uspeli le, če bodo medsebojno povezani in bodo pristopili k skupni promociji in trženju svojih izdelkov in storitev. Občina Semič bo pomagala le tistim kmetijam, ki so se odločile, da bodo živele od kmetijstva, in so pokazale interes za dopolnilne dejavnosti.

Vrtninarstvo je pomembno predvsem za samooskrbo z doma pridelano zelenjavo, tisti, ki so zainteresirani za pridelavo večji količin, pa naj se usmerijo v specializirano pridelavo posameznih rastlinskih sort, npr. feferoni, šparglji, kumarice, gojenje zdravilnih zelišč.... Smotrna je usmeritev v pridelavo zelenjave pod plastenjaki (tudi zato, ker je klima ugodna in ker majhne površine rodovitne zemlje ne dopuščajo večjih obdelovalnih površin).

Spričo odpiranja trgov kmetijskih proizvodov v evropskem prostoru bo kmetijstvo JV Slovenije, s pretežno težjimi pridelovalnimi pogoji in zato višjo ceno hrane, še nadalje

izgubljalo ekonomski pomen, razen če se prehrabeni trendi ne bodo drastično obrnili v smeri nemasovne in zdrave prehrane. Regija JV Slovenija je med najmanj onesnaženimi v Sloveniji in je zato primerna za razvoj ekološkega kmetijstva.

Pričakujemo lahko, da se bo število kmetijskih gospodarstev, ki se pretežno ali v veliki meri preživljajo s kmetijstvom (čiste in mešane kmetije) še nadalje zmanjševalo. Da bi zaustavili te trende, ki negativno vplivajo na celotno krajino, je nujno pospešiti vključevanje lokalnih kmetijskih proizvodov in kapacitet v turistično ponudbo ter pospešiti razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Za ohranitev krajine in preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč ter neustreznega negovanja gozdov bo potrebno zagotoviti ustrezne stimulatívne ukrepe. Pomembno je usmerjanje ljudi, ki imajo zemljo, vsaj v samooskrbo s kmetijskimi pridelki, da se na ta način obdela vsaj določen del kmetijskih površin. Za tiste, ki nameravajo pridelovati viške kmetijskih izdelkov, je smiselno, da svoje proizvode označujejo z blagovno znamko Bela krajina.

Cilj gospodarjenja z gozdovi je prednostno upoštevanje okoljetvornih funkcij gozdnega prostora (varovalna funkcija, hidrološka funkcija in klimatska funkcija) pred kulturno pogojenimi (rekreacijska in turistična funkcija, funkcija varstva naravne in kulturne dediščine, biotopska vloga, estetska vloga, poučna in raziskovalna vloga, zaščitna vloga) in proizvodnimi funkcijami (les, lov, ostali gozdni proizvodi). Pri delu z gozdom je potrebno upoštevati usmeritve sonaravnega gospodarjenja z gozdom in načelo mnogonamenskosti funkcij gozda. Upoštevati je treba habitatne potrebe prosto živečih živali. Pri delu v gozdu pa je potrebno upoštevati varovanje tal in vegetacije pred poškodbami, zato je potrebno posebno pozornost nameniti izobraževanju lastnikov gozdov in izvajalcev del v gozdovih. (Gozdnogospodarski načrt za enoto Semič 1996 – 2005, 1995)

Zaradi težjih pridelovalnih pogojev kmetovanja in nihanja cen na trgu, je usmerjanje v govedorejo ali prašičerejo tvegano. Cilj konjereje je ohraniti obstoječi stalež plemenskih kobil. Smotno bi bilo usmeriti kmetijo tudi v rejo toplokrvnih konj, s katerimi bi popestrili turistično ponudbo.

Reja drobnice bo še vedno usmerjena v prirejo ovac mesne usmeritve iz dveh vidikov: manjšega fizičnega obsega dela in preprečevanja zaraščanja kmetijskih površin. Nujno bo potrebno urediti posestno strukturo zemljišč – združevanje kmetijskih površin in omogočiti finančne podpore pri ureditvi pašnikov in hlevov. Izrazito kraško območje Semiča ima primerne pogoje za rejo koz in ovac. Poleg mesne je možnost tudi mlečne prireje ter predelava mleka na domu v mlečne izdelke. S ponudbo kozjega sira in drugih mlečnih izdelkov se bi povečala pestrost ponudbe na vinsko turistični cesti.

Pri usmerjanju kmetov v posamezne oblike dela na kmetiji sodeluje tudi Kmetijska svetovalna služba, katere kakovost dela je tudi treba sproti preverjati in jo dodatno usposablјati, predvsem za panoge, ki so relativno nove (npr. integralno in ekološko kmetovanje).

3.3.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

Ukrepi kmetijske politike se izvajajo že na državni ravni in so na eni strani usmerjeni v kmetijsko pridelavo na drugi pa v ohranjanje in razvoj naselij na podeželju. Občine so iz Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano dobile navodilo, da se ne smejo vmešavati

v državne ukrepe kmetijske politike, in seznam ukrepov, ki jih ne smejo izvajati ter tiste, ki jih lahko izvajajo. Na podlagi tega navodila je občinski svet občine Semič na svoji 23. seji 12.7.2001 sprejel Pravilnik o uporabi finančnih sredstev za ohranjanje in razvoj kmetijstva v občini Semič, v katerem so navedeni nekateri mehanizmi za izboljšanje razmer v kmetijstvu. Poleg ukrepov, navedenih v omenjenem pravilniku, predlagamo izvajanje še naslednjih ukrepov:

3.3.3.1. Usmerjanje v integralno kmetovanje

Kot je bilo omenjeno že pri usmeritvah in ciljih, bo po vstopu Slovenije v EU najverjetnejša možnost za preživetje kmetijstva v občini Semič in v celotni regiji JV Slovenija, integralni in ekološki način kmetovanja. Zaradi tega se mora občina Semič dogovoriti s Kmetijsko svetovalno službo o njihovih ukrepih za usmerjanje ljudi v tak način kmetovanja. Občina naj pri razdeljevanju sredstev za ohranjanje in razvoj kmetijstva da prednost naložbam v integralno in ekološko kmetovanje. Tak način kmetovanja je na območju občine Semič (zaradi kraškega terena) edini sprejemljiv tudi in predvsem zaradi pomembnosti varovanja virov pitne vode. Usmeritev v integralno kmetovanje pa je predvideno tudi na območju, ki bo sodilo v Regijski park Kočevsko – Kolpa. Integralni način kmetovanja je primeren za vse panoge znotraj kmetijstva – tako poljedelstvo kot živinorejo, sadjarstvo, vinogradništvo,...: Pomembno se je zavedati dejstva, da je klasično kmetovanje z umetnimi gnojili in fitofarmaceutskimi pripravki zelo škodljivo za najpomembnejše živali v kmetijstvu - čebele.

3.3.3.2. Dogovor med gozdarji, lovci in predstavniki kmetov

Zaradi slabega finančnega stanja kmetijstva, je vse več površin zaraščenih. S tem se spreminja izgled kulturne krajine, divjad pa zaradi zaraščenih površin nima prostora za pašo in zato kmetom dela škodo na še tistih malo njivah, ki so obdelane. Gozdarji, lovci in predstavniki kmetov se morajo dogovoriti o: škodi, ki jo povzroča divjad, zaraščenih obdelovalnih kmetijskih površinah ter možnostih pogozdovanja tam, kjer je to smiselno (ker zaraščanja pokrajine ne moremo preprečiti, bi bilo smiselno pogozdovanje zaraščenih površin s kakovostnimi drevesnimi vrstami, namesto da jih zarašča grmovje). Preprečevati je treba pogozdovanje samo s smrekami – pogozduje naj se z avtohtonimi vrstami drevja. Občina Semič se je zavezala, da bo spodbudila dialog med predstavniki gozdarjev, lovcev in kmetov, da bi skupaj našli ustrezen dogovor o omenjeni problematiki.

Zaradi ohranjanja identitete pokrajine in da bi preprečili zaraščanje vseh steljnikov, predlagamo, da se ohranijo steljniki ob cesti iz Stranske vasi v Semič in od Malin proti Jugorju, pa tudi iz Štrekljevca proti Gradniku in od Štirih rok proti Štrekljvcu. Kmetje, lastniki teh steljnikov, bodo podporo za vzdrževanje steljnikov lahko dobili iz kmetijsko okoljskega programa.

3.3.3.3. Izobraževanje lastnikov gozdov o gospodarjenju z gozdovi in izobraževanje tistih, ki se ukvarjajo z delom na kmetiji

Lastniki gozdov sedaj namreč neracionalno gospodarijo z gozdovi, zato se je smiselno dogovoriti z Zavodom za gozdove za izvedbo izobraževanja o gospodarjenju z gozdovi. Kot je opredeljeno v 10. členu »Pravilnika o uporabi finančnih sredstev za ohranjanje in razvoj kmetijstva v občini Semič«, Kmetijska svetovalna služba organizira in izvaja izobraževanje tistih skupin ljudi, ki se ukvarjajo z delom na kmetiji. Ker je osnovna usmeritev in možnost za preživetje kmetijstva v občini Semič integralno in ekološko kmetovanje, se je smiselno povezati z Društvom ekoloških kmetov Slovenije, ki je najboljše usposobljeno za izobraževanje o integralnem in ekološkem kmetovanju.

3.3.3.4. Lovstvo na celotnem območju občine Semič

Lovsko območje »Medved« sega v občino Semič, vendar njegov upravitelj ni iz območja občine Semič. Občina Semič mora doseči to, da je na njenem območju celotno lovišče v upravljanju Lovske družine Smuk Semič ali največ dveh domačih lovskih družin.

3.3.3.5. Povezovanje kmetov

Za obstoj v prihodnosti bo nujno povezovanje kmetov, skupna promocija ter trženje izdelkov in storitev. Kmetje se bodo povezovali v združenja na osnovi interesa.

3.3.3.6. Nadzor namenskosti porabe nepovratnih sredstev

Občina Semič se mora obnašati kot dober gospodar, to pomeni, da mora nadzorovati namenskost porabe nepovratnih sredstev.

3.4. TURIZEM

3.4.1. ANALIZA STANJA

Občina Semič ima zelo bogato naravno in kulturno dediščino ter razgibano naravo, vendar njena majhnost in še kolikor toliko čista narava ne bi prenesla masovnega turizma, zato je razvoj turizma potrebno usmeriti na mehki, individualni turizem (kmečki turizem, pohodništvo, športni turizem, lovski turizem, upokojski turizem,...). Izjema je področje Smučarsko-rekreacijskega centra Rog-Črmošnjice, katerega osnovna dejavnost je zimski turizem (ob primernih zimskih temperaturah), v bodoče pa tudi spremljajoči letni turizem, in ima v določenem obdobju večji priliv smučarjev oz. turistov.

Za pospešen razvoj turizma je bil tudi ustanovljen turistično informacijski center (TIC), potekalo je izobraževanje za turistične vodnike po Beli krajini, katere bodo belokranjske občine v skladu z Zakonom o pospeševanju turizma vpisale v register turističnih vodnikov. TIC in turistični vodniki so v pomoč potencialnim izletnikom in turistom pri zbiranju raznovrstnih informacij o možnostih preživljanja počitnic v naši občini. Turistično

informatijski center potrebujejo oziroma ga bodo potrebovale tudi turistične kmetije oziroma tisti ekonomski subjekti, ki se bodo odločili za izgradnjo nastanitvenih zmogljivosti, saj je prav turistično informatijski center tisti, ki naj bi ponujal njihove nastanitvene kapacitete in tudi sicer skrbel za promocijo domačega turističnega dogajanja.

V preteklosti je bilo zasnovanih veliko turističnih projektov, ki jih je v prihodnosti treba realizirati.

3.4.2. USMERITVE IN CILJI

Vsi turistični subjekti, ki se nameravajo resno in dolgoročno ukvarjati s svojo dejavnostjo, se bodo morali povezati, da bi skupno tržili turistične produkte na trgu in enotno predstavljali občino Semič, saj prevelika razdrobljenost razvojnih in trženjskih aktivnosti na področju turizma prinaša le slabosti za kraj in ponudnika turističnih proizvodov. V prihodnosti se bo pripravil tudi strateški načrt razvoja in trženja turistične ponudbe na zaokroženem turističnem območju (LTO Bela krajina – občini Črnomelj in Semič), v katerega se bodo vključili vsi turistični subjekti oz. ponudniki in produkti.

Z vidika donosnosti turizma ima največje potencialne možnosti razvoj ponudb, ki so povezane z:

- vključevanjem vasi in kmetij v turistično ponudbo (prenočišča¹⁷ pri kmetih, belokranjske kulinarčne posebnosti),
- razvijanjem celoletnega turizma v okviru Smučarsko rekreacijskega centra ROG Črmošnjice,
- razvijanjem izletniškega in rekreacijskega turizma (individualni ter organizirani izleti¹⁸ in sprehodi v naravnem okolju z bogato naravno in kulturno dediščino, jahanje konj, jadralno padalstvo, ...),
- razvijanjem vinogradniškega turizma (nadaljevati s projektom "Belokranjska vinska turistična cesta" – dopolniti ponudbo vinske ceste, številne prazne zidanice preurediti za preživljanje počitnic ali koncev tedna, odpreti in predstaviti vinske kleti obiskovalcem, urediti dodatne prostore za pokušine in predstavitve vin),
- razvijanjem lovskega turizma (v ponudbo vključiti lovske kočje Smuk, Vimol, Komarna vas, Kleč),
- geografsko lego - ponudbo naše občine lahko popestrimo s turistično ponudbo v sosednjih občinah (zdravilišče Dolenjske Toplice, Kolpa, ogled naravnih in kulturnih znamenitosti v sosednjih občinah...).

Tako naravnan razvoj turizma v občini Semič se bi hitreje približeval trendom v razvoju sodobnega turističnega povpraševanja v svetu. Zanj je značilno vse več kratkih potovanj,

¹⁷ Zaradi pričakovanega relativno majhnega vsakodnevnega pretoka turistov na območju občine Semič je smiselno za prenočitvene kapacitete izkoristiti že obstoječe objekte (turistične kmetije, zidanice, prazna podstrešja stanovanjskih hiš), izkoristiti v prihodnosti zgrajeni Lovski dom na Smuku, Planinski dom na Mirni gori, kjer je potrebna obnova prenočišč, ter Hotel Smuk v Semiču, ki ima dobro urejene sobe, vendar občasno ne obratuje.

¹⁸ Ponudbo prilagoditi posameznim ciljnim skupinam – učenci osnovnih šol, dijaki, študenti (ŠOU turizem), upokojeanci, člani društev, ...

izletov, obiskov preko celega leta (vikend paketi) in vse manj sezonskih oziroma klasičnih turističnih migracij¹⁹. Ker pa niti naravne danosti niti prostorske možnosti same po sebi še ne zagotavljajo velikega povečanja turističnega prometa, je konkurenčnost v turizmu treba razvijati na podlagi kakovostno drugačne turistične ponudbe, ki sloni na posebnostih in prednostih, ki jih ima občina. Za občino je izrednega, ključnega pomena zlasti razvijanje internega turističnega marketinga s poudarkom na ustvarjanju kreativnega odnosa domačega prebivalstva do turizma (razvijati podjetniško razmišljanje) in oblikovanje pozitivne podobe o turistični ponudbi. Pri tem pa imajo veliko vlogo turistična društva in agencije. (Interna gradiva Turističnega društva Semič)

Osnovni pogoj za to, da bo občina Semič dolgoročno zanimiva za turiste, je, da je urejen njen izgled, tako na javnih kot zasebnih površinah. Zato je treba ugotoviti, katere lokacije v občini Semič so pogosto obiskane, in tam dopolniti število košev za smeti, klopi, sanitarij, držati nivo splošne urejenosti in čistoče, postaviti označbe, smerokaze, ogledne table z zemljevidom, posaditi dodatne okrasne rastline, redno vzdrževati površine, urediti parkirišča, telefonske govorilnice, ... Preko vsakoletne turistične akcije: Občina Semič – lepa, urejena in čista je potrebno še naprej spodbujati ljudi, da si uredijo okolico hiš in vasi. Za neurejene lokacije naj se podeljuje turistična bodeča neža.

Ponudnikom turističnih proizvodov in storitev je treba omogočiti izobraževanje, da bodo usposobljeni za delo s turisti.

Predvidevamo, da turizem v prihodnjih letih ne bo dejavnosti, od katere bi bilo veliko prihodkov, je pa smiselno uporabiti ga kot dopolnilno dejavnost v okviru gospodarstva. V občini Semič želimo razvoj takega turizma, ki ne bo prekomerno obremenjeval naravnih, ekonomskih in družbenih možnosti območja. Pomembno je zavedanje, da je turista treba pritegniti še s čim drugim, ne le z nekaj gostinskimi lokali. Nujna je tudi uskladitev turistične ponudbe z delovnim časom gostinskih obratov in trgovin (tudi ob nedeljah), še posebej v času poletne turistične sezone.

3.4.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

Za doseganje čim boljše obiskanosti naše občine so bili v preteklosti zasnovani številni projekti, ki jih v nadaljevanju navajam. V prihodnje ne predlagam nobenih dodatnih novih projektov, predlagam pa, da se nadaljuje z realizacijo že začelih projektov.

3.4.3.1. Vzpostavitev Lokalne turistične organizacije (LTO Bela krajina - občina Semič in občina Črnomelj)

Po Zakonu o pospeševanju turizma je na lokalni ravni ustanovljena Lokalna turistična organizacija (LTO). Občina Črnomelj in občina Semič nastopata skupaj in sta ustanoviteljici javnega zavoda z nazivom Lokalna turistična organizacija Bela krajina. Članstvo v LTO določi občina na podlagi Odredbe ministrstva pristojnega za turizem, in sicer tiste člane, ki so

¹⁹ Zaradi pomanjkanja časa je vedno več povpraševanja po časovno kratkih turističnih aranžmajih, zato bi se bilo smiselno (ker v občini Semič ni dovolj prenočitvenih kapacitet) v začetku usmeriti na enodnevne izlete. Tako bomo tudi preverili, kakšno je sploh zanimanje turistov za Belo krajino oziroma občino Semič.

neposredno povezani s turistično dejavnostjo. Zavod je ustanovljen, v poteku pa je reorganizacija zavoda, in sicer dopolnitev dosedanje dejavnosti z aktivnostmi, ki jih izvajajo lokalni podjetniški centri (LPC). Tako bo v okviru ene institucije potekale aktivnosti glede LTO in LPC, kar bo povečalo učinkovitost institucije in zmanjšanje stroškov v primerjavi s tem, če bi občini ločeno ustanovili dve samostojni instituciji.

3.4.3.2. Kolektivna znamka Bela krajina

Sprejet je Pravilnik o Kolektivni znamki Bele krajine za visoko kakovost izdelkov hrane in storitev. Predlog za zaščitni znak Kolektivne znamke Bele krajine za visoko kakovost hrane in storitev je belokranjska pisanica, deljena z napisom Bela krajina, ki ima različne barve glede na stopnjo kakovosti produktov oz. storitev. Deli se na tri kategorije (Interna građiva Občine Semič):

- najvišja: zlata
- srednja: srebrna
- osnovna: bronasto rdeča ali druga možnost modro bela.

S kolektivno znamko Bele krajine se zagotavlja potrošnikom stalnost visoke ravni kakovosti izdelkov oziroma storitev. Namen oziroma značilnosti kolektivne znamke so:

- proizvajati hrano z visoko hranilno vrednostjo v zadostnih količinah,
- ohranjati rodovitnost tal,
- varovati kmete in njihove posesti,
- ohranjati kmetijsko okolje z vsemi vrstami živalstva in rastlinstva,
- varovati okolje in človeka ter ohranjati čiste vode,
- združevati kmeta in potrošnika,
- dvigovati kakovost življenja,...

Kolektivna znamka Bela krajina bo omogočila boljšo prepoznavnost izdelkov in olajšala trženje z znamko označenih izdelkov. Vzpodbuditi je potrebno posameznike, ki tržijo svoje proizvode, da le te tudi predlagajo za pridobitev naziva Kolektivna znamka Bele krajine.

3.4.3.3. Smučarsko rekreacijski center ROG Črmošnjice

Načrtujemo, da bo v prihodnje ena izmed glavnih turističnih destinacij v naši občini smučišče ROG Črmošnjice. V letu 2000 je upravljanje smučišča prevzel SRC ROG ČRMOŠNJICE d.o.o. Poglavitni nalogi družbe sta upravljanje in zagotavljanje takega števila obratovalnih dni z dodatnim zasneževanjem, da bo zagotovljena upravičenost vlaganj ter razširitev turistične ponudbe na celo leto.

Prednosti lokacije so: primerna cestna povezava z Novim mestom, Ljubljano, Zagrebom, Karlovcem,; dejstvo, da je to edino smučišče v južnem delu Slovenije, naravno okolje. Omejitve te lokacije pa so, da je na njej območje pitne vode²⁰, zato se mora SRC ROG Črmošnjice usmeriti v razvoj takega turizma, ki ne bo negativno vplival na kakovost vodnih

²⁰ Roški masiv predstavlja velik zbiralnik pitne vode, ki lahko zadostuje za vodooskrbo celotne Bele krajine. Glavna površinska vodna vira sta Divji potok in presihajoči potok Rečica. Na območju se pojavljajo številni izviri s pitno vodo, ki imajo kraški značaj. Občasno presihajoči potok Rečica ponikne v podzemlje pod vasjo Sela in je podzemno povezan kraškim izvirov Krupe (Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999, str. 6).

virov (ne bo prekomerno obremenjeval naravnih možnosti območja). Območje, ki ga upravlja SRC ROG Črmošnjice je predvideno tudi kot del Regijskega parka Kočevsko Kolpa, v katerem bodo veljale določene omejitve glede razvoja dejavnosti.

Turistično ponudbo na smučišču bo potrebno dopolnjevati z dodatno ponudbo na sami lokaciji Gričice in povezovati s turistično ponudbo okoliških občin (organizirani izleti – ogled znamenitosti v okviru projekta Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine, ponudba kmečkih turizmov, ponudba na Kolpi, ponudba v Zdravilišču v Dolenjskih Toplicah (savna, kopanje)).

Zaradi vedno večjega vpliva podnebnih sprememb (segrevanje Zemlje in zraka) je edino smotrno razmišljati o celoletnem turizmu na Gričicah. Poleg aktivnosti na snegu (dnevno in nočno smučanje, snowboardanje, sankanje, tek na smučeh) bo treba pripraviti tudi ponudbo aktivnosti, ko ni snega (smučanje na travi, priprave vrhunskih športnikov, sankanje na rolerjih, sprehodi v naravo, kolesarjenje, fotosafari, balinanje, igranje na igrišču, rolanje, skatanje, taborjenje, plezanje na plezalni steni, gorsko kolesarjenje (samostojno in organizacija tekem), gorski tek (samostojno in organizacija tekem), trim tek, turno jahanje s konji, organizirani izleti s konjsko vprego (npr. proti Kočevju), paintball itd). Da bi bilo dogajanje za turista čim bolj prijetno in razgibano, je potrebno poleg aktivnosti, ki so neposredno povezane z zimskimi in v bodoče tudi letnimi športi, nuditi spremljajoče aktivnosti kot so razne prireditve oz. turistične storitve, ki se nudijo na območju občine Semič in Bele krajine.

Za izvedbo vseh aktivnosti, bodo potrebne velike investicije, za kar skrbi družba SRC ROG Črmošnjice d.o.o.

3.4.3.4. Projekt VTC 5*- Belokranjska vinska turistična cesta

Vinorodno področje občine Semič je zajeto v Belokranjsko vinsko turistično cesto, semiški vinorodni podokoliš – semiška vinska turistična cesta, ki obsega turistično ponudbo ob cestah, ki potekajo vzdolž Semiške gore, čez Sodji vrh, Gradnik in Krvavčji Vrh proti Črešnjevcu. V zgibanki, ki je nastala v projektu VTC 5*, so zajeti ponudniki, ki so tudi dejansko registrirani za opravljanje svoje dejavnosti, ter naravne in kulturne znamenitosti kraja. Želja občine Semič je, da bi se v prihodnje ob vinski cesti registriralo čim več posameznikov, ki bi lahko tržili svoje produkte in kapacitete. Lastnike praznih vikendov in zidanic v Semiški gori bo treba motivirati, da le te usposobijo oz. oddajajo v najem za konec tedna ali po dogovoru. Tako bi tržili nepremičnine, ki sedaj ne prinašajo prihodka ampak kvečjemu strošek posamezniku.

3.4.3.5. Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine

V sodelovanju Gospodarske zbornice Slovenije in vseh dolenjskih in belokranjskih občin je nastal projekt Po poteh dediščine Dolenjske in Bele Krajine. Namen projekta je predstaviti širši javnosti vse pomembnejše naravne in kulturne znamenitosti na tem območju in le te tudi tržiti. Na območju občine Semič sta v projekt v prvi fazi zajeti naravni znamenitosti Mirna gora in reka Krupa ter osrednje turistične prireditve. Obe lokaciji sta že označeni. Reka Krupa je označena kot naravni spomenik, na Mirni gori pa je označen planinski dom, Pastirska pot, Pot po sledi gozdne železnice, Gozdna učna pot in vas Planina. Preko projekta Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine je v tisku tudi brošura programov (enodnevni, dvodnevni in tridnevni izleti po posameznih mikrolokacijah, ki so zajete znotraj projekta). Del aktivnosti

znotraj projekta je tudi promocija in marketing in v tej smeri gre tudi projekt »Slovenija na belanci«, katerega temeljni cilj je pokazati in odkriti manj poznane dele naše države, njene zanimivosti na področju naravne in kulturne dediščine ter ljudi preko kolesarskega popotovanja. V ta sklop promocije se bodo vključile tudi destinacije, ki jih zajema projekt Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine. (Interna gradiva Turističnega društva Semič)

3.4.3.6. Regijski park Kočevsko – Kolpa

Predlagano območje regijskega parka Kočevsko-Kolpa zajema 960 ha negozdnatih površin in 6.190 ha gozda občine Semič, kar je velik delež občine Semič (približno 50%). Namen ustanovitve parka je zavarovanje širšega območja Kočevskega. Kmetijstvo, turizem in nekatere druge dejavnosti so potencialna razvojna možnost za območje, ki bo sodilo v park. Vendar morajo omejitve za regijski park upoštevati, da je na območju znotraj parka smučišče ROG Črmošnjice, kateremu se, ob upoštevanju ekološko sprejemljivih razvojnih načrtov, mora dovoliti širitev turističnega kompleksa s smučiščem.

3.4.3.7. Ljudi animirati, da oddajajo nastanitvene kapacitete

Na območju občine Semič je veliko neizkoriščenih nastanitvenih kapacitet (zidanice, sobe na podstrešjih). Lastnike le teh je potrebno animirati oz. jim predstaviti možnosti za oddajanje le teh. Preučiti je potrebno možnosti registracije in ureditve objekta oz. prostorov za nudenje prenočišča turistom.

3.4.3.8. Urediti izgled Semiča in okolice ter postaviti informativne table po občini in po samem Semiču

Na cestnih vpadnicah v občino je potrebno odstraniti zapuščene avtomobile, urediti steljnike in breze, urediti plakatiranje, postaviti klopi, koše za smeti, luči, vzdrževati čistočo. Za spodbujanje urejanja okolice hiš in vasi je treba nadaljevati s projektom »Občina Semič – lepa, urejena in čista«. Na lokacijah, ki so pogosto obiskane, je treba dopolniti število košev za smeti, klopi, urediti sanitarije, držati nivo splošne urejenosti in čistoče, postaviti označbe, smerokaze, ogledne table z zemljevidom, posaditi dodatne okrasne rastline, redno vzdrževati površine, urediti parkirišča, telefonske govorilnice,...

Prav tako je treba urediti izgled romskega naselja Sovinek.

3.4.3.9. Urediti okolico nekaterih turističnih točk: obeliska na Blatniku v spomin otvoritve vodovoda leta 1898, kraško jamo Malikovec, okolico Mirne gore, Bajer, prostore za taborjenje, Arboretum smrekovega nasada v Črmošnjicah...

Bela krajina je pred več kot 100 leti dobila prvi vodovod - v spomin temu dogodku je postavljen na Blatniku obelisk, ki ga je potrebno vključiti v turistično ponudbo občine Semič kot ogledno točko in predstaviti javnosti pomen pridobitve vodovoda za območje Bele krajine oz. občine Semič. Okolico obeliska je potrebno redno vzdrževati.

Zaradi varnejšega dostopa v kraško jamo Malikovec je potrebno preurediti stopnišče in vhod v jamo, zavarovati jamo tako, da bo varna za obiskovalca tudi v primeru večjih obiskov (npr. žive jaslice, ogled jame ...). Urediti je potrebno tudi okolico jame (klopi, koši za smeti) in le to tudi redno vzdrževati. Kraško jamo Malikovec ter njeno vzdrževanje naj bi prevzelo v upravljanje društvo, ki bi tudi skrbelo za organizacijo večjih prireditev v sodelovanju z ostalimi društvi.

V sodelovanju z upravljavci planinskega doma na Mirni gori, Planinskega društva Črnomelj, ki je tudi lastnik planinskega doma, ter Planinskega društva Semič, je potrebno urediti okolico doma, kapele Sv. Frančiška ter razglednega stolpa. V neposredni bližini doma, kjer je že prostor za taborjenje, je potrebno le tega tudi primerno urediti (voda, sanitarije, klopi, koši za smeti, kurišče,...).

Na Bajerju je potrebno očistiti mulj, očistiti in utrditi brežine, postaviti klopi za obiskovalce in sprehajalne poti, urediti notranjost črpalke in jo odpreti za ogled, urediti jez, vodno korito in okolico jezera. V bližini stoji stavba, v kateri je bila včasih osnovna šola v Rožnem Dolu, sedaj zasebna last – lastnika bi bilo potrebno zainteresirati za nudenje prostora za kampiranje skavtov in tabornikov – sam pa namerava urediti mladinski hotel s skromno ponudbo hrane in prenočišč.

Poleg Mirne Gore je primeren prostor za taborjenje treba urediti tudi na Krupi, v Črmošnjicah, glede na interes pa tudi v bližini drugih turistično zanimivih točk.

3.4.3.10. Lovski dom na Smuku urediti tudi za turistične namene

Na Smuku je v izvajanju rekonstrukcija in razširitev lovskega doma Smuk Semič. Po končani gradnji doma (kjer bo urejen tudi gostinski lokal in prenočišča), se bo moral lastnik oz. upravljavec doma, zaradi visokih stroškov investicije, povezati z ostalimi turističnimi ponudniki v naši občini in regiji ter skupno pripraviti načrt za trženje objekta in naravnih ter kulturnih danosti v bližnji okolici (romarska cerkev Sv. Lovrenca, razvaline gradu Smuk, hrast v neposredni bližini doma, vzletišče za jadralne padalce in zmajarje, strelišče za glinaste golobe, Trdinova pot, ..).

3.4.3.11. Dovoliti izgradnjo teniškega igrišča, bazena za kopanje

Za dopolnitev turistične ponudbe v občini Semič dolgoročno gledano potrebujemo teniško igrišče in bazen za kopanje. Ker so investicijski stroški visoki in so zasebniki boljši upravitelji takih objektov kot ustanove, naj občina opredeli, na katerih območjih bi dovolila izgradnjo takih objektov, v primeru da določen zasebnik pokaže interes za financiranje izgradnje takih objektov.

3.4.3.12. Dopolniti turistično ponudbo s ponudbo tematskih poti (kolesarske, pohodniške, sprehajalne (upokojenci), jahalne, učne, kraške poti, trim steze,...),

Pred uvajanjem novih tematskih poti je treba označiti in redno vzdrževati že obstoječe, ter jih tudi promovirati. Tematske poti, ki so podrobneje opredeljene v podpoglavju o infrastrukturi, ni smiselno načrtovati preveč globoko v gozdu, ker so na tem prostoru prisotne prostoživeče živali, med katerimi so tudi zveri, ki so ogrožene v evropskem merilu – medved, ris, in volk

(Council Direktive 92/43/EEC of 21. May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora).

3.4.3.13 Kulturni oz. zgodovinski turizem

V občini Semič bi morali izkoristiti izlete potomcev Kočevarjev, ki prihajajo v opuščene kočevarske vasi, da si ogledajo, kje so živeli njihovi predniki. Očistiti bi bilo treba ostanke nekaterih kočevarskih vasi, opremiti objekte z opisnimi tablami in na Planini urediti kočevarski muzej ter informacijsko postajo (Revit katalog, Bela krajina, 1995, str. 219). O potrebah obiskovalcev kočevarskih vasi se je treba pogovoriti s predstavniki Društvom Kočevarjev staroselcev.

3.4.3.14. Izobraževanje

Če pričakujemo tudi tuje turiste, se morajo domačini naučiti tujih jezikov, da jim bodo lahko postregli, za to pa potrebujemo tečaje tujih jezikov, ki naj bi jih sofinancirala občina. Vsak lastnik turizma na kmetiji naj bi imel opravljen tečaj vsaj enega tujega jezika. Poleg izobraževanja o tujih jezikih bo turističnim delavcem potrebno omogočiti izobraževanje tudi o psihologiji, seminarje o prehrani, strokovne ekskurzije na območja s podobno ponudbo (nato pa analizirati lastne prednosti, slabosti, možnosti razvoja, dopolniti ponudbo,...). Strokovne ekskurzije naj organizira Turistično društvo Semič. Da bi znali turistom predstaviti naše kraje, jih moramo najprej sami spoznati, zato je potrebno tudi izobraževanje ponudnikov storitev in ostalih Semičanov o Semiču in znamenitostih v naši občini.

Na podeželju je dolgoročno edini izhod za kmetijstvo in turizem, da se povežeta in skupaj tržita.

4. STRATEGIJA RAZVOJA OKOLJA IN PROSTORA V OBČINI SEMIČ

V tem poglavju se ukvarjamo z razvojem na treh področjih, in sicer: varovanje okolja, prostorsko planiranje in infrastruktura.

Vizija varovanja okolja, urejanja prostora in infrastrukture je ustvariti razmere za kakovostno življenje v občini ter prostorske možnosti za uresničevanje gospodarskih ciljev in ciljev na področju razvoja človeških virov ter družbene blaginje, ob tem pa ohraniti prvine, ki prispevajo k prepoznavnosti občine.

Temeljni cilji na področju varstva okolja in urejanja prostora v občini Semič so:

- izdelava dopolnitve prostorskega ureditvenega plana občine,
- povečanje obsega komunalno opremljenih stavbnih zemljišč za gospodarske dejavnosti,

- povečanje števila prebivalcev, katerih bivališča imajo urejene ustrezne sisteme za odvajanje in čiščenje odpadnih voda, in priključitev gospodarskih subjektov na te sisteme,
- izdelava koncepta ravnanja z odpadki (v sodelovanju z ostalima dvema belokranjskima občinama in po potrebi z ostalimi občinami na območju JV Slovenije) in sofinanciranje izgradnje centra za ravnanje z odpadki,
- prometna povezava občine z ostalimi območji znotraj regije JV Slovenija.

4.1. VAROVANJE OKOLJA

Temeljni okoljevarstveni cilj Strategije razvoja občine Semič kot tudi prostorskega razvoja Slovenije (Plut, 2001, str. 4) je zmanjšanje obstoječih okoljskih problemov in preprečitev nastanka novih.

4.1.1. ANALIZA STANJA

Stanje okolja v JV Sloveniji in v občini Semič (Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, strateški del, 2001) je v splošnem ugodno, saj parametri, ki kažejo stanje posameznih sestavin okolja, niso slabši od povprečnih slovenskih razmer. Na podeželju je onesnaževanje okolja posledica proizvodnih dejavnosti, neurejene oz. pomanjkljive komunalne infrastrukture in kmetijske dejavnosti. Problematika onesnaževanja okolja se bistveno povezuje z značilnostmi kraškega sveta in s posledično visoko stopnjo ranljivosti podzemnih voda. Zaradi kraškega terena obstaja namreč visoka nevarnost onesnaženja vodonosnikov zaradi prekomerne uporabe zaščitnih sredstev in gnojil v kmetijstvu, na območju naselij pa zaradi pomanjkljivih oz. neustreznih sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda. Zaradi neosveščenosti ljudje pogosto po nepotrebnem delajo škodo okolju.

4.1.2. USMERITVE IN CILJI

Za izboljšanje stanja okolja bi bilo treba zagotoviti izvajanje okoljevarstvenih ukrepov, in sicer sanacijskih in preventivnih. Predvsem je pomembno uvajanje okolju sprejemljivejših tehnologij, opremljanje s komunalno infrastrukturo, kot so vzpostavitev sistema ločenega zbiranja odpadkov in sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda ipd., kar se povezuje s cilji na področju infrastrukture. Povečevati bi bilo treba uporabo okolju prijaznih izdelkov in tehnologij v gospodinjstvih in v gospodarstvu na račun zmanjševanja uporabe okolju škodljivih izdelkov.

Skrb za čisto okolje je nujna, ker z onesnaževanjem okolja posredno škodimo sami sebi. Pri vseh dejavnostih v prostoru je potrebno upoštevati okoljevarstvene omejitve. Občina Semič namreč leži na kraškem terenu, kjer voda iz površine ponika v podtalnico. Onesnaževanje na površju je potencialna grožnja za onesnaženost virov pitne vode.

4.1.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

4.1.3.1. Izgradnja sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda v vseh večjih naseljih v občini Semič

Izgradnjo sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda od občine zahteva država, od države pa Evropska unija. Ministrstvo za okolje in prostor je občine zaprosilo, naj pošljejo načrtovane investicije v okoljsko komunalno infrastrukturo za odvajanje in čiščenje odpadnih voda, da bodo na podlagi teh podatkov pripravili nacionalni program. Podatke o načrtovanih investicijah v občini Semič za obdobje od leta 2003 do leta 2006 je pripravil g. Jože Butala, višji svetovalec za komunalno in gospodarsko dejavnost na občini Semič.

Tabela 4: Podatki o načrtovanih investicijah v občini Semič za obdobje od leta 2003 do leta 2006

Št.	Naselje	velikost	Vrednost SIT	Leto gradnje
1.	kanalizacija na območju bivših naselij Sela pri Semiču in Kašča	2.700 m	17.500.000	2003 - 2005
2.	kanalizacija in čistilna naprava Gričice	700 m, 300 PE	Še ni ocenjena	2004
3.	razširitev čistilne naprave Semič	500 PE	25.000.000	2006
4.	kanalizacija na območju bivših naselij Mladica in Vrtača	1.000 PE	28.000.000	2005 - 2006

* PE = populacijskih enot

Vir: g. Jože Butala, višji svetovalec za komunalno in gospodarsko dejavnost na občini Semič

V obdobju po letu 2006 se bo nadaljevalo z izgradnjo sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda v ostalih večjih naseljih²¹.

4.1.3.2. Center za ravnanje z odpadki Bela krajina

Stališče države glede ravnanja z odpadki je jasno: v Sloveniji se uvajajo sistemi ločenega zbiranja posameznih frakcij odpadkov²². S tem se bodo povečale možnosti za predelavo teh odpadkov. V skladu s Pravilnikom o odlaganju odpadkov (2000) je dovoljeno odlagati samo obdelane odpadke. Za uvedbo novega sistema ravnanja z odpadki je s strani Ministrstva za okolje in prostor načeloma odobreno prehodno obdobje: obstoječa odlagališča se lahko do leta 2009 zapre z delnim upoštevanjem Pravilnika o odlaganju odpadkov, po letu 2009 pa mora vsako odlagališče odpadkov delovati popolnoma v skladu s Pravilnikom o odlaganju odpadkov. Za nova odlagališča velja pravilnik takoj.

²¹ Za informacije o čiščenju v malih čistilnih napravah glej Razvojni projekt CRPOV na območju K.O.: Štrekljevec, Sodji vrh in Črešnjevce, 1997, str. 83-85.

²² Obveza Slovenije do EU je zmanjšati delež biorazgradljivih odpadkov v komunalnih odpadkih.

Belokranjske občine so se odločile, da skupaj pristopijo k reševanju problematike ravnanja z odpadki. JP Komunala Črnomelj je v ta namen naročila izdelavo študije o možnostih za center za ravnanje z odpadki na območju Bele krajine. Predstavniki belokranjskih občin so se odločili, da se zgradi center za ravnanje z odpadki na deponiji Bočka v občini Metlika. Ravnanje z odpadki se bo izvajalo v sodelovanju s Centrom za ravnanje z odpadki Leskovec (Novo mesto).

Vzporedno z izgradnjo centra za ravnanje z odpadki bo nujno informirati ljudi o novem načinu zbiranja odpadkov, t.j. ločenem zbiranju odpadkov. Predvideti je treba tudi lokacije za ekološke otoke in za zabojnike za posamezne frakcije komunalnih odpadkov.

4.1.3.3. Odstranitev divjih odlagališč odpadkov

Neurejena odlagališča negativno vplivajo na vrsto pokrajinskih elementov in dejavnosti. Ena glavnih možnih posledic neurejenih odlagališč odpadkov je (Brečko Grubar, Kušar, Plut, 2000, str. 175) onesnaženje podzemnih vod. Te pa uporabljamo kot vire pitne vode.

Najprej je treba izvesti popis divjih odlagališč na območju občine Semič (lokacija, značilnosti), določiti način sanacije, nato pa izvesti sanacijo. Vzporedno je treba izvesti predavanja za ozaveščanje prebivalcev o ravnanju z odpadki.

4.1.3.4. Zagotoviti varovalne ukrepe na vodovarstvenih območjih v občini Semič

Vodovarstveni pasovi okrog izvirov pitne vode so že opredeljeni v »Odloku o zaščiti vodnih virov na območju Vrčic in Srednje vasi, črpališča na Kolpi na Vinici in črpališča v Dobljučah« (Skupščinski Dolenjski list, št. 14/88). Niso pa še opredeljeni vodovarstveni pasovi okrog vrtin.

Pri opredeljevanju vodovarstvenih pasov bo potrebno upoštevati predlog vodovarstvenih pasov in režimov varovanja ter glede na regionalno pomembnost območja z vidika vodne oskrbe odpraviti možnost dejanskega (npr. farma konj na Blatniku) in potencialnega onesnaževanja črpališč. Za vsak ukrep na vodovarstvenih območjih je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje.

4.1.3.5. Zbiranje odpadnega strojnega olja iz kmetijske in druge mehanizacije

Pri uporabi kmetijske in ostale mehanizacije nastaja odpadno strojno olje. Ker so ljudje pomanjkljivo obveščeni o možnosti, da oddajo odpadna olja, to pogosto konča v tleh, kar lahko pomeni veliko nevarnost za oskrbo širšega območja z zdravo pitno vodo. Namen tega ukrepa je organizirati zbiranje odpadnega olja in oddajanje le tega organizaciji, pooblaščen za zbiranje odpadnih olj (Pravilnik o ravnanju z odpadnimi olji, 1998) Hkrati je potrebno osveščati ljudi o posledicah, ki jih lahko povzroči malomarno ravnanje z odpadnimi olji.

Prebivalci Bele krajine lahko odpadno olje, ki pa ne sme biti onesnaženo z drugimi sestavinami (npr. voda, filtri, krpe,...), zlijejo v zbirne posode na naslednjih bencinskih servisih:

- OMV ISTRABENZ d.o.o., Belokranjska cesta, Črnomelj,

- Petrol trgovina Ljubljana, bencinski servis Kočevje pri Črnomlju (na poti med Črnomljem in Kanižarico) in
- Petrol trgovina Ljubljana, Bencinski servis Metlika I, Cesta XV. brigade 35 (na desni strani ceste, če se peljete iz Semiča skozi Črešnjevce v Metliko).

Ker občina deluje v javnem interesu, bi bilo smotno, da svoje občane redno obvešča o možnosti, da odpadna olja oddajo na omenjenih bencinskih servisih (npr. v Belokranjcu, Dolenjskem listu itd).

4.1.3.6. Sanacija posledic preteklega industrijskega onesnaževanja

Najhujša izmed posledic preteklega industrijskega onesnaževanja v občini Semič je onesnaženost reke Krupe s polikloriranimi bifenili (PCB). Predlogi projektov za sanacijo onesnaženosti reke Krupe s PCB in revitalizacijo reke Krupe so bili opredeljeni že pri projektu Revit (Revit katalog, Bela krajina, 1995, str. 207 in 222). Več informacij o onesnaženju s PCB je na voljo tudi v študiji "Ekološka sanacija onesnaževanja s PCB – polikloriranimi bifenili ogroženega območja reke Krupe" (Polič, 1997).

4.1.3.7. Izobraževanje prebivalcev o trajnostnem razvoju

Prebivalce občine Semič je potrebno izobraževati o odnosu človeka do okolja, o okolju škodljivih izdelkih, o nevarnostih genske tehnologije, o ločenem zbiranju odpadkov, o škodljivosti nevarnih odpadkov, o škodljivosti kurjenja gum na kresovih, o varčevanju z energijo, o učinkoviti rabi energije itd.

Pomemben mehanizem za preprečevanje negativnih vplivov na okolje je instrument urejanja prostora, ki skozi zakonsko določene postopke zagotavlja pravočasno in razvidno upoštevanje prostorskih ter okoljskih omejitev in vključevanje vseh pomembnih dejavnikov – institucij in javnosti.

4.2. PROSTORSKO PLANIRANJE

4.2.1. ANALIZA STANJA

V prostorskem pogledu je občina Semič raznolika: na zahodnem in severnem delu občine prevladujejo gozdovi, prav tako se gozd razteza na jugovzhodnem robu območja občine, ostale površine pa so kmetijske površine in naselja. Najbolj je poseljen osrednji del v smeri jugozahod – severovzhod na relaciji Kot – Semič – Osojnik. Izven tega območja so večja naselja še: Črešnjevce, Cerovec, Krvavčji vrh, Stranska vas, Sovinek, Črmošnjice in Rožni Dol.

V občini Semič se je tako kot v celotni Sloveniji v obdobju po drugi svetovni vojni delež kmečkega prebivalstva znatno zmanjšal. Z industrializacijo je kmetijstvo izgubilo vlogo

najpomembnejšega gospodarskega dejavnika v podeželskih naseljih, posledica tega pa je bilo zmanjšanje števila kmečkega prebivalstva.

Tako kot za celotno Slovenijo je tudi za občino Semič značilen vzorec naselij z malo prebivalstva in nizko stopnjo urbanizacije, ki je omejena na nižine. Če upoštevamo indikatorje OECD za podeželje, je v Sloveniji 89,1% področja s 57,3% prebivalstva, ki sodi pod oznako podeželje. (Delovno gradivo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano o prestrukturiranju kmetijstva in razvoju podeželja, 2001, str. 3)

Na podeželju torej še vedno živi večina državljanov Slovenije, vendar se jih zelo malo ukvarja s kmetijstvom. Sprememba funkcije in vsebine naselij se odraža tudi v morfoloških značilnostih, saj večina naselij na podeželju izgublja avtohtono podobo. Hkrati mnogi stari, tradicionalno grajeni objekti, ponekod pa celotna v naselja propadajo, kar je še najbolj očitno v demografsko ogroženih območjih, hkrati pa opažamo porast števila sekundarnih bivališč.

4.2.2. USMERITVE IN CILJI

Pri načrtovanju poselitve je potrebno upoštevati tako spremenjeno vlogo vaških naselij kot tudi visoke stroške izgradnje infrastrukture po novih naseljih. Smernice Ministrstva za okolje in prostor o pripravi prostorskega plana in Zakon o urejanju prostora pravijo, da se pri stanovanjskih novogradnjah izkoristi obstoječa zazidalna zemljišča in obnavlja stare zgradbe (s tem ukrepom se hkrati izognemo propadanju starih mestnih jeder). Na ta način se zgoščuje poselitev v naseljih, kjer je že napeljana infrastruktura in ni potrebe po novi infrastrukturi (kar znatno zniža stroške občini), hkrati pa se nepozidane ohrani kmetijske površine.

Cilj občine Semič naj bo ohraniti poseljenost v vseh sedaj naseljenih vaseh. Nerealno je pričakovati, da bi se pojavile potrebe po stalni poselitvi zapuščenih kočevarskih vasi (revitalizacija že povsem zapuščenih in zaraščenih kočevarskih vasi ni smiselna, smiselno pa bi bilo preučiti možnosti za preprečevanje propadanja ostankov nekaterih kočevarskih vasi ter njihova predstavitev turističnim obiskovalcem). Tu sta edini izjemi Planina in Komarna vas, ki sta sedaj še naseljeni (sem naj se usmerja tiste, ki bodo obdelovali kmetijske površine v okolici naselij, tiste, ki bodo zaposleni v regijskem parku Kočevsko – Kolpa, in tiste, ki se bodo na območju parka ukvarjali s turistično ponudbo). Na območju naselja Gričice se povečuje pritisk za gradnjo počitniških kapacitet, zato je za to področje nujno izdelati natančno študijo, urbanistični in zazidalni načrt. Pri usmerjanju poselitve v ostalih naseljih naj se najprej izkoristijo prostorske možnosti znotraj obstoječih naselij v dolini. (Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999 str. 26, 27)

Na območju semiške gore je treba ohraniti videz in namembnost semiške gore kot vinorodnega območja in zaježiti razpršeno gradnjo vikendov.

V območjih strnjenih gozdov in drugih naravno ohranjenih območjih je treba preprečevati izvajanje dejavnosti, ki niso v skladu z ohranjanjem naravnih procesov. Zato naj se na območju Roga ne razvijajo nobene dejavnosti, ki bi grobo posegale v območje. Od kmetijstva naj se dovoli le košnja travnikov, ki je pomembna s stališča ohranjanja biotske raznovrstnosti, v rejo drobnice naj se ne usmerja, ker prihaja do konfliktov z velikimi zvermi. Območja posebno redkih in občutljivih ekosistemov naj se zavaruje tudi pred obiskovalci. (Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999, str. 35)

4.2.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

4.2.3.1. Pripraviti dopolnitev prostorskega ureditvenega plana

V novelaciji prostorskega ureditvenega plana je potrebno opredeliti lokacije za: širitev proizvodno storitvene cone, ekološke otoke, tematske poti (kolesarske, pohodniške, sprehajalne (upokojenci), jahalne, učne, kraške poti, trim steze,...), prostore za kampiranje (Krupa, Črmošnjice,..) itd.

4.2.3.2. Ureditev novega dela Semiča in starega dela Semiča

Prof. dr. Leskovec iz Fakultete za arhitekturo je v letih 1999 in 2000 skupaj s svojimi študenti pripravil idejne urbanistične zasnove o ureditvi Semiča. Vsebina študije je bila sredi leta 2000 razgrnjena v javno predstavitev, vendar na javni predstavitvi ni bilo podanih nobenih konkretnih pobud ali mnenj. Javna predstavitev ni vedno najboljši instrument za pridobivanje mnenja prebivalcev o razvojnih načrtih, ker je struktura udeleženih pogosto nereprezentativna, udeleženi pa pogosto nimajo dovolj znanja, da bi lahko podali utemeljeno mnenje o obravnavani problematiki. Prav tako pogosto večina sploh ne pove svojega mnenja, ampak le posluša to, kar imajo povedati tisti, ki se običajno ob vsaki priložnosti prijavijo k besedi. Zato bi bilo nujno organizirati strokovno delavnico, na kateri bi najprej strokovnjaki podali svoje mnenje o rezultatih študije, nato pa bi skupaj oblikovano rešitev predstavili javnosti.

Pri razpravi o ureditvi starega in novega dela Semiča je nujno razmisliti o smiselnosti širjenja novega dela Semiča, da to ne bo povzročilo propadanje starega trškega jedra, tako kot se to dogaja v večini slovenskih mest. Če nekatere vitalne dejavnosti kraja preselimo v novi del, bo stari del še hitreje propadel.

Zato je nujno najprej ugotoviti koliko in katere stavbe v starem trškem jedru so nenaseljene, ter v kakšnem stanju so. Da bi prebivalci ostali v starem trškem jedru Semiča, bi bilo nujno tu urediti kvalitetne bivanjske prostore (če npr. lastniki zapuščenih starih hiš v trškem jedru niso zainteresirani za obnovo teh stavb, naj jih občina, namesto da bi gradila stanovanjske bloke, odkupi in jih obnovi, ter v njih uredi stanovanja, ki jih nato oddaja v najem²³) z dovolj parkirnimi prostori (npr. garažna hiša pod parkiriščem pred hotelom). Če se pokaže potreba, se v spodnjih prostorih hiš v starem trškem jedru lahko uredi poslovne prostore za mirno obrt, v zgornjih prostorih pa uredi stanovanja.

Tistim, ki pa želijo graditi lastne stanovanjske hiše, naj občina svetuje in pomaga pri iskanju ustreznih zazidalnih zemljišč.

²³ Omenjen ukrep velja le za hiše v starem trškem jedru.

4.3. INFRASTRUKTURA

4.3.1. ANALIZA STANJA

Infrastruktura v občini Semič in v celotni regiji JV Slovenija ne sledi potrebam gospodarskega razvoja; vse bolj pereči so problemi zaradi slabih cestnih povezav z drugimi regijami (Ljubljana, Štajerska, Notranjska), pa tudi zaradi zastarelega in železniškega omrežja. Medtem ko je energetska infrastruktura komaj zadostna, je komunalna opremljenost nezadostna, saj je brez tekoče pitne vode še vedno več kot 5% prebivalcev občine Semič, prav tako pa so nezadostni tudi sistemi za odvajanje in čiščenje odpadnih voda in sistemi ravnanja z odpadki. Pomanjkljiva opremljenost s komunalno infrastrukturo je v tesni soodvisnosti z razpršeno poselitvijo. Potrebe po infrastrukturi so odvisne od števila prebivalcev, zato je pri načrtovanju infrastrukture potrebno upoštevati gibanje števila prebivalcev po posameznih naseljih in v občini kot celoti.

V občini Semič:

- glavne ceste niso asfaltirane do naslednjih naselij: Planina, Hrib pri Rožnem Dolu
- vodovodno omrežje ni napeljeno v naslednja naselja: Brezova Reber, Maline, Brezje pri Rožnem Dolu, Hrib pri Rožnem Dolu, Sovinek,
- sistemi za odvajanje in čiščenje odpadnih voda (kanalizacija in čistilne naprave) so napeljeni v delu naselja Semič, za podjetje Iskra kondenzatorji d.d. in v Črmošnjicah,
- odvoz komunalnih odpadkov je organiziran iz vseh naselij,
- telekomunikacije niso napeljane v naslednja naselja: Sovinek,
- elektrika je napeljana v vsa naselja,
- javna razsvetljava je urejena v naslednjih naseljih: v Semiču, na Črešnjevcu, na Krupi, v Moverni vasi, Praprotu, na Vinjem vrhu, v Črmošnjicah in delu Kota (stopničke), del Kašče in Vrtače (ob cesti).

4.3.2. USMERITVE IN CILJI

Cilje na področju razvoja infrastrukture bo mogoče uresničevati z zagotovitvijo pravne podlage za načrtovane posege v prostor, kar pravzaprav sodi na področje urejanja prostora. Pomemben mehanizem za uresničevanja ciljev na področju infrastrukture je zagotovitev virov financiranja za izdelavo potrebne dokumentacije in za izgradnjo oziroma posodobitev infrastrukture, pri čemer bodo sodelovale tako posamezne občine kot regijske institucije in država (npr. državne ceste), prav tako pa so vir za financiranje tudi sredstva iz strukturnih skladov EU. Na področju telekomunikacijske infrastrukture se bodo novogradnje in posodobitve sistemov izvajale s sredstvi javnih podjetij, podobno pa velja tudi za elektroenergetsko infrastrukturo.

4.3.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

Infrastruktura, ki je medobčinskega oziroma regionalnega pomena, je navedena tudi v Regionalnem razvojnem programu za JV Slovenijo. V obdobju do leta 2006 je treba v smislu uresničevanja ciljev na področju okolja in prostora v JV Sloveniji načrtovati uveljavljanje 6

temeljnih prioritet (Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, strateški del, 2001):

- (1) Navezava regije na avtocestno omrežje in vzpostavitev oz. posodobitev medregionalnih povezav ter cest v regiji (prednostne so povezave Dravograd - Celje - Novo mesto – Metlika – Hrvaška ter odcep s te povezave na Semič – Črnomelj – Vinica, zatem povezava Novo mesto – Kočevje – Ribnica – Sodražica – Postojna ter odcep s te ceste iz Kočevja v Črnomelj in cesta Ribnica – Kočevje – Brod na Kolpi – Reka; v okviru regijskih investicij je treba predvideti posodobitev obstoječih cestnih povezav (cesta Vinica - Črnomelj - Podturn – Žužemberk – Ivančna Gorica), povezav med občinskimi centri in regijskim središčem ter navezav na državne ceste, ob tem pa zagotoviti izgradnjo manjkajočih cest. Posodobiti je treba železniško progo Ljubljana – Novo mesto – Metlika. Izpopolnjevati je treba informacijsko infrastrukturo (telekomunikacije) in jo postopno dograjevati.). Eden od lažjih dostopov do prometnih poti sta tudi letališči v Prečni pri Novem mestu in v Prilozju, katere je treba razvijati kot mednarodni športni letališči.
- (2) Izboljšati stanje okolja in kakovosti življenja s povečanjem števila naselij z vodooskrbo (in z dodatnim iskanjem novih vodnih virov ter posodobitvijo dotrajanih vodovodnih omrežij) in z ustreznimi sistemi za odvajanje in čiščenje odpadnih voda ter z izpopolnitvijo sistemov za ravnanje z odpadki (opredeliti lokacije in pripraviti prostorsko in projektno dokumentacijo za centre za ravnanje z odpadki) in z izpopolnitvijo energetske infrastrukture (predvsem izgraditi elektroenergetsko omrežje, in sicer daljnovod Črnomelj – Kočevje ter krožno zanko Novo mesto – Metlika – Črnomelj. Na območju Bele krajine bi bilo treba omogočiti navezavo na plinovodni sistem (z možnostjo navezave na hrvaški plinovodni sistem). Preveriti je treba možnosti za postopno uvajanje obnovljivih virov energije v celotni regiji.).
- (3) Zagotavljanje komunalno opremljenih stavbnih zemljišč za stanovanja in za gospodarske dejavnosti in turizem v mestnih in podeželskih naseljih, zlasti pa na demografsko ogroženih predelih regije.
- (4) Ohranjati kulturno krajino in naravne vrednosti kot potencial za razvoj turizma, povezanega z integralnim kmetijstvom.
- (5) Vzpostaviti omrežje naselij v regiji in izoblikovati regijsko središče ter mrežo lokalnih središč.
- (6) Uveljaviti čezmejno sodelovanje z Republiko Hrvaško pri reševanju okoljskih in prostorskih problemov.

Zgoraj navedene infrastrukturne potrebe so navedene v Regionalnem razvojnem programu za JV Slovenijo (RRP), v nadaljevanju pa bodo navedene tiste potrebe po infrastrukturi, ki so občinskega pomena. Predlagamo tudi, da se v prihodnje pri izgradnji infrastrukture uvede sofinanciranje s strani občanov.

4.3.3.1. Prometna infrastruktura

V nadaljevanju so navedeni posamezni odseki cest in potrebne aktivnosti:

- Za cesto, ki bi se odcepila od ceste Novo mesto – Metlika, in bi šla mimo Semiča in Črnomlja do Vinice, še ni določene trase, zato je nujno razmisliti o tem, kako blizu oziroma kako daleč od centra Semiča speljati to cesto. Zavedati se moramo, da bo to tranzitna cesta, močno obremenjena s prometom, zato je ni smiselno načrtovati skozi samo naselje, ker bi tako povzročili prometne zamaške ob dnevnih konicah, hkrati pa v naselje pripeljali hrup in onesnaženje z emisijami izpušnih plinov. Z vidika turizma je smiselno cesto v Semič pripeljati iz tiste smeri, od koder se odpira lep razgled na Semiško

goro, ki se bo obiskovalcem vtisnil v spomin. Pred sprejemom odločitve o trasi te ceste je potrebno izdelati študijo prometne povezanosti Semiča z ostalimi središči.

- odstraniti ovire na Roški cesti in na Gabru (prioritetno),
- izgradnja pločnikov v Vajdovi ulici (od Iskre do križišča za Oskoršnico), na Štrekljencu, od Doma paraplegikov v Semiču do železniške postaje, nadaljevanje pločnika na Metliški cesti (predlog: pločniki naj bodo tlakovani, da ne bo treba vsakič, ko jih prekopavajo, novega asfalta),
- urediti promet okrog vrtca in šole v Semiču in na Štrekljencu,
- asfaltirati cestne površine v proizvodno storitveni coni,
- asfaltiranje cest Krvavčji vrh – Gradnik in Maline – Brezova Reber,...(Razvojni projekt CRPOV na območju K.O.: Štrekljavec, Sodji vrh in Črešnjevce, 1997, str. 42), Stranska vas - Štrekljavec, Stranska vas – Črnomelj,
- cesto od križa na Vrtači do Smuka in od Gabra do Smočke luže urediti tako, da bo prevozna za avtobuse,
- nadaljevati z rednim letnim vzdrževanjem cest,
- prekategorizacija ceste Semič – Gradac - Metlika v državno cesto,
- urediti avtobusna postajališča v Kotu, Nestoplji vasi, Krvavčjem vrhu,... (Razvojni projekt CRPOV na območju K.O.: Štrekljavec, Sodji vrh in Črešnjevce, 1997, str. 85),
- zgraditi cesto v novem delu Semiča med Ogulinom in Jeleničem,
- zgraditi povezavo med cesto Kot-Semič in Semič-Črnomelj, tako da se izognemo prometu skozi stari del Semiča,
- zgraditi servisno cesto v Semiču,
- urediti varno povezavo za pešce, kolesarje in delovne stroje med Črmošnjicami in Srednjo vasjo (Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999, str. 16),
- urediti stopnice na železniško postajo in ograjo,
- povečati število parkirnih mest ob železniški postaji.

4.3.3.2. Kolesarske poti

Kolesarske poti na območju občine Semič naj bi bile del mreže belokranjskih kolesarskih poti in del mreže državnih kolesarskih poti. Projekt državnih kolesarskih poti vodi Direkcija RS za ceste. Mreža državnih kolesarskih poti za naše področje še ni narejena, tako da imamo možnost Direkciji RS za ceste predlagati trase posameznih kolesarskih poti. Glede tras kolesarskih poti ni nobenih omejitev s strani občine, paziti je treba le na soglasja lastnikov in na to, da ni na istem območju v prostorskem planu načrtovana že kakšna druga dejavnost. Predlog tras kolesarskih poti po občini Semič: Vrčice – Planina – Mirna gora – Črnomelj, Vrčice – Gaber – Vimol – Potoki – Bajer – Rožni Dol, Gaber – Smuk,... Trase teh poti je smiselno oblikovati tako, da vključujejo ogled naravne in kulturne dediščine.

Poti ni smiselno načrtovati preveč globoko v gozdu, ker so na tem prostoru prisotne prostoživeče živali, med katerimi so tudi zveri, ki so ogrožene v evropskem merilu – medved, ris, in volk (Council Direktive 92/43/EEC of 21. May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora). Povečana uporaba gozdnih cest bi v območje vnesla več hrupa in odpadkov, kar bi bilo moteče za živali. (Razvojni projekt CRPOV za območje Rožni Dol, 1999, str. 60, Revitalizacija zahodnega dela občine Semič – Kočevsko, 1998, str. 21, Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999, str. 73).

Na območju Bele krajine je že narejena kolesarska pot ob reki Kolpi, ki poteka tudi skozi Semič in Gaber proti Črnomlju (od Kočevja do Fare, Kostela, Starega trga ob Kolpi, Vinice,

Preloke, Žuničev, Adlešičev, Krasinca, Podzemlja, Metlike, Črešnjevca. Semiča, Gabra, Črnomlja, Kanižarice, Doblič, Tanče gore, Starega trga ob Kolpi, Predgrada, Kočevja).

4.3.3.3. Pohodniške poti

Pohodništvo je v Sloveniji zelo priljubljena oblika rekreacije v naravi, katere cilj je gibanje v zdravem okolju in uživanje v naravi. Tudi za pohodniške poti je trase smiselno oblikovati tako, da vključujejo naravno in kulturno dediščino, in ob poti postaviti počivališča. Poti je treba označiti in opredeliti, koliko časa je potrebna za pohod na določenem delu pohodniške poti. Ista pot se poleti lahko uporablja kot pohodniška, kolesarska oziroma tekaška pot, pozimi pa kot tekaška proga oziroma sankališče, odvisno od naklona terena.

Za pohodniške poti bi bile primerne naslednje trase:

- Črmošnjice – struga Divjega potoka – Novi Tabor – Črmošnjice,
- Vrčice – Gaber – Vimol – Bajer – Potoki - Rožni Dol,
- Črmošnjice – Komarna vas – cerkev Vseh svetih – Gričice – Črmošnjice,
- Semič – Semenič,
- Semič – Smuk (pot že obstaja, potrebno jo je urediti, promovirati in vzdrževati).

Pri oblikovanju predlogov tras bo potreben dogovor med različnimi interesnimi skupinami: Zavod za gozdove Slovenije OE NM, Lovska družina Smuk, Gojitveno lovišče Medved, Turistično društvo Semič, ...

Označena je tudi »Pešpot po sledi gozdne železnice Rog – Črnomelj« (projekt je pripravil g. Janez Janež), po kateri so v preteklosti Kočevjarji vozili les v dolino.

4.3.3.4. Trim steza

Janez Željko, študent Fakultete za šport v Ljubljani, je pripravil osnutek proge za trim stezo, z določitvijo zaporedja postaj z vajami in opredelil potrebno orodje za izvajanje načrtovanih vaj. Trim steza naj bi potekala po delu kraške učne poti od Lebice do Krupe in na ta način poživila dogajanje na tej kraški učni poti. Namenjena je prebivalcem občine Semič in turistom, ne glede na starost. Del trim steze ne poteka po kraški učni poti, vendar pa po že obstoječih kolovozih, tako da ne bo moteče posegala v prostor. V dogovoru z Upravo RS za varstvo narave iz Novega mesta se pripravi osnutke informativnih tabel, tako da bodo skladne s tablamami na kraški učni poti.

4.3.3.5. Kraška učna pot od Lebice do Krupe

Uprava RS za varstvo narave iz Novega mesta, ki je sodelovala pri izvedbi kraške učne poti od Lebice do Krupe, se zavzema za poživitev te poti. Poleg že načrtovane trim steze, nameravajo kraško učno pot razširiti v kolesarsko pot. Posamezne dele bi se morda dalo urediti za turistično vožnjo z vozom. Za promocijo bi bilo primerno enkrat letno izvesti organiziran pohod po kraški učni poti, ki bi lahko postal tradicionalen (potrebno je določiti primeren datum pohoda). Ker kraška učna pot od Lebice do Krupe ni zaokrožena, bi jo bilo smiselno nadaljevati od Krupe čez Črešnjevca v Semič oziroma do startne točke pri Lebici.

4.3.3.6. Jahalne poti

Za tiste, ki imajo konje oziroma bi se radi z njimi vozili, se uredi jahalna pot na relaciji:

- Krupa – Črešnjevce – Omota – Gradnik – Osojnik – Štrekljevce,
- Mladica – Vinji vrh,
- Brezova Reber – Smuk – Planina – Kleč nato pa dva odcepa: en na Bazo 20, drugi na Koprivnik in proti Kočevju in
- ostale.

4.3.3.7. Pitna voda

Glede oskrbe s pitno vodo²⁴ občina Semič načrtuje nadaljevanje izgradnje Belokranjskega vodovoda (tako magistralnega, primarnega kot sekundarnega), zamenjavo salonitnih cevi v obstoječih vodovodih in iskanje novih virov vode. V ta namen je potrebno pri izdelavi že omenjene topografije zemljišč na območju občine preveriti vodne tokove in zaščititi vodovarstvena območja. Prav tako bo treba nadaljevati z izgradnjo sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda v vseh večjih naseljih v občini.

4.3.3.8. Komunalni odpadki

Ravnanje s komunalnimi odpadki bo ena od prioritarnih nalog v naslednjih letih. Občina Semič bo morala nameniti znatna sredstva za sofinanciranje izgradnje centra za ravnanje z odpadki, ne glede na to, ali bo lociran v Beli krajini ali na Dolenjskem. Občina Semič bo na svojem ozemlju morala opredeliti lokacije za ekološke otoke in za zabojnike za posamezne frakcije komunalnih odpadkov.

4.3.3.9. Telekomunikacije

Dobre telekomunikacije so osnovni predpogoj za uspešno komuniciranje podjetij s svetom, pa tudi za komunikacijo znotraj občine. Investicije v telekomunikacijsko omrežje financira javno podjetje Telekom Slovenije d.d., tako da občinam ni potrebno nameniti denar za te namene, vendar je dobro vedeti, kakšne načrte ima to podjetje na območju občine Semič.

Zgrajen je sistem optičnih kablov za prenos podatkov na relaciji Novo mesto – Stopiče – Suhor – Metlika – Gradac – Črnomelj - Lokve – Ručetna vas – Semič - Vrtača pri Semiču (proizvodno storitvena cona, Iskra kondenzatorji d.d.). Sodobno telekomunikacijsko omrežje bo povečalo možnosti za razvoj dela na daljavo, to pa bo povečalo možnosti za zaposlovanje mladih ne glede na fizično lokacijo podjetja, zato je več verjetnosti, da ne bodo po končanem izobraževanju ostali v večjih slovenskih mestih, ampak se bodo vrnili domov.

²⁴ Za pitje so ob morebitni dezinfekciji primerne vode, ki sodijo v I. kakovostni razred, po običajni obdelavi (koagulacija, filtracija in dezinfekcija) pa tudi vode, ki sodijo v II. kakovostni razred. (Posnetek stanja kakovosti vodotokov v Zasavju, 2001, str. 3)

4.3.3.10. Energetika

Električna napetost

Tudi elektroenergetsko omrežje ne financirajo občine²⁵, ampak javno podjetje Elektro Ljubljana. Na področju Bele krajine se pojavljata dva problema:

- nezanesljivost napajanja iz 110 kV omrežja (na 20 kV omrežju ni večjih težav): do sedaj je elektrika iz Krškega potovala v Maribor, od tam pa v Novo mesto (Dolenjska se napaja iz Ljubljane in Maribora), iz Novega mesta pa na razdelilno transformatorsko postajo (RTF) v Metliko in Črnomelj. Če se je ta povezava iz kakršnihkoli razlogov prekinila, je bila Bela krajine brez elektrike iz 110 kV omrežja, elektrika po 20 kV napeljava pa ne zadostuje niti za vsa gospodinjstva, kaj šele za industrijo. Da bi povečali zanesljivost napajanja Bele krajine z električno napetostjo, na Elektro Ljubljana, DE Novo mesto načrtujejo 110 kV daljnovod na relaciji Kočevje – Črnomelj (30 km). Ta povezava ne bo zgrajena še najmanj 5 let, kolikor traja pridobitev ustrezne dokumentacije.
- motnje v omrežju: ELES gradi RTP v Krškem, da bi potem električna energija tekla direktno od Krškega do Novega mesta. Posledica izgradnje RTP Krško bo manj in manjše motnje pri napajanju Bele krajine z elektriko, vendar motnje ne bodo dokončno odpravljene.

V študiji »Oskrba z električno energijo na področju Bele krajine«, ki so jo izdelali na JP Elektro Ljubljana d.d., DE Novo mesto, navajajo, da je bila področju Bele krajine v obdobju od leta 1991 – 1999 povprečna porast porabe električne energije 4,7%. V prihodnjih letih je pričakovan letni porast porabe med 3% in 3,5%. To pomeni, da se bo odjem električne energije podvojil v približno 20 letih. Za izboljšanje napajanja Bele krajine je potrebno:

- izgraditi 110 kV povezavo Metlika – Osojnik – Črnomelj (pridobljena so gradbena dovoljenja, v teku je izdelava projektov za izvedbo,
- izgraditi 110 kV povezavo Črnomelj – Kočevje (v planu).

Elektro Ljubljana d.d., DE Novo mesto bi moral zgraditi še dvokabelsko napeljavo od Kota do Semiča.

Energija za pridobivanje toplote

Podjetje IBE iz Ljubljane je po naročilu vseh treh belokranjskih občin izdelalo študijo »Energetska zasnova Bele krajine«, v kateri je navedeno, da je Bela krajina, predvsem pa občina Semič, bogata z lesom, zato priporočajo ogrevanje z biomaso (drva, sekanci, ..). Poudarjajo tudi povečevanje uporabe sončne energije. V občini Semič imajo Osnovna šola Semič, vrtec in podružnična šola Štrekljevec že opravljen energetski pregled stavbe. Z energetskim pregledom šole so izdelani tudi predlogi za varčno rabo energije. Potrebno je izkoristiti narejene izračune in šoli zagotoviti dodatna sredstva za izvedbo energetske varčnih ukrepov, saj se bo investicija v nekaj letih povrnila. IBE predlaga izvajanje energetskih pregledov tudi na ostalih stavbah in izvajanje ukrepov. Predlagajo zaposlitev energetskega managerja za Belo krajino, ki bi podjetjem in posameznikom svetoval, kako ravnati, da bi učinkovito porabljali energijo (preverjal energetsko učinkovitost stavb, svetoval podjetjem in posameznikom o pravilni izbiri sistemov ogrevanja, ...). (Energetska zasnova občine Semič, 2001)

²⁵ Investicije v elektroenergetsko omrežje financirata ELES oziroma Elektro Ljubljana. Občine ne financirajo vodov, financirati pa morajo npr. razpeljavo elektroenergetskega omrežja po proizvodno storitveni coni...

V proizvodno servisni coni podjetje Petrol d.d., kateremu je občina Semič podelila koncesijo, pripravlja oskrbo podjetij z utekočinjenim naftnim plinom.

Upošteva mnenje Geoplina, napeljava plinovoda v Beli krajini finančno ni opravičljiva. Problem pri prehodu iz kurilnega olja na plin je tudi ta, da cisterne s plinom zaradi varnostnih razlogov ne smejo biti v kletih (tako kot so lahko cisterne s kurilnim oljem), ampak morajo biti zunaj stavb. To pomeni, da je za take cisterne potrebno predvideti ustrezno zavarovan prostor zraven vsakega objekta, ki bo uporabljal plin. Pri napeljavi plinovoda so poleg investicij v sam plinovod potrebne tudi investicije v stavbah, kjer bodo odvzemna mesta za plin (potrebna je drugačna instalacija), kar pomeni sorazmerno visoke stroške tudi za podjetja in posameznike.

Za prihodnja leta je torej smiselno načrtovati zamenjavo uporabe kurilnega olja z uporabo sistemov daljinskega ogrevanja na biomaso za več večjih uporabnikov skupaj (v Semiču npr. dva sistema: eden za osnovno šolo, telovadnico, vrtec, štiri stanovanjske bloke pri banki, stanovanjski blok na Vajdovi ulici in zdravstveni dom ter stanovanjski blok, v katerem je pošta; drugi sistem za občinsko stavbo, cerkev in župnišče, hotel, kulturni dom in štiri stanovanjske bloke v zgornjem delu Semiča). Država načrtuje do leta 2010 sofinanciranje 50 velikih sistemov daljinskega ogrevanja na lesno biomaso in večjih industrijskih kotlov v Sloveniji.

Za individualne hiše in manjše porabnike pa je bolj priporočljiva uporaba peči na polena z visokim izkoristkom, še posebej zato, ker ima veliko prebivalcev v občini Semič lastne gozdove, od koder si priskrbijo polena. Prednost take sodobne peči z visokim izkoristkom je, da bolj izkoristi toploto iz drv, zato porabite manj drv, polena pa v peč naložite le enkrat dnevno.

Zaradi uporabe fosilnih goriv (premog, nafta, zemeljski plin), se je v zadnjih sto letih močno povečala koncentracija emisij ogljikovega dioksida v zraku in ostalih t.i. toplogrednih plinov. Nenaravno povečana koncentracija teh plinov v atmosferi povzroča učinek tople grede, to je segrevanje Zemljine atmosfere. Posledice tega segrevanja so že opazne (milejše zime, suha poletja, ekstremne vremenske razmere – pogostejša so neurja s poplavami in suše, visoka temperaturna nihanja, tali se polarni led kar zvišuje gladino morja in počasi zaliva obalna mesta, leta 2000 se je prvič v zgodovini človeštva stalil polarni led). Za zmanjšanje učinka tople grede je najprej nujno zmanjšati porabo fosilnih goriv. Nadomestiti jih je možno z obnovljivimi viri energije (sončni kolektorji, biomasa, gradnja malih hidroelektrarn, veter), vzporedno pa je nujno ljudi izobraževati o varčevanju z energijo in učinkoviti rabi energije.

4.3.3.11. Javna razsvetljava

Javna razsvetljava je velik porabnik električne energije, katerih stroške plačuje občina, zato jo je smiselno obnoviti oziroma zgraditi le tam, kjer je nujno potrebno (obnoviti in dograditi v Semiču, Stranski vasi in Črmošnjicah (Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999, str. 10), v ostalih naseljih pa na tistih lokacijah, kjer je v temnem delu dneva na prostem več ljudi (npr. ob cesti od Semiča do železniške postaje). Na nekaterih lokacijah bi bilo smiselno od 23h – 5h ugašati luči javne razsvetljave, da bi tako zmanjšali stroške. Graditev javne razsvetljave na občinske stroške v vseh naseljih v občini je nesmiselna, razen če si jo prebivalci naselja financirajo sami.

5. STRATEGIJA RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV IN DRUŽBENE BLAGINJE V OBČINI SEMIČ

V zadnjem desetletju se je uveljavilo spoznanje, da sodi področje razvoja človeških virov med ključne dejavnike za zagotavljanje uspešnega gospodarskega razvoja. Področje izobraževanja je v tem obdobju uveljavilo nov zakonodajni okvir ter izvedlo obsežna vlaganja v infrastrukturo in nekatere druge nujne projekte, kot so računalniško opismenjevanje in učenje tujih jezikov.

Kazalci razvitosti človeških virov v regiji JV Slovenija kažejo, da regija beleži trende pospešenega naraščanja razvoja človeških virov v generacijah prebivalcev starih do 30 let z naraščajočim številom deleža ljudi vključenih v različne oblike izobraževanja. Pospešeni trendi so v regiji neenakomerno razporejeni, saj so odraz neenakomerne ekonomske razvitosti, kjer regionalno središče Novo mesto odstopa po kazalcih in organiziranosti od lokalnih središč, kot so Črnomelj, Metlika, Trebnje, Kočevje, Ribnica, predvsem pa odstopajo znotraj celotne regije majhne novo nastale občine, kjer beležijo posamezna okolja izjemno neugodne demografske trende. Regija JV Slovenija tako kot Slovenija zaostaja za državami Evropske unije po stopnji izobrazbene strukture odraslih, čeprav presega slovensko poprečje po vlaganjih v izobraževanje zaposlenih, kjer je ponovno pomembno zasledovati razlike med velikimi izvozno usmerjenimi podjetji in ostalimi okolji. (Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, strateški del, 2001)

Vizija razvoja človeških virov za JV Slovenijo je dosegati državno poprečje izobrazbene ravni prebivalstva, zagotoviti preko novih in uporabnikom prilagojenih oblik izobraževanja zviševanje izobrazbene ravni ter uveljaviti procese vse življenjskega učenja za vse, predvsem pa za srednjo generacijo ter tako omogočiti večjo zaposljivost in mobilnost delovne sile.

Cilji strategije razvoja človeških virov (Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, strateški del, 2001):

- za vse, ki so v procesu izobraževanja, da si pridobijo vsaj prvi poklic,
- vsaj 50% srednješolcev naj nadaljuje izobraževanje na univerzi,
- najmanj 15 % vseh diplomantov naj nadaljuje študij na podiplomski ravni,
- povečevati izobraževanje odraslih z namenom, da zvišajo stopnjo izobrazbe, da bodo boljše in učinkovitejše delali na svojem delovnem mestu,
- povečati znanje tujih jezikov in uporabe komunikacijske tehnologije,
- vključevanje ljudi s posebnimi potrebami v družbeno življenje na njim ustrezen način,
- promovirati izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Zavedati se namreč moramo, da je naš obstoj in razvoj odvisen od ljudi, zato jim moramo posvetiti posebno pozornost. Dandanes je največja vrednost človeka v tem, kaj in koliko zna ter kako dobro zna pridobljeno znanje uporabiti v praksi. Zaradi tega je pomembna kakovost izobraževanja in možnost kasnejšega zaposlovanja na področju, za katerega se je človek izobraževal.

Pri pripravljanju razvojnih projektov za občino Semič bi bilo smotrno izkoristiti človeške vire, ki jih imamo v občini, in jih povabiti k sodelovanju.

Poglavje človeški viri je podrobneje obravnavano v treh podpoglavjih: Vzgoja, izobraževanje, zaposlovanje; Zdravstvo in socialno varstvo; Kultura in šport.

5.1. VZGOJA, IZOBRAŽEVANJE ZAPOSLOVANJE

5.1.1. ANALIZA STANJA

Od vzgojno-izobraževalnih ustanov imamo v občini Semič le Osnovno šolo Belokranjskega odreda Semič, v okviru katere deluje tudi podružnična šola Štrekljevec in vrtec v Semiču. Prostorske kapacitete zaenkrat zadostujejo potrebam.

V letu 2001 je bil dokončan prizidek k otroškemu vrtcu v Semiču – v treh etažah so na dobrih 600 m² štiri igralnice, dva kabineta, zbornica in večnamenski prostor, ki ga bodo uporabljali tudi kot telovadnico. Namen razširitve je bil urediti primerne prostore za združitev dveh, prej dislociranih oddelkov vrtca, z ostalimi oddelki, urediti zbornico in večnamenski prostor, ki ga bodo tako otroci iz vrtca kot nižji razredi osnovne šole uporabljali kot telovadnico. Od septembra 2001 je v semiškem vrtcu v sedmih oddelkih nekaj več kot sto otrok, osmo igralnico pa naj bi namenili za romske otroke. Z izgradnjo prizidka k otroškemu vrtcu so za precej let rešili prostorske težave tako v vrtcu kot v osnovni šoli. S tem so se v Semiču za nekaj časa zaključile naložbe v nove prostore za vzgojo in izobraževanje, za stare prostore pa se nadaljuje prenova .

Ena izmed temeljnih nalog osnovne šole je razviti sposobnosti pisanja, branja, govora in poslušanja. Te naloge opravlja bolj ali manj uspešno vsaka osnovna šola, vendar naj bi bil temeljni cilj današnje šole razviti pri učencih potrebo po učenju, sedaj in v bodoče, predvsem pa naučiti ljudi najti in uporabiti informacije. Pomembni so tudi nekatere vzgojni cilji: naučiti spoštovati drugače misleče, drugačne po oblačenju in obnašanju, naučiti spoštovati in sprejemati tiste, s katerimi živimo ter delamo, in razviti ponos za delo ter občutek samospoštovanja. Vrednote, kot so: vseživljenjsko učenje, pridobivanje informacij, odnos do dela, samospoštovanje, spoštovanje drugih ljudi so vodilo pri delu na osnovni šoli. Ker se je skrbi za okolje potrebno učiti od otroštva naprej, se je šola priključila slovenskemu projektu ekošol in je 15. aprila 2003 podpisala ekolistino.

Da bi tudi v prihodnje dosegali zastavljene cilje, so potrebna materialna sredstva, s katerimi bi zagotovili šoli enakovredne pogoje za delo, kot jih ima velika večina slovenskih osnovnih šol. Za kvaliteten pouk so potrebna nova znanja, zato je potrebno stalno usposabljanje strokovne delavce, jim nuditi možnost pridobivanja novih informacij, da bi bili vedno korak pred ostalimi.

Šola, ki je od središča države odmaknjena, se mora še posebej potruditi, da bi omogočila učencem enakovreden start v srednje šole. Učencem bi morali ponuditi vse možnosti za nove oblike pridobivanja znanj, kar pa veliko stane. Za delo v parih, projektnih skupinah je potrebnih veliko več učnih pripomočkov, kot jih je zahteval frontalni pouk. Zato bi se morali zavedati, da je delo v šoli po novih metodah veliko dražje, načrtno bo potrebno namenjati sredstva tudi za nakup učnih pripomočkov.

Osnovna šola v Semiču ima še eno posebnost – to je skupina učencev Romov. Hud problem je zaposlovanje teh otrok po končani osnovni šoli. Ena prednostnih nalog zavoda bo, prizadevati si, da bi čim prej vključiti otroke Romov v vrtec, kajti na ta način bi tem otrokom omogočili boljšo socializacijo in možnosti za kasnejše enakovredno vključevanje v devetletno osnovno šolo. Prostorske pogoje imajo od jeseni 2001.

V osnovni šoli menijo, da je gonilo razvoja znanje, zato bi si vsi morali prizadevati dvigniti izobrazbeno raven prebivalstva, kar pomeni, da bi morali za vsako ceno najprej zaposlovati mlade s čim višjo izobrazbo. Tistim, ki se želijo izobraževati znotraj svojega poklica, bi morali omogočiti izobraževanje in jih s subvencioniranjem šolnine podpreti. Mlade raziskovalce pa bi morali stimulirati za raziskovanje z nagradami (po vzoru nekaterih večjih uspešnih slovenskih podjetij). Žal se sedaj mladi po končanem študiju ne morejo zaposliti v domačem kraju, zato ostajajo v mestih ali pa se celo odselijo na začasno delo v tujino. Samo izobraževanje je sila, ki dviga nivo znanja in spreminja svet, vzgoja pa ohranja status quo. Torej, če hočemo izboljšati kvaliteto življenja v občini Semič, se moramo tega zavedati in mladim omogočiti dvig izobrazbene ravni.

Po končani osnovni šoli prebivalci občine Semič nadaljujejo izobraževanje v srednjih šolah v Črnomlju, Novem mestu, Ljubljani,..., tisti, ki se odločijo za študij, pa prav tako ali v Ljubljani, Mariboru, Kopru, Kranju, Bledu, Velenju,... Institucije v občini Semič zato izgubijo stik z mladimi, zato je na voljo zelo malo podatkov o tej starostni skupini. Od osebne odločitve vsakega posameznika je odvisno, ali se bo po končanem šolanju vrnil v domači kraj ali ne. Zaenkrat so razmere v občini Semič take, da se večina mladih po šolanju ne vrne nazaj, kar negativno vpliva na možnosti za nadaljnji razvoj občine tako z vidika števila prebivalcev kot z vidika usposobljenosti delovne sile. V prihodnje je nujno začeti z ukrepi za pritegnitev čimveč mladih izobraženih nazaj v domači kraj.

Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, Območna služba Novo mesto (Letno poročilo 2000, 2001), je bila v Občini Semič stopnja registrirane brezposelnosti decembra 2000 9,6% (to pomeni 164 ljudi iz občine Semič), v povprečju v državi pa 11,7%, kar je z vidika občine Semič pozitivno. Po podatkih iz tega poročila je bilo v občini Semič 30. junija 2000 3.852 prebivalcev, kar je predstavljalo 3,61% prebivalcev celotne regije (kamor sodijo občine Črnomelj, Dolenjske toplice, Metlika, Mirna Peč, Novo mesto, Semič, Šentjernej, Škocjan, Trebnje in Žužemberk). Od 3852 prebivalcev je v občini Semič 1705 delovno aktivnih²⁶, kar predstavlja 4,05% delovno aktivnega prebivalstva v regiji. Če primerjamo, koliko % vseh prebivalcev v regiji predstavljamo prebivalci občine Semič in kolikšen % aktivnega prebivalstva v regiji predstavljajo delovno aktivni prebivalci občine Semič, ugotovimo, da je stopnja zaposlenosti v občini Semič v primerjavi z regijo velika – to nam pokaže tudi relativno nizka stopnja registrirane brezposelnosti za občino Semič.

Na dan 31.12.2002 je bilo v občini Semič brezposelnih 176 oseb, od tega 83 žensk (93 moških), 70,5% s I. in II. stopnjo izobrazbe, 17% s III. in IV., 9,7% s V., 1,7% s VI. in 1,1% s VII. in VIII. stopnjo izobrazbe (Mesečne informacije, december 2002. Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Novo mesto. Februar 2003).

Problem v občini Semič zaenkrat ni nezaposlenost, ampak prenizki dohodki. Iz tega sledi vprašanje: kako več zaslužiti z delom v občini Semič (katere dejavnosti delati, kako omogočiti delo izobraženim ljudem za ustrezno visoko plačo)? Najpomembnejši dolgoročni razvojni problem tako semiške kot ostalih dveh belokranjskih občin je ta, da se izobraženi ljudje po končanem študiju ne vračajo v Belo krajino. To pa zato, ker tu ne najdejo ustrezne

²⁶ Delež delovno aktivnega prebivalstva v primerjavi z vsemi prebivalci občine Semič je 44,26% in po tem kazalcu smo na drugem mestu v regiji (za Novim mestom); povprečje za državo (30.6.2000) je 38,8% delovno aktivnih prebivalcev, za Dolenjsko regijo pa 39,4%. V letu 2000 se je povprečno število delovno aktivnega prebivalstva na območju Območne službe Novo mesto povečalo v primerjavi z letom 1999 za 0,8% (v sektorju storitev je bilo povečanje za 2,8%, v sektorju nekmetijstva povečanje za 0,1%, v kmetijstvu pa zmanjšanje za 5,5%).

zaposlitve, ker ne dobijo stanovanja in ker so pogoji za življenje slabi (slaba infrastruktura – ceste, telekomunikacije, voda, elektrika,...).

5.1.2. USMERITVE IN CILJI

Učni program vrtca in osnovne šole se določa na ravni države, zato občina nima pristojnosti vplivanja na vsebino obveznega dela učnega načrta, lahko pa svetuje šoli pri pripravljanju vsebin za dneve dejavnosti in krožke. V prihodnje se bo zaradi vse večje decentralizacije šolstva in strokovne avtonomije, ki jo šola dobiva, šola morala še bolj povezovati z lokalno skupnostjo.

Program devetletne šole poskusno izvajajo s 1.razredom od šolskega leta 1999/2000. Vsebine programa predvidevajo sodelovanje šole z okoljem, tako pri izvedbi učnih načrtov obveznih predmetov, kot pri izvedbi dnevov dejavnosti. Programe za dneve dejavnosti šola oblikuje glede na globalne učne cilje in se prilagaja ponudbi iz okolja. Šola si bo prizadevala pritegniti k sodelovanju pri izvedbi učnega programa starše. Starši morajo spoznati, da je za njihove otroke sodelovanje s šolo dolgoročno gledano koristno.

Ker v šolski kuhinji kuhajo hrano tako za vrtec kot za šolo, šoli svetujemo, da pripravljajo hrano za vrtec prilagojeno majhnim otrokom, hrano za šolo pa primerno osnovnošolcem. Posebej je treba paziti na sestavine prehrabnenih izdelkov, da ne vsebujejo konzervansov, umetnih barvil in ostalih zdravju škodljivih snovi, ki so običajno prisotne v izdelkih, ki jih kupujemo v trgovini. Otroke je že v vrtcu treba navaditi na zdravo prehrano, da v dobi odraslosti ne bi imeli težav s prekomerno telesno težo in ostalimi boleznimi, ki so posledica nepravilne prehrane, ker vse to posredno in neposredno finančno obremenjuje tako občinski kot tudi državni proračun.

Z mladimi, ki končajo osnovno šolo, je treba ohraniti stik in jim omogočiti osnovne pogoje za druženje ter samostojno ustvarjanje. Možnosti za izobraževanje je treba ponuditi tudi odraslim (šolanje ob delu, predavanja o različnih temah – varovanje okolja, zdravstvo, rekreacija, podjetništvo, šola tujih jezikov, računalniško opismenjevanje...).

Glede zaposlovanja pa moramo težiti k zmanjšanju registrirane stopnje brezposelnosti. Žal občina lahko malo naredi na tem področju, razen tega, da privabi čimveč podjetij v proizvodno servisno cono Vrtača, ki bi zaposlili nezaposlene prebivalce občine Semič. Ob tem je vprašljiva starostna in izobrazbena struktura brezposelnih ter njihova motiviranost za delo.

5.1.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

Cilje bo možno uresničevati le pod pogojem, da bo občina v svojem proračunu v prihodnjih letih zagotovila dodatna sredstva za financiranje dodatnih dejavnosti, ki niso pokrite s sredstvi iz nacionalnega programa (šola je neprofitna organizacija, ki ji Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport namenja le sredstva za izvedbo nacionalnega programa, če pa si lokalna skupnost želi dodatnih dejavnosti, je potrebno zagotoviti tudi finančna sredstva za te dejavnosti).

5.1.3.1. Ureditev okolice šol ter vrtca

V okolici osnovne šole in vrtca v Semiču je potrebno urediti prometni režim tako, da bo območje okrog šole in vrtca varno za otroke in mlade. Poleg ureditve prometa je potrebno urediti tudi igrišče za odbojko na mivki na prostoru med novo in staro telovadnico, manjše igrišče za igre z žogo, progi za skok v daljavo in za tek ter večje travnato igrišče med vrtcem in stanovanjskimi bloki. Urediti je potrebno več parkirišč za zaposlene v šoli in starše. Tudi v okolici šole na Štrekljevcu je potrebno izvesti ureditev prometa in tako poskrbeti za varnost otrok.

5.1.3.2. Adaptacija starega dela osnovne šole in starega dela vrtca

V prihodnjih letih bo treba nadaljevati z vzdrževanjem objektov za vzgojo in izobraževanje. Na starem delu šole je potrebna obnova fasade, menjava strehe, centralne kurjave in električne napeljave. Vsi ti stroški bodo bremenili proračun občine Semič.

5.1.3.3. Adaptacija podružnične šole Štrekljevec

Podružnica je bila v šolskih letih 1999/2000 in 2000/2001 adaptirana za potrebe devetletne šole. Zamenjali so okna in pode v dveh učilnicah, prepleskali in nabavili novo opremo. Potrebno bo še zamenjati preostala okna in obnoviti fasado.

5.1.3.4. Glasbena šola in knjižnica

Glasbena šola in Ljudska knjižnica sta začasno urejeni v najeti Šuštaršičevi hiši, vendar je dolgoročno treba najti ustrežnejšo rešitev, ker je Šuštaršičeva hiša stara in slabo vzdrževana. Možnosti je več: ali odkup stavbe za glasbeno šolo (npr. v Brunskoletovi hiši) ali knjižnico in glasbeno šolo preseliti v kulturni dom (ko bo ta obnovljen) ali v prostore osnovne šole. Občina namerava spodbuditi združitev šolske in splošno izobraževalne knjižnice ter dokupiti računalnike za v knjižnico in povečati knjižni fond. Našemu rojaku Lojzu Krakarju naj se nameni posebno mesto v tej knjižnici. Občina od glasbene šole pričakuje več in boljše dosežke ter več izobraženega kadra za nadaljnje delo.

5.1.3.5. Trženje prostorov osnovne šole in vrtca

Osnovna šola v popoldanskem času in ob vikendih oddaja v najem telovadnico, v času šolskih počitnic pa bi lahko šolske prostore ponudili za izvajanje raziskovalnih taborov. Ob šoli naj bi nastal rekreacijski center, ki bi v času pouka omogočal učencem izvajanje športnih dejavnosti, v popoldanskem času in v času počitnic pa možnost športnih aktivnosti za odrasle. Možnost razvoja šole je tudi v tesnejšem sodelovanju podjetij s šolo. Svojo računalniško učilnico ponujajo za izvedbo izobraževanj.

5.1.3.6. Nadaljevati sodelovanje šole z občino

Učitelji in učenci iz osnovne šole že vsa leta sodelujejo pri pripravi kulturnega programa za prireditve v občini Semič. Ker imajo ljudje vedno manj prostega časa in so vedno manj pripravljeni delati zastonj, bi se morali občina in šola na začetku vsakega leta dogovoriti za

kulturne prireditve in za denar za financiranje priprave kulturnega programa. Smiselno je namreč izkoristiti znanje učiteljev, hkrati pa omogočiti učencem, da se naučijo javnega nastopanja. Občina bo prednostno podpirala vzgajanje folklorne skupine, dramskih igralcev in petje v pevskih zborih.

Učenci v osnovni šoli so zelo aktivni in tudi uspešni na raznih tekmovanjih. Šola je tudi nosilka nekaterih raziskovalnih nalog, ki so verjetno zanimive tudi za javnost. Na ta način se ohranja naša kulturna in naravna dediščina. So verjetno edini v občini, ki te dejavnosti že vrsto let načrtno gojijo. Zbranega je veliko obdelanega gradiva, zato ga ponujajo občini, da ga uporabi v namene za predstavitev našega kraja širši javnosti. V osnovni šoli pravijo, da bodo v prihodnje posvečali temu področju prioriteto, več pozornosti pa želijo posvetiti ekologiji in varčevanju z energijo.

Ker so starši vedno bolj obremenjeni in imajo vedno manj časa za svoje otroke, pa tudi za lastno izobraževanje o vzgoji otrok, predlagamo vrtcu in osnovni šoli, da organizirajo izobraževalne delavnice za starše, kjer bodo v kratkem času izvedeli čimveč koristnih informacij o vzgoji otrok in si bodo med seboj lahko izmenjali izkušnje. Ker ima šola dobro opremljeno računalniško učilnico, ki ni dovolj izkoriščena, bi bilo smiselno računalniško učilnico odpreti za potrebe prebivalcev občine Semič (npr. za tečaje računalništva, za mlade, da si lahko tam tipkajo seminarske naloge, za učenje uporabe Interneta)

5.1.3.7. Uvajanje podjetniških vsebin v šolo

Glede na to, da v prihodnosti pričakujemo razmah podjetništva, bomo potrebovali podjetnike. Najbolje je, da se otroke že od majhnega uči v podjetniškem duhu, zato šoli predlagamo, da organizira podjetniški krožek.

5.1.3.8. Računalniško opismenjevanje

Ker je znanje uporabe računalnika in sodobnih telekomunikacijskih orodij nujno za uspešno delo, je otroke tega treba naučiti. V šolskem letu 2001/2002 so v šoli pridobili računalniško mrežo, zato bo imela šola hitrejši dostop do Interneta iz vseh kabinetov in učilnic. Tako bo možno izvajati tudi računalniško vodene projekte in pričakujemo, da bodo te možnosti izkoristili vsi strokovni delavci in učence spodbujali k sodelovanju. Poleg tega šoli predlagamo tudi, da organizira računalniško opismenjevanje v obliki tečaja (Internet, elektronska pošta, Word,...) za vse otroke, ki si to želijo.

5.1.3.9. Oživiti Društvo prijateljev mladine Semič

Društvo prijateljev mladine je bilo v Semiču že registrirano, vendar ni aktivno. Za poživitev ponudbe aktivnosti za otroke in mladino bi bilo smiselno ponovno oživiti to društvo. V povezavi z vrtcem in šolo bi lahko organizirali različne delavnice (kuhanje, likovne delavnice), ure pravljic, dramske dejavnosti, potopisna predavanja, literarne večere, tekmovanja v kartanju, namiznem tenisu, koncerte, kino predstave.... Delovanje društva bo sofinancirala občina Semič.

5.1.3.10. Nadaljevanje izobraževanja in zaposlovanja Romov, financiranje izobraževanja Romov

Jeseni 2001 se je v vrtcu začela izvajati dveletna priprava Romov na osnovnošolsko izobraževanje. Vsi Romi so se tako kot ostali državljani RS po zakonu dolžni udeležiti osnovnošolskega izobraževanja. Po osnovni šoli bi bilo tiste Rome, ki jo končajo, nujno usmeriti v srednjo šolo, ostalim pa pomagati pri iskanju ustrezne zaposlitve v takem okolju, ki jim ustreza, npr. na prostem (gozd – nabiranje zelišč, spravilo lesa, žage, komunalne dejavnosti,..). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport namenja dodatne ure za pomoč Romskim učencem, žal pa ni poskrbljeno za financiranje materialnih stroškov za te otroke, zato mora občina poiskati trajen vir financiranja teh aktivnosti.

5.1.3.11. Urediti prostor za mlade

Mladi v Semiču nimajo svojega prostora, kjer bi se lahko družili in skupaj ustvarjali. Namesto tega so ali doma osamljeni ali hodijo po gostinskih lokalih ali pa se dobivajo na prostem ali v zapuščenih hišah. Nujno je torej, da jim občina uredi prostor. Možnosti je več: ali odkupiti kakšno stavbo ali urediti prostor na podstrešju kulturnega doma ali v Brunskoletovi hiši. V tem prostoru za mlade (v katerem bi lahko delovali kot podružnica Kluba belokranjskih študentov), bi bili računalniki, telefon, faks, police, mize, stoli, prostor, kjer se mladi lahko dobivajo in delajo na raznih projektih. Tudi Klub belokranjskih študentov je zainteresiran za to, da se v Semiču dogaja več aktivnosti za mlade.

5.1.3.12. Podpora Univerzi v Novem mestu in uvedbi dislociranih oddelkov tako univerze kot srednjih šol iz Novega mesta v Beli krajini (po potrebi)

Občina Semič, pa tudi ostale belokranjske občine bi morale podpreti predlog o univerzi v Novem mestu, saj bližina univerze poveča verjetnost, da izobraženi ljudje ostanejo v domačem kraju. Pri tem je treba v Novem mestu ponuditi tiste študijske programe, ki jih potrebuje gospodarstvo (npr. farmacija in kemija, pravo, strojništvo...).

Veliko belokranjskih srednješolcev se vsak dan vozi v šolo v Novo mesto. V Novo mesto se iz Bele krajine vozi tudi nekaj učiteljev, ki učijo v tamkajšnjih srednjih šolah. Namesto tega bi bilo na območju Bele krajine (npr. v prostorih Gimnazije Črnomelj ali Srednje tekstilne šole Metlika) smiselno ustanoviti dislocirane oddelke tistih novomeških srednjih šol, v katere hodi veliko belokranjskih srednješolcev. Dogovor je odvisen od pripravljenosti srednjih šol na sodelovanje. Ob tem je treba paziti, da ne bodo v Belo krajino preneseni tisti učni programi, iz katerih so dijaki po zaključku srednje šole težko zaposljivi (npr. ekonomski tehniki, varuhinje, medicinske sestre itd.).

5.1.3.13. Povečati možnosti za zaposlovanje mladih izobraženih Belokranjcev

Da bi mladi izobraženi občani občine Semič²⁷ bili po končani srednji šoli oziroma študiju motivirani za vrnitev v Semič, je treba za to ustvariti primerne pogoje: ustrezno visoka plača,

²⁷ Po podatkih Urada RS za statistiko je bilo v šolskem letu 1998/99 v občini Semič 100 študentov in 222 dijakov (Statistični letopis RS, 2000).

možnost najema stanovanja itd. Ker občina zaenkrat nima praznih razpoložljivih neprofitnih stanovanj, bo v prihodnjih letih morala investirati v nakup stanovanj. Ena od možnosti je odkup praznih hiš v starem trškem jedru in njihova adaptacija v stanovanja. S tem bi se tudi izognili praznjenju in propadanju starega trškega jedra Semiča. Na tem, kako povečati možnosti za zaposlovanje mladih Belokranjcev, je v okviru projekta »Beg možganov« aktiven tudi Klub belokranjskih študentov. V okviru tega projekta naj bi ugotovili potrebe podjetij po izobraženih kadrih ter namero dijakov in študentov o tem ali se bodo po končanem šolanju vrnil v Belo krajino.

5.1.3.14. Izobraževanje zainteresiranih občanov

Nadaljevati izobraževanje ob delu za zainteresirane (ZIK Črnomelj), prebivalcem pa ponuditi tudi predavanja oziroma tečaje o različnih temah: varčevanje z energijo in učinkovita raba energije, rekreacija, podjetništvo, šola tujih jezikov, uporaba računalnika, izobraževanje o turistični ponudbi v naši občini (spoznajmo svoj kraj), o zdravi prehrani in zdravem načinu življenja, o ekološkem in integralnem kmetijstvu,...

Nekatera izobraževanja bi lahko izvedli v okviru društev, ki s svojim delovanjem pokrivajo posamezno tematiko.

5.1.3.15. Delovanje društev

Eden izmed načinov vzgoje in izobraževanja je tudi aktivno sodelovanje v društvih, še posebej za mlade, ki se vključujejo v družbeno življenje. Ker je pri pripravi proračuna občine potrebno vedeti, koliko denarja bodo potrebovala posamezna društva, je skrajni čas, da občina preide na financiranje društev na podlagi letnih programov dela in poročil o izvedenih aktivnostih. Občina bo pripravila pravila za financiranje programov društev.

Tistim društvom, ki so aktivna, je potrebno omogočiti prostore za delovanje. To naj bi bil skupen prostor za več društev, v katerem bi bilo do 30 sedežev (za sestanke) in bi vsako društvo imelo svojo omaro, v kateri bi lahko imelo spravljene svoje materiale. Društva bi skupaj določila urnik uporabe tega skupnega prostora.

5.2. ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO

5.2.1. ANALIZA STANJA

Na področju socialnega varstva občina Semič izvaja več ukrepov:

- Občina plačuje ali doplačuje oskrbne stroške v domovih za ostarele in drugih socialno – varstvenih ustanovah povprečno 20 osebam letno. Oskrba je zelo draga, tudi nad 100.000 SIT mesečno na osebo.
- občinski programi Centra za socialno delo: Izvajanje programov pomoči na domu in osebne pomoči se v celoti financira iz proračuna občine Semič. Denarne pomoči kot edini vir preživljanja in denarni dodatki (Zakon o socialnem varstvu, 1992) pa so v celoti

financirani iz državnega proračuna. Center za socialno delo Črnomelj izvaja za občino Semič tudi druge letno dogovorjene programe, ki pa jih v celoti financira občina. Sedaj je za izvajanje pomoči na domu redno zaposlena ena delavka, ena pa je zaposlena preko programa aktivne politike zaposlovanja, ki ga izvaja Zavod za zaposlovanje RS. V letu 2002 je bilo na domu oskrbovanih v povprečju 19 ljudi. Vsebina pomoči na domu je nega, gospodinjska pomoč, laična socialna pomoč in pomoč pri varstvu otrok. Sprejet je bil tudi Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev (2002), na podlagi katerega izvajalci storitev pripravijo predlog cene in ga predložijo občinskemu svetu v potrditev. V pripravi je dokumentacija o tem, ali bodo uporabniki pomoči na domu doplačevali stroške storitev, ali bodo tega oproščeni.

- pomoč pri uporabi stanovanja (subvencija stanarine): Letno povprečno občina subvencionira stanarino do pet osebam, vendar se bo ta postavka v naslednjih petih letih predvidoma močno povečala zaradi postopnega zviševanja stanarin.
- občinske denarne dajatve in pomoči: Občina letno izplača denarno pomoč do 10 osebam (večinoma v funkcionalni obliki), ki se znajdejo v trenutni večji materialni stiski. V postopku priprave je Pravilnik o dodeljevanju občinskih socialnih pomoči.
- stroški javnih del za socialne programe: Občina letno izvaja do štiri programe javnih del. Iz proračuna občine se krije do 40% stroškov za plače in v celoti materialni stroški programov. Prednostno izvajamo programe za in z Romi (nujne so dodatne stimulacije tistim, ki so vključeni v programe, saj je sedaj veljavna zakonodaja v tem smislu destimulativna).
- drugi programi socialnega varstva: Že deveto leto se izvaja program socializacije Romov iz naselja Sovinek. Program zajema: urejanje naselja oz. bivalnih razmer (izvedena je bila elektrifikacija, potrebno bo izvesti še oskrbo z vodo, ureditev poti, pomoč pri nabavi gradbenega materiala z namenskim zbiranjem denarnih pomoči in zagotavljanje strokovnega vodenja gradnje bivališč), vzgojo in izobraževanje otrok, izobraževanje in zaposlovanje odraslih, socialno in zdravstveno varstvo in preprečevanje kaznivih dejanj. Najbolj pereče je ustrezno zaposlovanje Romov.

Po podatkih Centra za socialno delo Črnomelj so v letu 2000 denarno pomoč kot edini vir preživljanja²⁸ prejeli 3 občani občine Semič, denarni dodatek²⁹ pa je prejelo 90 občanov občine Semič. Med 90 prejemniki denarnega dodatka je bilo 53 žensk, 60 samskih upravičencev. Po starosti jih je 38 starih do 26 let, 39 starih med 27-45 let, in 11 starih od 46-

²⁸ Do denarne pomoči kot edinega vira preživljanja so upravičene osebe, trajno nezmožne za delo (mnenje pristojne komisije), in osebe, starejše od 60 let, če so brez vsakršnih dohodkov oziroma prejemkov, brez premoženja ter nimajo nikogar, ki bi jih bil dolžan in sposoben preživljati, ter živijo doma. Denarna pomoč kot edini vir preživljanja znaša 60% zjamčene plače. Če upravičenec za osnovne življenjske potrebe potrebuje nujno pomoč drugega, pa ne prejema dodatka za tujo nego, se mu prejemek poveča za 30% denarne pomoči kot edinega vira. Če za stanovanje mora plačevati najemnino, se mu denarna pomoč poveča največ za višino najemnine, ki bi jo plačeval v socialnem oziroma neprofitnem stanovanju.

²⁹ Do denarnega dodatka so upravičene osebe, ki si začasno ne morejo zagotoviti sredstev za preživetje iz razlogov, na katere ne morejo vplivati. Center za socialno delo lahko upravičencu dodeli denarni dodatek v nižjem znesku, če:

- ugotovi, da kljub izkazanemu nizkemu dohodku ni ogrožena socialna varnost upravičenca in družinskih članov, ker je premoženje upravičenca in družinskih članov takšno, da bi mu lahko dajalo dohodke, oziroma bi mu lahko zagotavljalo preživetje;
- ugotovi, da z upravičencem živijo osebe, ki niso družinski člani po tem zakonu, pa pridobivajo dohodke iz 27. člena istega zakona (dediščine, darila, dohodki in prejemki, ki so vir dohodnine, nekateri neobdavčljivi prejemki) skupaj z upravičencem.

Denarni dodatek za premostitev trenutne materialne ogroženosti se določi glede na materialne potrebe upravičenca, vendar ne more preseči zneska denarne pomoči kot edinega vira preživljanja (Zakon o socialnem varstvu; 1992).

59 let. Po izobrazbi jih je 33 s I. stopnjo izobrazbe, 24 z II. stopnjo, 11 s III. in IV. stopnjo, 19 s V. stopnjo. Od 90 upravičenih do denarnega dodatka je 89 državljanov Slovenije (od tega 23 Romov) in en državljan Hrvaške. Tretjina je iskalcev prve zaposlitve, skoraj dve tretjini pa nezaposlenih, vendar sposobnih za delo. Skoraj dve tretjini jih je brez ostalih dohodkov.

Skrb za starejše občane se izvaja na več načinov: v okviru Društev upokojencev, pomoč na daljavo, pomoč na domu, dnevni centri, varovana stanovanja in domovi za starejše (Za varnejšo starost, 2001). Za občino Semič storitve skrbi za starejše občane izvajajo Center za socialno delo (gospodinjstva pomoč na domu) in Dom starejših občanov Črnomelj (zdravstvena nega na domu, dnevni center, dom za starejše). Oskrbovanci domov za starejše se vedno bolj zavedajo svojih pravic in od upravljavcev doma zahtevajo dvig kvalitete storitev ter nudenje večjega števila storitev glede na želje oskrbovancev. Bela krajina ima dva doma za starejše in država na našem območju ne predvideva povečanje števila domov za starejše na državne stroške.

Domovi za starejše sodijo v 2. generacijo storitev skrbi za starejše. V evropskih državah so že prešli na 3. generacijo (varovana stanovanja in preureditev domov za starejše v manjše bivalne enote) ter 4. generacijo (bivalne hiše za do 7 ljudi; v osrednjem delu je kuhinja in dnevni prostor; v vsaki hiši je zaposlena ena gospodinja za pomoč prebivalcem v hiši), enak razvoj pričakujemo tudi v Sloveniji.

Na področju zdravstvenega varstva občina v skladu z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju plačuje prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje letno okrog 110 osebam, ki nimajo druge podlage za zavarovanje. V preteklih letih je bila v Zdravstveni postaji Semič sodobno opremljena predvsem splošna ambulanta in obnovljena stavba zdravstvene postaje.

Po podatkih Zdravstvenega doma Črnomelj je v občini Semič obisk števila prebivalcev pri zdravniku nad državnim povprečjem (ne zaradi večjega števila težjih obolenj, ampak zaradi razvajanosti), zato se pojavljajo želje po dveh polnih zdravniških ekipah v Zdravstveni postaji Semič. Nekateri prebivalci občine Semič imajo osebne zdravnike v Zdravstvenem domu Črnomelj, tako da je v Zdravstvenem domu Črnomelj povečana obremenjenost zdravstvenega osebja. Tudi Slovenci v primerjavi z ostalimi prebivalci Evrope v povprečju prevečkrat letno obiskujemo zdravnike.

Na podlagi stanovanjskega programa občine Semič, ki je bil izdelan v letu 1997, naj bi občina do leta 2002 v svojem proračunu zagotavljala sredstva za nakup enega socialnega stanovanja na leto, po letu 2002 pa za dve stanovanji na leto. Ker občina sama nima denarja za gradnjo stanovanjskih blokov, na razpolago pa tudi ni bilo praznih stanovanj, ki bi jih lahko kupila, se je stanovanjski program v preteklosti le delno izvajal.

5.2.2. USMERITVE IN CILJI

Delež starejših prebivalcev se z leti povečuje (starejših nad 65 let je približno 15%). Potrebno je razvijati storitve skrbi za starejše občane. V Zdravstveni postaji v Semiču je treba razširiti storitve specialistov. Potrebno je tudi preventivno delo z mladimi. Na vseh področjih je nujna individualna (ločena) obravnava prebivalcev iz romskega naselja Sovinek v skladu s Programom socializacije Romov v občini Semič.

5.2.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

5.2.3.1. Skrb za starejše občane

Usmeritev za prihodnost na področju skrbi za starejše je čim dlje omogočiti jim bivanje doma. To pomeni, da se bo širilo storitve pomoči na domu. V prihodnje bo treba sprejeti odločitev o tem, kolikšen delež stroškov pomoči na domu bodo plačevali uporabniki teh storitev, sprejeti pa bo treba tudi ravilnik o dodeljevanju občinskih socialnih pomoči.

V Črnomlju so zgradili dnevni center za starejše. Ker širitev javne mreže storitev skrbi za starejše v Beli krajini ni predvidena, je rešitev v podeljevanju koncesij. Koncesije za izvajanje pomoči na domu podeljuje občina, koncesije za varstvo ostarelih (npr. dnevni center, dom za starejše) pa država. V Domu starejših občanov so zainteresirani za to, da na območju občine Semič zasebnik pridobi koncesijo za opravljanje storitev doma za starejše, ker bi se oskrbovanci iz Semiča lahko preselili bliže domačemu kraju, v Domu starejših občanov Črnomelj pa bi z zmanjšanjem števila oskrbovancev lahko dvignili kvaliteto storitev³⁰. Tudi za izvajanje storitev dnevnega varstva v občini Semič moramo poiskati imetnika koncesije.

5.2.3.2. Urediti center za invalidno mladino Bele krajine

V Dijaškem domu v Črnomlju so dali pobudo, da bi ga preuredili v center za invalidno mladino Bele krajine, kjer bi bliže doma živeli belokranjski mladi invalidi. To pobudo podpira tudi občina Semič.

5.2.3.3. Izdelati dopolnitev stanovanjskega programa občine Semič

V prihodnje bo treba ponovno opredeliti stanovanjski program občine Semič glede na realne finančne možnosti občine in razpoložljivost stanovanj na trgu. V proračunu občine bi bilo treba vsako leto zagotoviti sredstva za izvajanje stanovanjskega programa, katerega namen je povečevanje števila socialnih in neprofitnih stanovanj, pridobivanje ustrežnejših socialnih stanovanj, ki bi bila cenejša za uporabnika (npr. z možnostjo lastnega ogrevanja, nižji standard, itd.).

Občina Semič namerava v letu 2003 od podjetja Iskra kondenzatorji d.d. odkupiti tri stanovanja. Ker je na trgu pomanjkanje stanovanj, se lahko v primeru, da lastniki starih hiš v starem trškem jedru sami ne bodo obnavljali teh objektov, po dogovoru z lastniki stanovanja uredi v teh objektih.

5.2.3.4. Mladim družinam omogočiti zidanje stanovanjskih objektov pod ugodnejšimi pogoji

Občina bo pridobila stavbna zemljišča, jih komunalno uredila in jih ponudila mladim družinam v odkup pod ugodnejšimi pogoji.

³⁰ Pogovor z direktorjem Doma starejših občanov Črnomelj, g. Kranjcem, 2.10.2001.

5.2.3.5. Preventivno delo z mladimi

Vsako leto bolj izrazito se pojavlja problem nezmožnosti izbire študija po lastni želji (ali zaradi omejenega vpisa ali zaradi slabšega uspeha) in vedno bolj je prisotno tudi to, da mladi nimajo denarja za šolanje. To in tudi ostali razlogi jih vodijo k deviantnemu obnašanju. Da bi to preprečili ali vsaj omilili, bo v prihodnje potrebno več energije nameniti preventivnemu delu z mladimi. Mladim je treba omogočiti sodelovanje na raznih športnih aktivnostih (npr. Veter v laseh – s športom proti drogi), jih osveščati o pasteh sodobnega načina življenja, ...

5.2.3.6. Delo z Romi iz naselja Sovinek

Občina Semič ima sprejet Program socializacije Romov v občini Semič. Na Centru za socialno delo Črnomelj predlagajo, da se z Romi začne delati na enak način, kot se je zadnjih 10 let delalo z begunci iz Bosne in Hercegovine – z neposredno prisotnostjo več zaposlenih ljudi v romskem naselju Rome naučiti vse, kar potrebujejo za normalno vključevanje v družbo. Za to bi bil potreben poseben državni program za Rome, kjer bi bilo opredeljeno, katere institucije bi sodelovale pri delu z Romi in kako bi bil ta projekt financiran.³¹

5.2.3.7. Ureditev parkirišča pri Zdravstveni postaji Semič

Zdravstveni dom Črnomelj kot zdravstvena ustanova ima denar le za zdravstvene programe, ki jih izvaja. Investicije v stavbe in ostalo infrastrukturo plačujejo občine soustanoviteljice Zdravstvenega doma. V primeru ureditve parkirišča pri Zdravstveni postaji Semič mora denar zagotoviti občina Semič. Predlaga se razširitev parkirišča na zemljišče za Zdravstveno postajo Semič.

5.2.3.8. Razširiti specialistično ponudbo Zdravstvene postaje Semič in Zdravstvenega doma Črnomelj – s koncesionarji

Po podatkih iz Zdravstvenega doma Črnomelj državni normativi ne dovoljujejo povečanja števila zdravnikov na območju Bele krajine (za občino Semič po normativih ne pripadata niti dva zdravnika)³², prav tako država ne bo financirala dela specialistov v manjših Zdravstvenih postajah, to pa zaradi visokih stroškov opreme, ki jo specialisti potrebujejo pri svojem delu, in zaradi visokih stroškov plače specialista.

Zaenkrat namreč vse zdravstvene storitve, ki so nad državnimi standardi, lahko občina omogoča svojim občanom, vendar na stroške občine. Rešitev pri ponudbi specialističnih uslug je dogovor s specialistom koncesionarjem, ki bi bil pripravljen nuditi svoje usluge v Zdravstveni postaji v Semiču.

5.2.3.9. Izgradnja mrliških vežic

V občini Semič so mrliške vežice že narejene na pokopališčih pri Sv. Duhu, pri Sv. Roku, objekti, ki bi jih treba dodatno urediti za namene mrliške vežice pa so še na Gradniku in v

³¹ Pogovor z direktorico Centra za socialno delo Črnomelj ga. Vladimiro Potočar, 26.9.2001.

³² Pogovor z direktorico Zdravstvenega doma Črnomelj ga. Špec, 1.10.2001.

Črmošnjicah. Glede na razpršeno poselitev v naši občini predlagamo, da se v naseljih Rožni Dol, Brezova Reber in Krvavčji vrh zgradi mrliške vežice oziroma v funkcijo mrliške vežice preuredi morebitno prazno poslopje v bližini pokopališča ali uporabi mrliško vežico pri Sv. Duhu v Semiču.

5.3. KULTURA IN ŠPORT

5.3.1. ANALIZA STANJA

Občina s svojimi proračunskimi sredstvi omogoča dejavnosti Kulturno umetniškega društva Jože Mihelčič in Kulturnega društva Orel. Direktno se financira obratovalne stroške Knjižnega izposojevališča Semič, Kulturnega doma Semič in Krajevne muzejske zbirke v Semiču ter strokovno vodenje Moškega in ženskega pevskega zbora ter Folklorne skupine Semiška ohcet. Izdani sta bili dve knjigi o zgodovini Semiča, in sicer Semič v obdobju narodnega prebujanja (2002) ter Kronika župnije Semič (2003). Občina sofinancira vzdrževanje ter investicije na področju ohranjanja kulturne in naravne dediščine občine. Med kulturnimi prireditvami v celoti financira Krakarjeve dneve v februarju in Slikarska srečanja v Semiču v okviru občinskega praznika. Dejavnost kulturnih društev koordinira izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti v Črnomlju. Po mnenju direktorice tega sklada v Beli krajini primanjkuje kulturnih dejavnosti na področju plesa, videa in filmske dejavnosti. Poudarja tudi pomen izobraževanja mentorjev kulturnih dejavnosti in problem pomanjkanja mentorjev.

Iz proračuna občine se sofinancira dejavnost trinajstih športnih društev in šport otrok in mladine. Na državnem nivoju nastopamo z zelo dobro progo in karto za športno orientacijo. V preteklih letih so bile urejene športne površine v Semiču ob osnovni šoli ter v vseh večjih naseljih.

5.3.2. USMERITVE IN CILJI

Področje kulture v občini nujno zahteva strokovno vodenje in izvajanje, v povezavi z Javnim skladom za kulturne dejavnosti, z Zavodom za izobraževanje in kulturo, osnovno šolo in društvi. Na področju sodelovanja z ostalima dvema belokranjskima občinama si želimo več koordinacije kulturnih dejavnosti. Na območju občine Semič je veliko kulturno zgodovinskih objektov, ki jih bo treba obnoviti, ter rekonstruirati in razširiti kulturni dom. Pri športu je potrebno prednostno financirati šport otrok in mladine ter vzpodbujati rekreativne dejavnosti.

5.3.3. MEHANIZMI IN UKREPI ZA DOSEGANJE USMERITEV IN CILJEV

5.3.3.1. Pripraviti program kulturnih dejavnosti

Na osnovi Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (2002) občina pripravi letni program kulturnih dejavnosti, ki bo osnova za razdelitev proračunskih sredstev, namenjenih za kulturo.

Ker prebivalci občine Semič v večjem številu obiskujejo le tiste prireditve, ki jih pripravijo domačini oziroma če nastopajo njihovi otroci, je v prihodnje na prireditvah smiselno kombinirati otroške točke programa s programom za starše. Ker primanjkuje prireditev za otroke in mladino, jih je smiselno čimveč uvrstiti v letni program kulturnih dejavnosti. Otrokom in mladim je potrebno nameniti več pozornosti.

Pri pripravljanju letnega programa kulturnih dejavnosti je potrebno sodelovati z osnovno šolo, društvi, Javnim sklantom RS za kulturne dejavnosti in Zavodom za izobraževanje in kulturo Črnomelj.

5.3.3.2. Izobraževanje mentorjev kulturnih dejavnosti

Zaradi pomanjkanja mentorjev kulturnih dejavnosti na območju celotne Bele krajine bo v prihodnosti več pozornosti treba nameniti temu, kako usposobljene mentorje privabiti k vodenju kulturnih dejavnosti na našem območju oziroma omogočiti jim izobraževanje. V skladu s tem je bilo občini predlagano financiranje štipendije za zborovodjo.

5.3.3.3. Rekonstrukcija in razširitev kulturnega doma

Kulturni dom je potrebno razširiti in rekonstruirati. Urediti je treba avlo, garderobo ločeno za obiskovalce ločeno za nastopajoče, razširiti prostor, kjer se nastopajoči pripravljajo na predstavo, ločeno urediti prostor za maskiranje, urediti sanitarije ločeno za obiskovalce ločeno za nastopajoče, urediti kurjavo, luči, oder, streho, prenoviti oblogo na stenah dvorane. Dvorana je (upoštevaje dosedanje izkušnje) dovolj velika glede na število prebivalcev in obisk predstav pa tudi glede na akustičnost. Na podstrešju je upoštevanje nosilnost stavbe smiselno urediti prostore, ki jih bodo lahko uporabljala društva, prostor za mlade, morda tudi prostor za splošno-izobraževalno knjižnico. V bližini kulturnega doma je potrebno urediti parkirišče. Občina bo naročila izdelavo projektne dokumentacije za rekonstrukcijo in razširitev kulturnega doma ter izvedbo investicije na osnovi pripravljene dokumentacije.

5.3.3.4. Adaptacija podstrešja muzejske stavbe ter ureditev naravoslovne zbirke za Belo krajino

V sodelovanju z Belokranjskim muzejem urediti naravoslovno zbirko za Belo krajino.

5.3.3.5. Kulturna dediščina

V prihodnjih letih bo občina del denarja namenila za obnovo naslednjih objektov kulturne dediščine: ureditev starega dela - trškega jedra – Semiča (in oživitvev Brunskoletove hiše v sklopu trškega jedra), cerkve Sv. Primoža, cerkve na Brezovi Rebri in na Smuku, mlina pri izviru reke Krupe (s predstavitev izkopenin iz Moverne vasi in predstavitev lokacije gradu Krupa), orgel v farni cerkvi, predstavitev razvalin gradu Smuk, obnova zgodovinskih spomenikov in obeležij.

5.3.3.6. Na Planini urediti muzej na prostem o Kočevarskih Nemcih

Planina ima največ ohranjenih elementov, ki pričajo o nekdanji poseljenosti tega območja (Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik, 1999, str. 29). Izdati je potrebno tudi določene publikacije o Kočevarskih Nemcih v naših krajih.

5.3.3.7. Nadaljevati financiranje športnih dejavnosti za mlade

Poleg športnih dejavnosti za osnovnošolce k športnim aktivnostim privabiti tudi dijake in študente.

5.3.3.8. Spodbujati rekreacijo, pohodništvo, kolesarjenje

V ta namen je treba urediti in označiti tematske poti: kolesarske (npr. Vrčice – Mirna gora – Gače – Črmošnjice,...), pohodniške (in jim dodati nove vsebine), sprehajalne (upokojenci), jahalne, učne, kraške poti, trim steze,..., urediti sankališče (npr. Planina – Kleč – Vrčice). Kraški učni poti od Lebice do Krupe je treba dodati športne vsebine (npr. trim steza, kolesarska pot).

5.3.3.9. Ureditev športnih objektov po naseljih

Za izgradnjo je predvideno igrišče v Kotu, opremiti pa bo treba tudi ostala vaška igrišča. Gasilske domove po naseljih naj bi se dalo na razpolago tudi za potrebe vaških športnih društev.

5.3.3.10. Promocija športnih aktivnosti

Vsaka občina je znana po nekem določenem športu – naša npr. po jadralnem padalstvu, stezi za športno orientacijo in gasilski ekipi, ki tekmuje olimpiadah. Odmevne športne aktivnosti je treba sponzorirati in promovirati v medijih.

ZAKLJUČEK

V strategiji je za vsako področje navedenih mnogo ciljev in ukrepov, kako do teh ciljev. V spodnji tabeli je lista prioriteta za prihodnje obdobje.

PRIORITETA	TERMINSKI PLAN	VIRI
Belokranjski vodovod	1998 – 2010	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za gospodarske dejavnosti, belokranjske občine, kohezijski sklad EU
Višinski vodovod Gaber – Gradnik	2002 – 2007	občina Semič, SAPARD, kohezijski sklad EU
Center za ravnanje z odpadki	2003 – 2004	belokranjske občine, državna sredstva, kohezijski sklad EU
Lokalni podjetniški center za Belo krajino	2003 – 2004	Pospeševalni center za malo gospodarstvo, belokranjske občine
Kanalizacija in čistilne naprave (enovito naselje Semič, Gričice, Mirna gora, strnjena naselja)	2003 – 2010	občina Semič, Ministrstvo za okolje in prostor, ISPA, kohezijski sklad EU
Dokumentacija za servisno cesto mimo Semiča, podrejena regijskemu sistemu cestne – prometne zasnove	2003- 2004, dokončanje ceste do 2010	Ministrstvo za promet in zveze, občina Semič
Izobraževanje odraslih	2003 -	občani, občina Semič, društva, Ministrstvo za šolstvo in šport
Skrb za starejše občane	2003 -	občina Semič, država, starejši občani

Poudarek celotne strategije je na vzpostavljanju primernih prostorskih in infrastrukturnih pogojev za gospodarstvo, na izpolnjevanju zahtev države (CEROD, kanalizacija in čistilne naprave) ter na izobraževanju prebivalcev občine Semič.

Na področju kmetijstva bo občina pomagala večjim kmetom, ki imajo tržne viške ter lahko živijo od kmetijstva in tistim, ki se bodo usmerili v integralno kmetovanje. Na področju turizma bo občina podpirala razvoj Smučarsko rekreacijskega centra ROG Črmošnjice, od ostalih projektov pa le tiste, ki bodo prinašali prihodek občini. Za povezanost vseh ponudnikov bo skrbela Lokalna turistična organizacija.

Občina se zavzema za to, da bi se čimveč srednješolskih učnih programov izvajalo čim bližje občini, podpira pa tudi predlog o Univerzi v Novem mestu, saj je to eden od načinov, da izobraženi ljudje ostanejo v lokalnem okolju. Na področju oskrbe starejših občanov občina načrtuje, da bo v prihodnje več pozornosti posvečala različnim oblikam skrbi za starejše občane. Nadaljuje se s programom socializacije Romov.

Na področju kulture se bo letno pripravljala program kulturnih dejavnosti, načrtovana je obnova kulturnega doma in zgodovinsko pomembnih objektov, na področju športa pa poudariti pomen vaških športnih igrišč in mlade po naseljih pritegniti k športu in zdravemu načinu življenja.

Projekti regionalnega pomeni, ki so vključeni v Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, bodo financirani iz sredstev za regionalni razvoj, za financiranje ostalih projektov bo morala občina zagotoviti lastna sredstva.

Poudarjam, da je strategija razvoja občine Semič dokument, ki se bo še spreminjal glede na potrebe in spremenjene okoliščine, vendar je s sedanjo vsebino občinski upravi in občinskemu svetu dana osnovna usmeritev, kaj je potrebno realizirati v prihodnjih letih za boljšo kakovost življenja občanov občine. V strategiji so navedeni le tisti predlogi, katerih realizacija je v pristojnosti občine (delo ostalih akterjev družbenega in gospodarskega življenja ni predmet strategije razvoja občine Semič).

LITERATURA

1. Brown Donald A: The Role of Ethics in Sustainable Development and Environmental Protection Decisionmaking. Sustainable Development: Science, Ethics and Public Policy. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1995, str. 39 - 51.
2. Brown Donald A: The Role of Economics in Sustainable Development and Environmental Protection. Sustainable Development: Science, Ethics and Public Policy. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1995a, str. 52 - 76.
3. Brown Donald A: The Role of Law in Sustainable Development and Environmental Protection Decisionmaking. Sustainable Development: Science, Ethics and Public Policy. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1995b, str. 64 - 76.
4. Brown Donald A., Lemons John: Introduction. Sustainable Development: Science, Ethics and Public Policy. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1995, str. 1-10.
5. Brečko Grubar Valentina, Kušar Simon, Plut Dušan: Regionalna vloga in pokrajinska obremenjenost talne vode Ljubljanskega polja. Ljubljana: geografija mesta. Ljubljana : Ljubljansko geografsko društvo : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2000, str. 175-184.
6. Cox Peter: Človek mora imeti sanje. Ljubljana : Lisac & Lisac, 2003. 134 str.
7. Daly Herman E.: Beyond Growth: the economics of sustainable development. Boston : Beacon Press, 1996. 253 str.
8. Dess Gregory G., Miller Alex: Strategic Management. Singapore : McGraw-Hill, 1993. 924 str.
9. Dimovski Vlado et al: Zasavje 2000+ : Strategy of Zasavje Regional Development. Zagorje : Regional Development Center, 1999. 49 str.
10. Ditzler Jinny S.: Vaše najboljše leto doslej. Ljubljana : Amalietti&Amalietti, 2002. 200 str.
11. Dolinšek Metod: Vloga občin v spodbujanju regionalnega razvoja v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 43 str.
12. Dornan James M.: Strategije uspeha. Ljubljana : Amalietti & Amalietti, 2000. 158 str.
13. Fabjančič Zarjan et al.: Strategija razvoja komunalnega gospodarstva v Republiki Sloveniji. Ljubljana : Svetovalni center, 1997. 143 str, 7 pril., 4 tbl.
14. Gabrenja Igor: Podjetniški pristop pri prilagajanju regionalne in strukturne politike Evropske unije v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 94 str, 2 pril.
15. Gulič Andrej, Praper Sergeja: Strategija razvoja Pomurja (Prekmurja in Prlekije). IB revija, Ljubljana, 32 (1998), 6-7, str. 5 – 70.

16. Kač Karla: Strategija razvoja podjetja Filc Mengeš. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 104 str.
17. Kovač Bogomir: Politično ekonomski problemi ekologije in alternativni gospodarski razvoj . Teorija in praksa, 1986/9-10, str. 878-889.
18. Lemons John, Brown Donald A.: The Role of Science in Sustainable Development and Environmental Protection Decisionmaking. Sustainable Development: Science, Ethics and Public Policy. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1995, str. 11-38.
19. Melo Martha de, Deniser Cevdet, Gelb Alan: Pattern of Transition from Plan to Market. The World Bank Economic Review, 10 (1996), 3, str. 397-424.
20. Moussis Nicolas: Evropska unija. Ljubljana: Littera picta, 1999. 575 str.
21. North Douglas C.: Economic Performance Through Time. The American Economic Review, 84 (1994), 3, str. 359-368.
22. Perušič Silvija: Analiza malega gospodarstva na območju občin Črnomelj in Semič. Črnomelj : Upravna enota Črnomelj, 1997. 18 str.
23. Planinc Stojan: Strategija mednarodnega gospodarskega razvoja v poročilu Brandtove komisije za vprašanja mednarodnega razvoja. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1981. 62 str.
24. Plut Dušan: Entropijska zanka. Radovljica : Didakta, 1991. 151 str.
25. Plut Dušan et al: Varstvo okolja in prostorski razvoj Slovenije. Ljubljana : Filozofska fakulteta, 2001. 99 str.
26. Polič Svetozar: Ekološka sanacija onesnaževanja s PCB – polikloriranimi bifenili ogroženega območja reke Krupe. Ljubljana : Institut Jožef Stefan, 1997. 197str.
27. Robbins Anthony: Prebudite velikana v sebi. Ljubljana : Lisac & Lisac, 2000. 440 str.
28. Rome Rudolf: Priprava strategije razvoja občine in njeno izvajanje. Razvojni program občine. Ljubljana : Center za izobraževanje zaposlenih v javnem sektorju, 2001, str. 1 – 12.
29. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika – teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 732 str.
30. Strmšnik Igor: Razvojna paradigma. Konceptualno izhodišče Strategije gospodarskega razvoja Slovenije. Zbornik 5. letne konference o pospeševanju tehnološkega razvoja Slovenije. Ljubljana : Ustanova Slovenska znanstvena fundacija, 2000, str. 9-22.
31. Torkar Milan: Strategija razvoja podjetja Keram. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 86 str.
32. Vilfan Jože: Komunizem = oblast birokracije + zaostajanje. Naši razgledi, Ljubljana, 37 (1988), 5, 11.3.1988, str. 137-138.

33. Vranič Gordana: Analiza gospodarskega razvoja v Občini Semič. Črnomelj : Upravna enota Črnomelj, 1997. 26 str.
34. Vranič Gordana: Analiza razvoja kmetijstva v Občini Semič. Črnomelj : Upravna enota Črnomelj, 1997a. 28 str.

VIRI

1. Council Direktive 92/43/EEC of 21. May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora.
2. Delovno gradivo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano o prestrukturiranju kmetijstva in razvoju podeželja, 2001.
3. Energetska zasnova občine Semič. Povzetek študije. Ljubljana : IBE, 2001. 27 str.
4. Gozdnogospodarski načrt za enoto Semič 1996 – 2005. Novo mesto : Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Novo mesto, 1995, 43 str.
5. Interna gradiva Kmetijske svetovalne službe Črnomelj.
6. Interna gradiva Občine Semič.
7. Interna gradiva Turističnega društva Semič.
8. Letno poročilo 2000. Novo mesto : Zavod RS za zaposlovanje, 2001. 58 str.
9. Mesečne informacije, december 2002. Novo mesto : Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Novo mesto, 2003.
10. Navodilo o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnega razvojnega programa (Uradni list RS, št. 52/00).
11. Navodilo o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud., pomembnih za regionalni razvoj (Uradni list RS, št. 44/01).
12. Območni gozdno gospodarski načrt gozdno gospodarskega območja Novo mesto, Zavod za gozdove, Območna enota Novo mesto, 2001.
13. Odlok o spremembi območij naselij Trebnji Vrh in Preloge ter o ukinitvi naselij Vrtača, Coklovca, Kašča, Mladica, Sela, Vavpča vas, Trata, Sadinja vas, Gaber, Kot in njihovi združitvi z naseljem Semič v enovito naselje Semič ter uvedbi uličnega sistema v novem naselju Semič« (Uradni list RS, št. 46/01).
14. Odlok o zaščiti vodnih virov na območju Vrčic in Srednje vasi, črpališča na Kolpi na Vinici in črpališča v Dobličah (Skupščinski Dolenjski list, št. 14/88).

15. Oskrba z električno energijo na področju Bele krajine. Novo mesto : JP Elektro Ljubljana d.d., DE Novo mesto, 2001. 8 str.
16. Podatki popisov prebivalstva 1948, 1953, 1961, 1971, 1981 in 1991. Gradiva knjižnice Statističnega urada RS.
17. Pogovor s predsednikom uprave podjetja Iskra kondenzatorji, g. Karel Gerolt, 4.10.2001.
18. Posnetek stanja kakovosti vodotokov v Zasavju. Velenje : Erico, 2001.43 str.
19. Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev (Uradni list RS, št. 36/02, 107/02).
20. Pravilnik o odlaganju odpadkov (Uradni list RS, št. 5/00).
21. Pravilnik o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne razvojne agencije (Uradni list RS, št. 52/00).
22. Pravilnik o ravnanju z odpadnimi olji (Uradni list RS, št. 85/98).
23. Pravilnik o sestavi, organizaciji in nalogah Agencije Republike Slovenije za regionalni razvoj (Uradni list RS, št. 52/00).
24. Pravilnik o uporabi finančnih sredstev za ohranjanje in razvoj kmetijstva v občini Semič (Uradni list RS, št. 67/01).
25. Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 71/01).
26. Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 72/01).
27. Razvojni program Zasavja. Zagorje : Regionalni center za razvoj, 2000. 46 str.
28. Razvojni projekt CRPOV na območju K.O.: Štrekljevec, Sodji vrh in Črešnjevce. Ljubljana : Gistarc d.o.o., 1997. 101 str.
29. Razvojni projekt CRPOV za območje Črmošnjice – Blatnik. Domžale : Oikos d.o.o., 1999. 93 str.
30. Razvojni projekt CRPOV za območje Rožni Dol. Domžale : Oikos d.o.o, 1999. 68 str.
31. Regijski park Kočevsko – Kolpa. Izhodišča: inventarizacija, vrednotenje območja, cilji, ukrepi in conacija parka. Gradivo za razpravo. Kočevje : Uprava za varstvo narave, Zavod za gozdove Slovenije, 2001. 142 str.
32. Regionalni razvojni program za Jugovzhodno Slovenijo, strateški del. Novo mesto : Podjetniški center Novo mesto, 2001. 107 str. [URL: http://www.pc-nm.si/Uploads/rrp/rrp_strateski_del], 31.12.2002.

33. Register prebivalstva za marec 1996, marec 1998, februar 1999 in junij 2001. Gradivo občine Semič.
34. Revit katalog, Bela krajina, Projekt Črnomelj in Semič, 1995, 245 str.
35. Revitalizacija zahodnega dela občine Semič – Kočevarsko. Domžale : Oikos d.o.o, 1998. 130 str.
36. Sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta za strukturno politiko (Uradni list RS, št. 59/00).
37. Statistične informacije. Poglavlje: prebivalstvo Slovenije 31.12.2000.
38. Statistični letopis Republike Slovenije 2000. Ljubljana : Zavod RS za statistiko, 2000. 687 str.
39. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006. [URL: <http://www.gov.si/zmar/sgrs/dokument.html>], 31.12.2002.
40. Strategija regionalnega razvoja Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, 2001. 35 str.
41. Uredba o podrobnejših pogojih in merilih za dodeljevanje spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj (Uradni list RS, št. 59/00).
42. Uredba o območjih , ki se štejejo za demografsko ogrožena območja v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 19/99).
43. Uredba o vrednosti meril za določitev območij s posebnimi razvojnimi problemi in določitvi občin, ki izpolnjujejo ta merila (Uradni list RS, št. 59/00).
44. URL: <http://hrsibm.gov.si/D2300.kom/komstart.html>, 3.5.2003.
45. URL: http://www.semic.si/html/kje_nas_najdete.html, 19.5.2003.
46. URL: <http://www.semic.si/html/zgodovina.html>, 19.5.2003.
47. Zaključni račun proračuna občine Semič za leto 2000. Semič : Občina Semič, 2001.
48. Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 54/92).
49. Zakon o spodbujanju razvoja na demografsko ogroženih območjih (Uradni list RS, št. 48/90 in 12/92).
50. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 60/99).
51. Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 110/02).
52. Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 96/02).

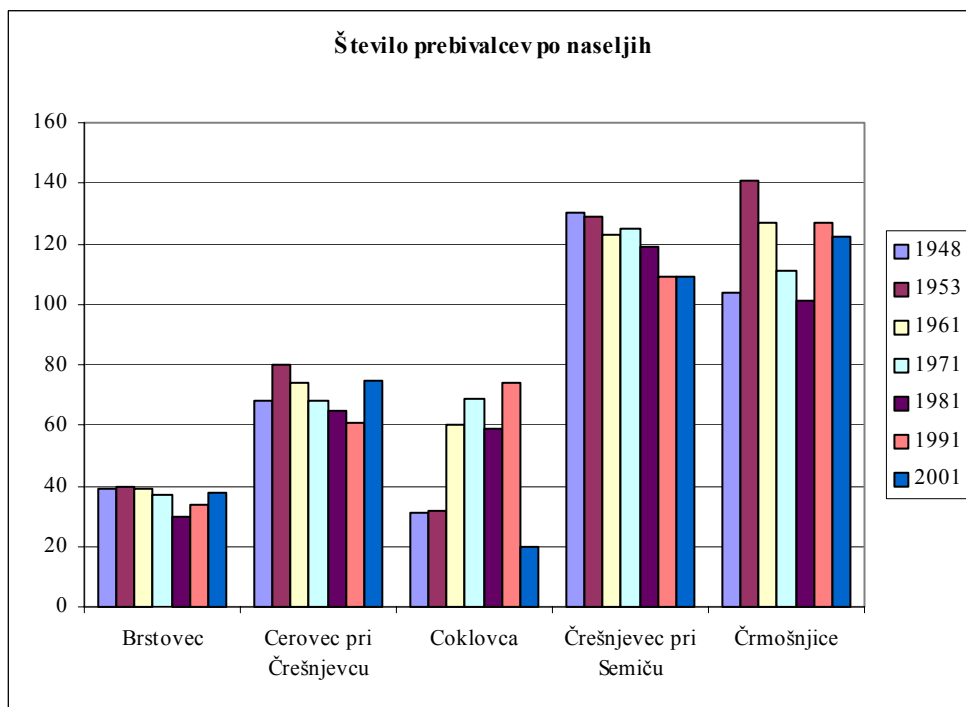
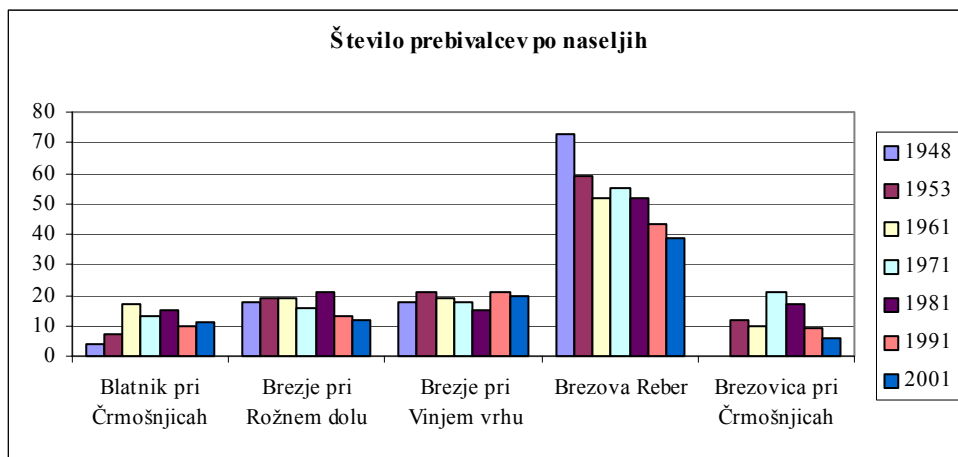
53. Za varnejšo starost. Leta prijetna. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2001.

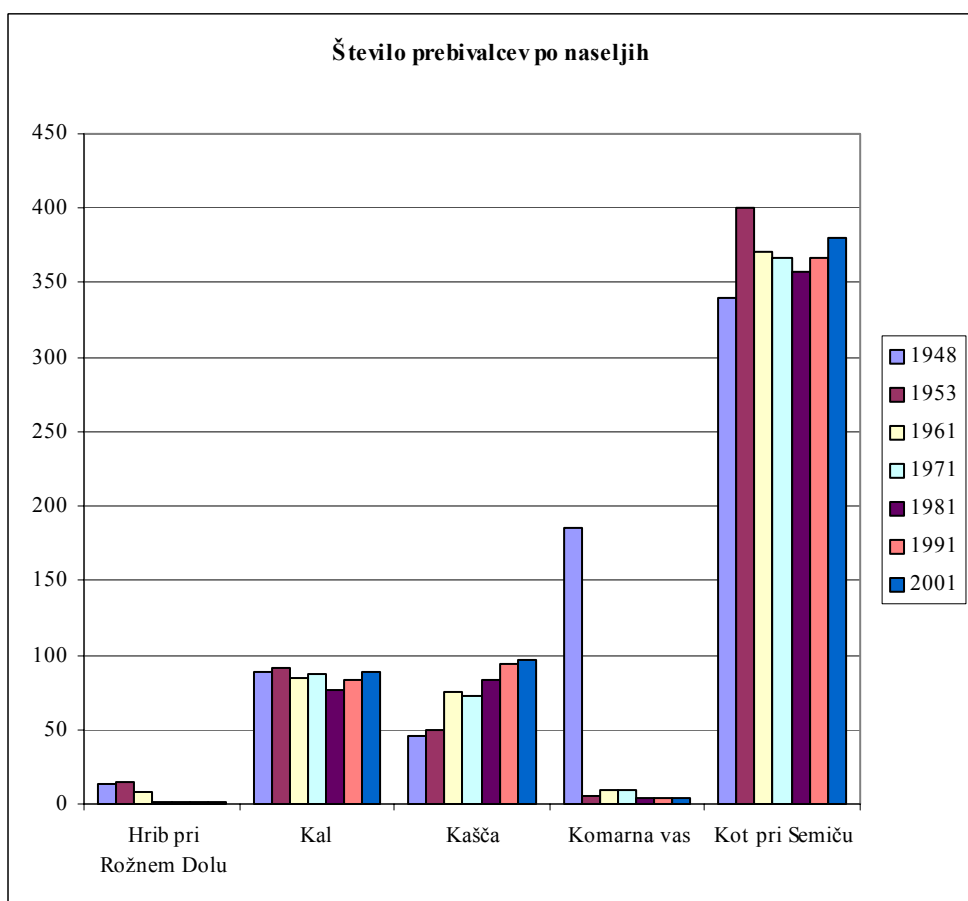
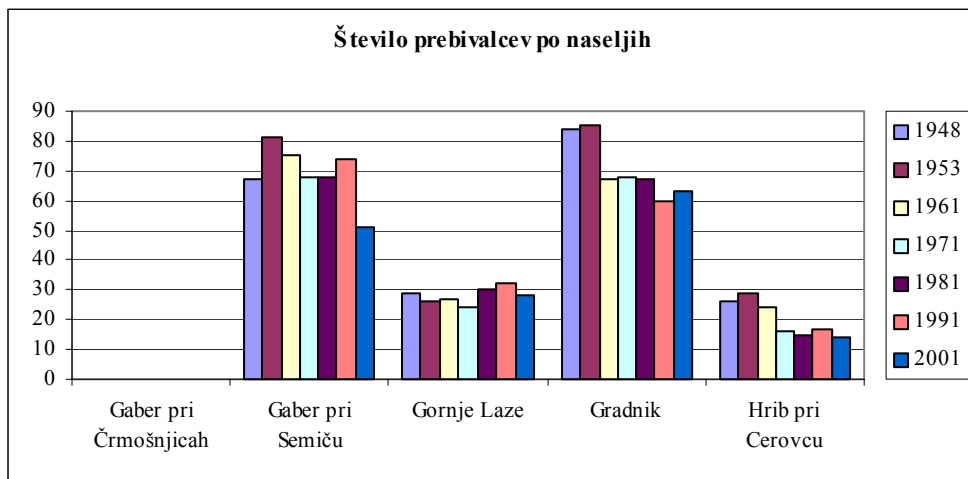
PRILOGE

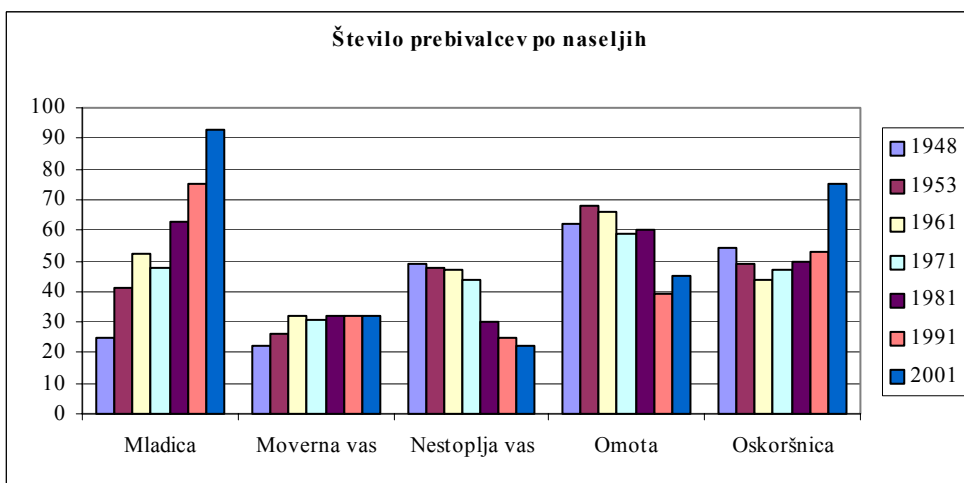
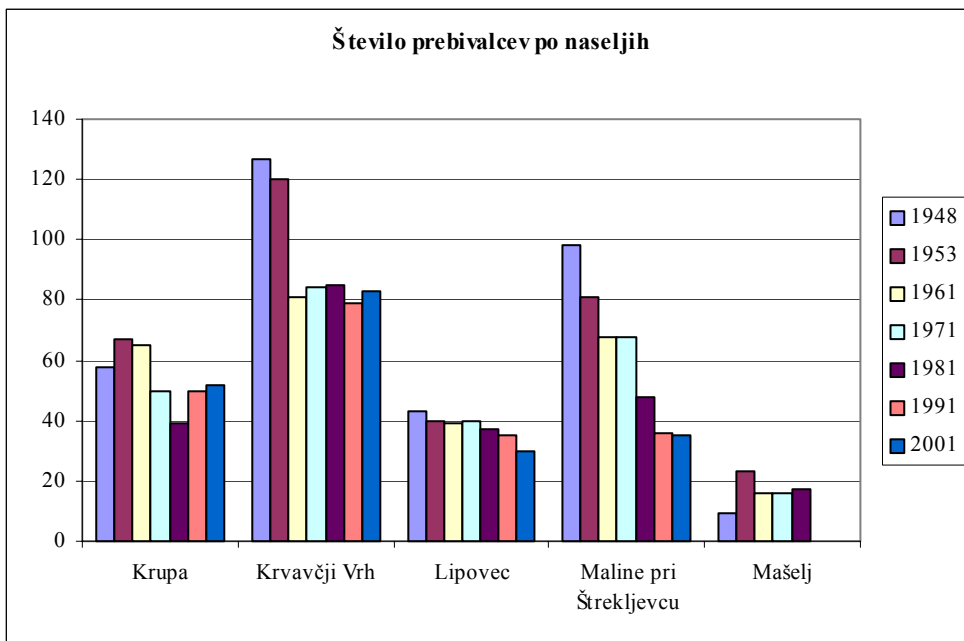
Priloga 1:

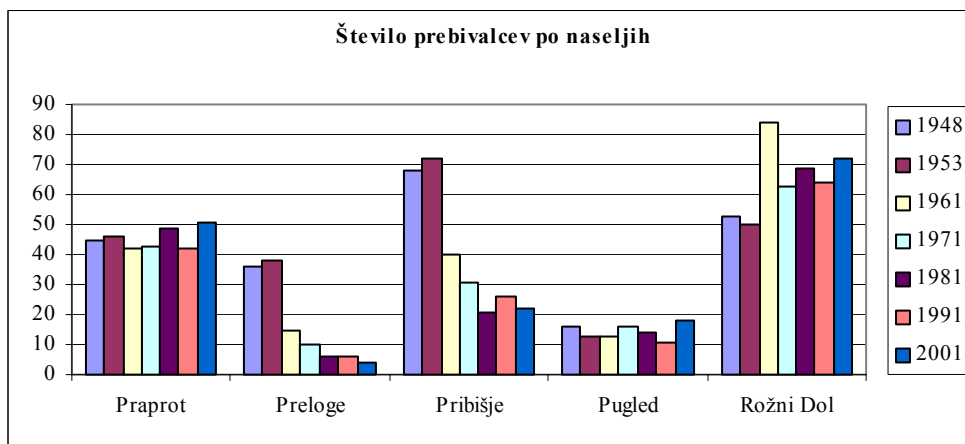
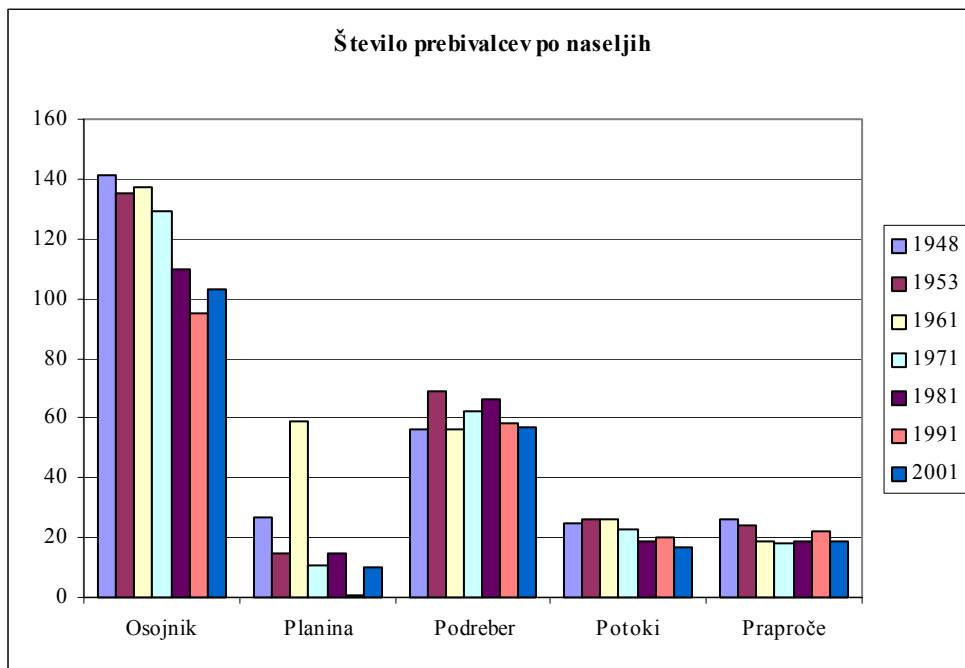
GRAFIČNI PRIKAZ PODATKOV O ŠTEVILU PREBIVALCEV PO NASELJIH

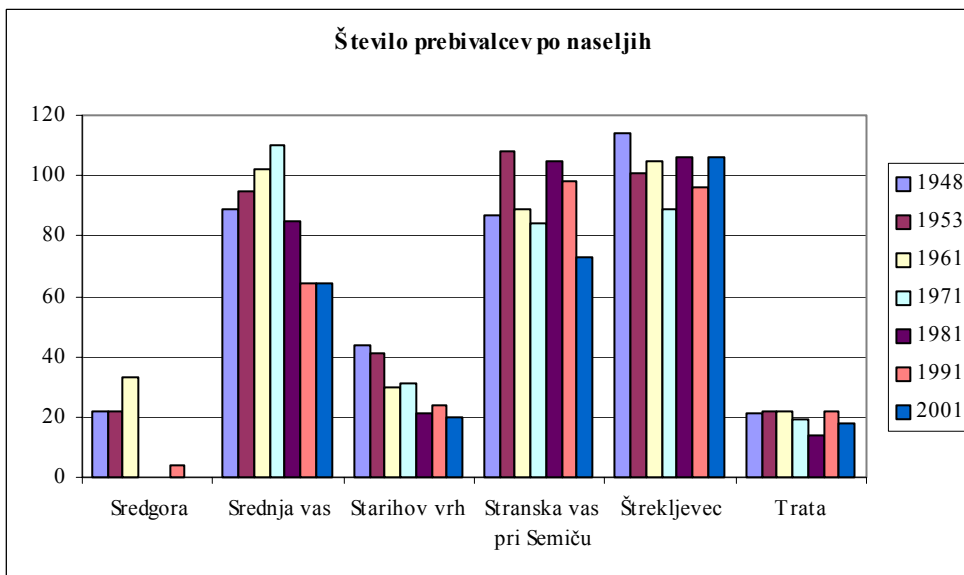
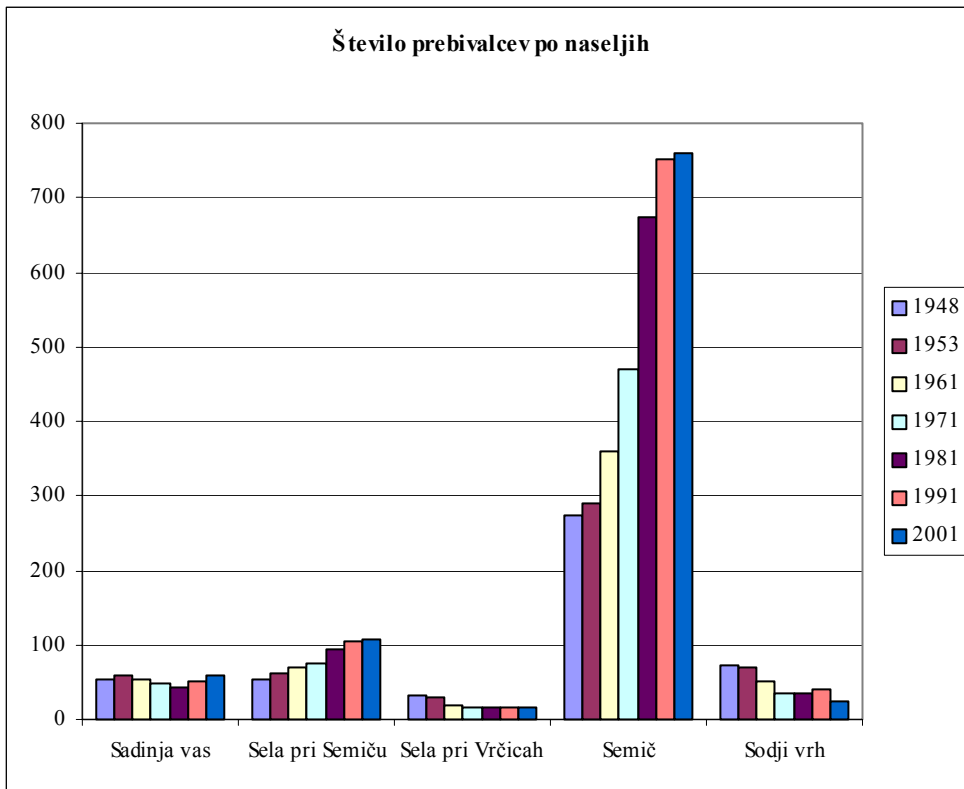
Na grafičnem prikazu podatkov so vidni trendi naraščanja, padanja oziroma nihanja števila prebivalcev po posameznih naseljih v občini Semič v obdobju od 1948 do 2001.

Število prebivalcev po naseljih

